

Sofinancira
Evropska unija

COUNCIL OF EUROPE

Sofinancira in izvaja
Svet Evrope

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA PRAVOSODJE

Gradimo Evropo
za otroke in z otroki

SODNIKOV NEFORMALNI POGOVOR Z OTROKOM

Pripravile:

Frida Burkelc, višja sodnica, mediatorica za družinske zadeve, vodja delovne skupine

mag. Brina Felc, okrajna sodnica, zagovornica otrok

dr. Mateja Hudoklin, specialistka klinične psihologije

mag. Metoda Maj, sodna izvedenka psihologije družine

Ljubljana, maj 2026

(verzija 1)

Skupni projekt Evropske unije in Sveta Evrope »Zagotavljanje največje koristi otrok v civilnih sodnih postopkih v Sloveniji«

23SI08

Projekt sofinancira Evropska unija prek instrumenta za tehnično podporo, izvaja pa ga Svet Evrope v sodelovanju z Evropsko komisijo.

To poročilo je bilo pripravljeno s finančno podporo Evropske unije in Sveta Evrope. Vsebina je izključna odgovornost avtorjev. Mnenja, izražena v tem dokumentu, nikakor ne odražajo uradnega stališča Evropske unije ali Sveta Evrope.

Medresorska delovna skupina za izboljšanje položaja otrok v civilnih sodnih postopkih v Sloveniji je na seji dne 2. 6. 2026 potrdila predlog Protokola sodnikov neformalni pogovor z otrokom, z označbo, da gre za »živi dokument«. O vsebini dokumentov nista glasovali dr. Bernarda Dobnik Renko in doc. dr. Jana Kodrič.

KAZALO VSEBINE

POVZETEK	5
1. UVOD	6
1.1. NALOGA IN OSNOVNI CILJ	6
1.2. NAČRT IN METODOLOGIJA	8
2. ANALIZA SPLETNE ANKETE MED SLOVENSKIMI DRUŽINSKIMI SODNIKI	12
2.1. REZULTATI ANKETE	12
3. PRAVNA OPREDELITEV POMENA OTROKOVEGA MNENJA	19
3.1. SLOVENSKO PRAVO	19
3.1.1. Materialnopravni vidik	19
3.1.2. Procesni vidik	21
3.1.3. Položaj otroka, ki je dopolnil 15 let.....	25
3.2. MEDNARODNE KONVENCIJE, NEKATERI JUDIKATI ESČP IN TUJE STROKOVNO GRADIVO	26
4. PSIHOLOŠKI VIDIKI POGOVORA Z OTROKOM.....	33
4.1. RAZVOJNA PSIHOLOGIJA IN OTROKOVA ZRELOST V SODNIH POSTOPKIH.....	33
4.2. DUŠEVNI PROCESI IN NJIHOVA RAZMEJITEV: ČUSTVOVANJE, MOTIVACIJA (VOLJA), ŽELJE, MIŠLJENJE (MNENJE).....	34
4.3. OTROKOV TEMPERAMENT IN INDIVIDUALNE RAZLIKE	35
4.4. OTROCI S POSEBNIMI POTREBAMI V SODNIH POSTOPKIH.....	35
4.4.1. Posamezne skupine otrok s posebnimi potrebami	35
4.4.2. Splošne usmeritve pri pogovoru z otrokom ali mladostnikom s posebnimi potrebami.....	36
4.5. OTROCI IZ RAZLIČNIH KULTUR V SODNIH POSTOPKIH	37
4.6. DRUŽINSKA DINAMIKA, NAVEZANOST IN LOJALNOST	38
4.7. POSLEDICE OBREMENJUJOČIH IZKUŠENJ, STRESNIH DRUŽINSKIH RAZMER IN TRAVME NA PSIHOSOCIALNO FUNKCIONIRANJE OTROKA.....	38
4.8. POGOVOR Z OTROKOM V SODNEM POSTOPKU: MOTIVACIJA, VERBALNA IN NEVERBALNA KOMUNIKACIJA	40
4.8.1. Otrokova motivacija za pogovor	40
4.8.2. Posebnosti verbalne komunikacije	40
4.8.3. Posebnosti neverbalne komunikacije (telesna govorica).....	40

4.9.	OTROKOVE ŽELJE IN NJEGOVE NAJVEČJE KORISTI	41
5.	NEFORMALNI POGOVOR Z OTROKOM - PROTOKOL ZA SODNIKA.....	43
5.1.	NAMEN PROTOKOLA	43
5.2.	PRIPRAVE NA IZVEDBO POGOVORA.....	43
5.2.1.	Priprava na izvedbo pogovora z otrokom.....	43
5.2.2.	Način vabljenja in vsebina vabila za otroka	43
5.3.	IZVEDBA POGOVORA - FAZE	44
5.3.1.	Vzpostavitev stika z otrokom	44
5.3.2.	Preverjanje otrokove informiranosti in informiranje otroka	44
5.3.3.	Pogovor o družini, aktualni problematiki in počutju otroka	47
5.3.4.	Pogovor o željah in pridobitev otrokovega mnenja	47
5.3.5.	Zaključevanje pogovora, razbremenitev.....	48
6.	POSKUSNA UPORABA PROTOKOLA V PRAKSI.....	49
7.	KONČNI PREDLOGI DELOVNE SKUPINE	49
7.1.	Kdo naj opravlja pogovore z otrokom na sodišču.....	49
7.2.	Predlagane vsebine izobraževanj za izvajalce pogovorov z otrokom na sodišču.....	50
7.3.	Priprava posebnih tipskih vabil.....	51
7.4.	Izdelava zloženke in filmčka.....	52
7.5.	Razmislek o zagotovitvi psihologa na sodišču.....	52
8.	ZAKLJUČEK.....	53
9.	VIRI.....	54
9.1.	LITERATURA	54
9.2.	SPLETNI VIRI.....	55
9.3.	SODNA PRAKSA	55
9.4.	DODATNI KORISTNI VIRI	56
10.	PRILOGE PROTOKOLA	58
	PRILOGI 1.1 IN 1.2: VABILI (staršem za otroka do 15 let in za otroka nad 15 let)	58
	PRILOGA 2: PSIHOLOŠKE IN ETIČNE SMERNICE TER PRAKTIČNI NAPOTKI ZA POGOVOR Z OTROKOM.....	64
	PRILOGA 3: ZEMLJEVID SODNEGA POSTOPKA (shema).....	80
	PRILOGA 4: ZEMLJEVID SODNEGA POSTOPKA (opis)	82
	PRILOGA 5: Poročilo o opravljenih neformalnih pogovorih z mladoletnima otrokoma	83

POVZETEK

To poročilo predstavlja razvoj in implementacijo Protokola za neformalne pogovore z otroki v civilnih sodnih postopkih v Sloveniji, pripravljenega v okviru skupnega projekta Evropske unije in Sveta Evrope.

Projekt podpira vzpostavitev otrokom prijaznega pravosodnega sistema, usklajenega z evropskimi in mednarodnimi standardi, zlasti z načelom največje koristi otroka.

Ključne ugotovitve vključujejo:

- izrazito potrebo sodnikov po specializiranem usposabljanju za izvajanje pogovorov z otroki,
- pomen povezovanja pravnega in psihološkega znanja,
- nujnost standardiziranih, a hkrati prilagodljivih postopkov za zagotavljanje enotne prakse.

Poročilo se zaključuje s priporočili za usposabljanje, institucionalno podporo ter razvoj praktičnih orodij za izboljšanje sodelovanja otrok v sodnih postopkih.

1. UVOD

V Sloveniji poteka skupni projekt Evropske Unije in Sveta Evrope „Zagotavljanje največje koristi otroka v civilnih sodnih postopkih v Sloveniji“. Projekt izvaja Oddelek Sveta Evrope za pravice otrok v tesnem sodelovanju z Ministrstvom za pravosodje Republike Slovenije in Evropsko komisijo oziroma njeno projektno skupino za reforme in naložbe (SG REFORM).

V okviru tega skupnega projekta je Slovenija sprejela Strategijo z vizijo otroku prijaznega in na otroka osredotočenega civilnega sodnega sistema za obdobje (2025 – 2030), katere del je tudi akcijski načrt (AN), v okviru katerega so določeni odgovorni organi za izvedbo in konkretni ukrepi za uresničitev, izvajanje, spremljanje in vrednotenje zastavljenih ciljev za izboljšanje položaja in zagotavljanje največjih koristi otrok.

Temeljni cilj, ki se zasleduje z izvedbo tega projekta je izboljšati varstvo pravic otrok v slovenskem civilnem pravosodnem sistemu, torej krepitev varstva otrokovih pravic in zagotovitev uresnitve načela največje koristi otroka, prav tako pa tudi potrditi zavezanost Slovenije k spoštovanju tega načela v svojem pravnem sistemu. V okviru Strategije Slovenija upošteva tudi Skupni projekt EU in Sveta Evrope o otrokom prijaznem pravosodju

Tretje poglavje Strategije se nanaša na SODELOVANJE OTROK, kar vključuje pravico otroka, da je ustrezno obveščen, da je slišan, da ima lastno pravno zastopanje ter, da so civilni postopki ustrezno prilagojeni otrokovi starosti in stopnji njegove zrelosti, da mu je omogočeno učinkovito sodelovanje. Strategija temelji na ideji, da je treba otroke spodbujati in jim nuditi podporo pri neposrednem sodelovanju v sodnih postopkih v katerih se odloča o njihovih pravicah in koristih, torej jim na njim razumljiv način predstaviti pomen postopkov in jim omogočiti svobodno izražati mnenje, z njihovimi besedami. Strategija prepozna potrebo po usposabljanju in podpori slovenskim sodnikom pri izvedbi pogovora z otrokom, pri ovrednotenju otrokove izjave, pa tudi pri upoštevanju vsebine otrokove izjave pri odločanju.

Namen ukrepov AN, ki so vključeni v to poglavje Strategije, je vzpostaviti sistem v katerem so v civilnem sodnem postopku za doseg največje koristi otroka njegove pravice sistematično in dosledno spoštovane, ter izvedba konkretnih pobud in ukrepov za izboljšanje izkušenj otrok v teh sodnih postopkih.

1.1. NALOGA IN OSNOVNI CILJ

Priprava protokola za opravo pogovora¹ (zaslišanja oziroma razgovora – v nadaljevanju pogovor) z otrokom na sodišču je ena od prednostnih nalog predvidenih v Strategiji, opredeljena pa je v okviru 18. ukrepa AN.

Naloga delovne skupine je razviti **protokola za pogovor z otrokom** v *civilnih sodnih postopkih, ki vključuje jasna navodila o tehnikah in pravilih zaslišanja, kdo lahko opravlja zaslišanja in katere pogoje mora izpolnjevati.*

Pri izvedbi naloge smo primarno stremeli k pripravi uporabnega pripomočka za izvajalca pogovora z otrokom. S protokolom smo želeli prispevati tudi k pogostejši odločitvi sodnika za opravo pogovora z

¹Drugi odstavek 96. člena Zakona o nepravdnem postopku (ZNP-1) sicer določa izraz »razgovor«, vendar snovalke protokola menimo, da je glede na neformalnost izvedbe sodnikovega pogovora z otrokom, ki je sicer strukturiran in namenjen pridobitvi otrokovega mnenja, primernejša uporaba izraza »pogovor«. Prav tako v protokolu ni uporabljen izraz »zaslišanje«, ki je primernejši za kazenske postopke.

otrokom na sodišču in izvedbo teh ob upoštevanju veljavne slovenske zakonodaje in mednarodnih predpisov ter obstoječih strokovnih smernic s področja psihologije, pri čemer je bila poleg težnje po pospešitvi in učinkovitosti sodnega postopka naša ključna maksima uresničitve in zagotovitev varovanja največjih koristi otroka pri njegovem tovrstnem sodelovanju s sodiščem.

Tako je v okviru **psiholoških podlag** protokola osvetljeno otrokovo čustveno doživljanje in njegove psihološke potrebe, izpostavljen pomen motivacije otroka za pogovor, prepoznavanje njegovih (verbalnih in neverbalnih sporočil), pa tudi prepoznavanje vpliva staršev in drugih pomembnih oseb na otroka v času sodnega postopka pri oceni pristnosti otrokovega mnenja.

Z namenom zaščite otroka je prikazano tudi postopanje za njegovo retravmatizacija in preprečitev dodatne travmatizacija zaradi oprave pogovora na sodišču.

Dotaknili smo se tudi psihološkega vpliva prostora ter se posebej osredotočili na značilnosti in usposobljenost izvajalca pogovora z otrokom. S tem namenom so v tem gradivu opredeljena tudi nekatera osnovna znanja, s katerimi običajno družinski sodniki kot pravniki ne razpolagajo, nanašajo pa se na razvojno psihologijo, s predstavitvijo osnovnih značilnosti posameznih razvojnih obdobij ter otrokovo zrelostjo (kognitivna, socialna in čustvena), pomembnih za oceno, zmožnosti sodelovanja otroka v sodnem postopku. Osvetlili smo tudi duševne procese (čustvovanje, motivacija/volja, želje, mišljenje/mnenje), pomembne za razumevanje otrokove želje in prepoznavo njegovega mnenja ter vpliv otrokovega temperamenta in drugih osebnostnih značilnosti ter individualnih razlik otrok.

Posebno pozornost pa smo namenili opravi pogovora z otroci s posebnimi potrebami (motnja v duševnem razvoju, motnja čustvovanja in vedenja, naglušni, slabovidni in druge skupine otrok s posebnimi potrebami), otrokom, ki so žrtve nasilja, otrokom, starejšim od 15 let, ki samostojno nastopajo kot udeleženci v postopku ter tudi otrokom iz različnih kultur (nacionalne, jezikovne in verske posebnosti).

Protokol o pogovoru z otrokom poleg tehnike samega vodenja razgovora, vsebuje tudi posamezne organizacijske predloge, vse z namenom, da bo otrok zaradi svoje aktivne udeležbe na sodišču čim manj obremenjen.

Za potrebe izvedbe naloge – priprave protokola za pogovor z otrokom na sodišču, smo se osredotočile izključno na **vlogo otroka v sodnem postopku v družinskih zadevah**, nedvomno pa lahko imajo otroci, ob zagotovitvi ustreznega zastopanja, različne procesne vloge tudi v drugih civilnih sodnih postopkih (pravdni postopek, npr. odškodninski, stvarno pravni spori ipd.), pa tudi v drugih vrstah nepravdnih postopkov (npr. zapuščinski). Vendar pa to ne izključuje možnosti, da se temeljne določbe protokola ne bi mogle smiselno uporabljati tudi v drugih civilnih zadevah, ko se pridobivajo informacije neposredno od otroka.

Avtorice smo poleg pravnih in psiholoških virov pri izdelavi protokola upoštevale lastne delovne izkušnje s področja izvajanja pogovorov z otroki in mladostniki v družinskih sodnih postopkih. Pri končni različici so bile upoštevane pripombe in predlogi, ki so jih prispevali pregledovalci osnutkov.

Dolgoročnejši cilj našega projekta je tudi pobuda za sprejetje načrtov izobraževanj za izboljšanje usposobljenosti sodnikov in strokovnih sodelavcev, ki opravljajo delo na družinskem področju.

1.2. NAČRT IN METODOLOGIJA

Načrt in metodologija delovne skupine za pripravo protokola za pogovor z otrokom na sodišču je predvideval:

- Izvedbo spletne ankete med slovenskimi sodniki, ki odločajo v družinskih zadevah, z namenom seznanitve s sedanji načini izvajanja neformalnih pogovorov z otroki in prepoznavo potreb in izzivov s katerimi se srečujejo sodniki. Vzorec: sodnice/sodniki, ki odločajo v družinskih zadevah po vseh 11 okrožnih sodiščih.
- Pregled slovenske zakonodaje in strokovnih gradiv:
 - Ustava Republike Slovenije (v nadaljevanju Ustava),²
 - Družinski zakonik (v nadaljevanju DZ),³
 - Zakon o nepravdnem postopku (v nadaljevanju ZNP-1),⁴
 - Protokol priporočenega ravnanja v primeru izvršitve odločbe o odvzemu otroka z neposredno izročitvijo (objavljen 24. 11. 2020),⁵
 - Vodnik za vodenje družinskih postopkov, verzija I,⁶
 - Komentar Družinskega zakonika, prof. dr. Barbara Novak (red), Uradni list RS 2019,
 - Družinski zakonik s komentarjem, GV Založba, Ljubljana 2024,
 - Zakon o nepravdnem postopku s komentarjem, Založba WD, Maribor 2022,
 - Otrok kot udeleženec postopka, Mateja Končina Peternel, Pravosodni bilten, št.1/2021, str. 119-127,
 - Pridobivanje otrokovega mnenja, Anja Andrejč Balažic, Pravosodni bilten 2/2024, str. 63 – 7,
 - Glas otroka v nepravdnem postopku, Zoran Stankić Rupnik, Pravosodni bilten, št. 3/2023, str. 73-82,
 - 12. člen KOP – Pravica otroka do svobodnega izražanja v sodnih in upravnih postopkih, Suzana Kraljić, Pravosodni bilten, 1/2016, str. 11-33,
 - Družinsko pravo, Barbara Novak, Uradni list RS, Ljubljana 2014, str. 198-199,
 - Nekatere odločbe Ustavnega sodišča RS v zvezi s pomenom mnenja otroka:
 - Up - 410/01 z dne 14. 2. 2002, Up - 957/16 z dne 22. 6. 2017,
 - Up - 677/19 z dne 12. 3. 2020, Up - 635/24 z dne 14. 11. 2024.
 - Nekatere odločbe rednih sodišč o pomenu mnenja otroka pri odločanju o njegovih koristih:

²Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99, 75/16 – UZ70a, 92/21 – UZ62a in 98/25 – UZ74a.

³Uradni list RS, št. 15/17, 21/18 – ZNOrg, 22/19, 67/19 – ZMatR-C, 200/20 – ZOOMTVI, 94/22 – odl. US, 94/22 – odl. US, 5/23 in 34/24 – odl. US.

⁴Uradni list RS, št. 16/19.

⁵Dostopno na: <https://www.tax-fin-lex.si/dokument/podrobnosti/a2798a48-cb94-4c8d-b8ac-5d5a926e04fa?qh=zakon%2co%2czavodih> (1. 5. 2026).

⁶Zbirka publikacij Izboljšanje kakovosti sodstva, Vodnik za vodenje družinskih postopkov, Vrhovno sodišče RS (2022), str. 27-28.

- VSC sodba Cp 979/2010, VSL sodba II Cp 1765/2015, VSL Sklep IV Cp 1342/2024,
 - VSL Sklep IV Cp 643/2024, VSC Sklep Cp 120/2024, VSL Sklep IV Cp 666/2024,
 - VSK Sklep IV Cp 137/2024, VSL Sklep IV Cp 1979/2023, VSL Sklep IV Cp 1454/2022,
 - VSL Sklep IV Cp 2022/2022, VSC Sklep I Cp 67/2025.
- Pregled mednarodnih konvencij (otrokove materialne in procesne pravice) in pomembnejši judikati ESČP ter tujega strokovnega gradiva in spletnih virov:
 - Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic (v nadaljevanju MEKUOP),⁷
 - Konvencija Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo (v nadaljevanju MKZOSIZ),⁸
 - Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah (v nadaljevanju KOP),⁹
 - Uredba Sveta (EU) 2019/1111 z dne 25. junija 2019 o pristojnosti, priznavanju in izvrševanju odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o mednarodnem protipravnem odvzemu otrok,¹⁰
 - Haaška konvencija o civilnopravnih vidikih mednarodne ugrabitve otrok (v nadaljevanju MKCVMUO),¹¹
 - Listina EU o temeljnih pravicah,¹²
 - Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic (v nadaljevanju EKČP),¹³
 - Praktični vodnik za uporabo Uredbe Bruselj II b, Musseva Boriana, Luxembourg, Evropska unija, 2023.
 - Nekatere odločbe Evropskega sodišča za človekove pravice (v nadaljevanju EKČP) o pomenu mnenja otroka pri odločanju o njegovih koristih:
 - Hokkanen proti Finski z dne 23. 9. 1994 (št. 19823/92),
 - Sahin proti Nemčiji z dne 8. 7. 2003 (št. 30943/96),
 - Pini in drugi proti Romuniji z dne 22. 9. 2004 (št. 78028/01 in 78030/01),
 - C. proti Finski z dne 9. 5. 2006 (št. 18249/02),
 - M. M. proti Hrvaški z dne 3. 12. 2015 (št. 10161/13),
 - Raw in ostali proti Franciji z dne 7. 3. 2013 (št. 10131/11),
 - I. S. proti Grčiji z dne 23. 8. 2023 (št. 19165/20),

⁷Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 26/99.

⁸Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 13/13.

⁹Uradni list SFRJ, št. 15/90.

¹⁰Uradni list L (EUR Lex) 178/2019.

¹¹Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 6/93.

¹²Uradni list C (EUR Lex) 326/2012.

¹³Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 7/94.

- X in drugi proti Sloveniji z dne 19. 12. 2024 (št. 27746/22 in 28291/22),
- C proti Hrvaški z dne 8. 1. 2021 (št. 80117/17).
- Spletni viri:
 - <https://www.cnvos.si/aktualno/11813/svet-evrope-sprejel-priporocila-za-varstvo-otrok-v-postopkih-razveze-ter-postopkih-odvzema-otrok/>,
 - <https://rm.coe.int/zagotavljanje-najvecje-koristi-otrok-v-civilnih-postopkih-izbor-smerni/48802883f9>,
 - www.coe.int/children,
 - Priročnik Sveta Evrope o sodelovanju otrok/za strokovnjake, ki delajo za otroke in z njimi, Svet Evrope (2020): <https://www.coe.int/en/web/children>.
- Pregled nekaterih gradiv o vlogi otrok v družinskih zadevah
 - spletna stran: www.na.sodisce.si ¹⁴
 - informativno gradivo za otroke in starše, izdelano v Aktivu psihologov pri Skupnosti CSD Slovenije (zloženke),
 - pregled relevantne (mednarodne in slovenske) psihološke literature,¹⁵
 - pregled mednarodnih in evropskih dokumentov:
 - United Nations. (2009). *Guidelines on justice in matters involving child victims and witnesses of crime*,
 - Council of Europe. (2010). *Guidelines on child-friendly justice*,
 - European Union Agency for Fundamental Rights. (2015). *Child-friendly justice: Perspectives and experiences of professionals*,
 - European Union Agency for Fundamental Rights. (2022). *Children as victims: Support, protection and justice*.
- Pregled psiholoških podlag
 - *Razvojna psihologija: osnovne značilnosti posameznih razvojnih obdobij; otrokova zrelost (kognitivna, socialna in čustvena), zmožnost sodelovanja v sodnem postopku*,
 - *Duševni procesi/razmejitev: čustvovanje, motivacija/volja, želje, mišljenje/mnenje*,
 - *Otrokov temperament in druge osebne značilnosti; individualne razlike med otroci*,
 - *Otroci s posebnimi potrebami (motnja v duševnem razvoju, motnja čustvovanja in vedenja, naglušni, slabovidni in druge skupine otrok s posebnimi potrebami)*,
 - *Otroci iz različnih kultur (nacionalne, jezikovne in verske posebnosti)*,
 - *Družinska dinamika, čustvena navezanost, družinska pripadnost, lojalnost staršem*,

¹⁴Dostopno na: <https://nasodiscu.si/> (1. 5. 2026).

¹⁵Seznam osnovnih relevantnih virov s psihološkega področja je naveden v prilogi.

- *Posledice obremenjujočih izkušenj v otroštvu, stresnih družinskih razmer in travmatičnih dogodkov na psihosocialno funkcioniranje otroka,*
- *Otrokovo čustveno doživljanje in psihološke potrebe v sodnih postopkih: razveza staršev, urejanje stikov po ločitvi, stiki pod nadzorom, odvzem staršem zaradi ogroženosti, namestitev v krizni center, namestitev v rejniško družino, urejanje stikov z matičnimi starši, vrnitev v matično družino, posvojitve, namestitev v zavod/strokovni center in prekinitev ukrepa, sprememba osebnega imena,*
- *Pogovor z otrokom v sodnem postopku; otrokova motivacija za pogovor, verbalna in neverbalna sporočila/telesna govorica,*
- *Vpliv staršev in drugih pomembnih oseb na otroka v času sodnega postopka,*
- *Retravmatizacija, dodatna travmatizacija, institucionalno nasilje,*
- *Na razumevanju travme utemeljen pristop (TIC iz ang. trauma informed care),*
- *Psihološki vpliv prostora in značilnosti izpraševalca na otroka.*
- Usklajevanje sestavnih delov protokola po strokovnih področjih in priprava skupnega protokola.
- Predlog določitve strokovnjakov, ki bodo uporabljali protokol – sodniki in strokovni sodelavci.
- Predlog za določitev pogojev za izvajanje pogovorov z otroki - osnovno usposabljanje iz uporabe protokola.
- Izdelava prilog in pripomočkov za uporabo – priprava priročnika za uporabo protokola.
- Izvedba testiranja protokola, *v kolikor bo realizacija časovno še izvedljiva.*

2. ANALIZA SPLETNE ANKETE MED SLOVENSKIMI DRUŽINSKIMI SODNIKI

Anketa je bila izvedena s pomočjo spletnega orodja 1 KA v času od 25.3.2026 do 3.4.2026 med družinskimi sodniki, ki izvajajo sodniško funkcijo v postopkih za varstvo koristi otrok¹⁶ (v družinskih zadevah). Pri izvedbi ankete, za katero je bilo pridobljeno tudi soglasje predsednika VSRS, so sodelovali sodniki vseh 11 okrožnih sodišč po Sloveniji.

Po podatkih vodij družinskih oddelkov po posameznih sodiščih se z odločanjem v družinskih zadevah ukvarja trenutno 65 sodnikov,¹⁷ vendar ne odločajo vsi v vseh postopkih za varstvo koristi otrok. Nekateri tako odločajo samo še o posameznih zadevah, nekateri pa izvajajo samo dežurno službo in odločajo le o predlogih za začasne odredbe po 168. členu DZ,¹⁸ ki jih po izvedbi ukrepa nujnega odvzema otroka podajo centri za socialno delo,

V nadaljevanju so predstavljeni rezultati ankete, izvedene med družinskimi sodniki. Pri interpretaciji rezultatov je treba upoštevati, da število udeležencev pri posameznih vprašanjih ni enotno, saj nekateri anketiranci na določena vprašanja niso odgovorili ali pa nanje niso odgovorili v celoti. Zaradi navedenega je pri vsakem vprašanju posebej navedeno število udeležencev, katerih odgovori so bili vključeni v analizo, pri čemer so bili upoštevani le v celoti izpolnjeni odgovori na posamezno vprašanje.

2.1. REZULTATI ANKETE

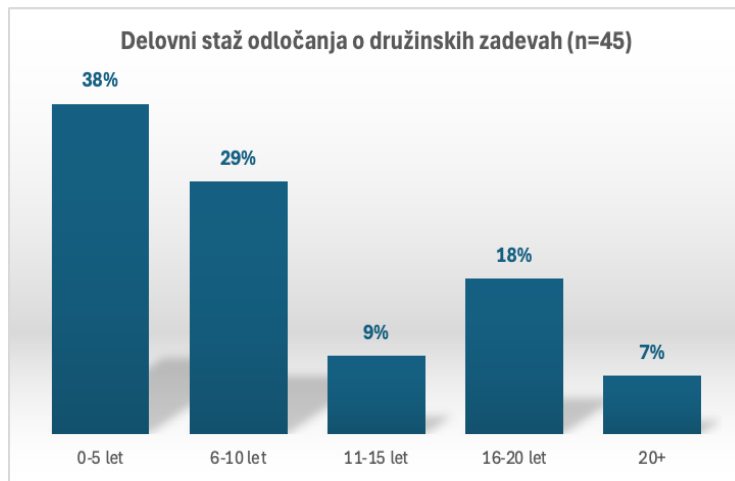
Na vprašanje o spolu je odgovorilo 38 udeležencev. Med njimi je bilo 34 žensk (89 %) in 4 moški (11 %), kar kaže na izrazito prevlado žensk v vzorcu slovenskih sodnikov, ki odločajo v družinskih zadevah. V nadaljevanju bo za oba spola uporabljen **moški spol - sodnik**.

¹⁶93. člen ZNP-1: (1) Postopki za varstvo koristi otroka so, ne glede na to, ali se rešujejo samostojno ali skupaj z zakonskimi spori ali spori o ugotovitvi ali izpodbijanju očetovstva ali materinstva, postopki, v katerih se odloča o: - varstvu in vzgoji otroka, - preživljanju otroka, - otrokovih stikih, - vprašanjih izvajanja starševske skrbi, ki bistveno vplivajo na otrokov razvoj, - ukrepih za varstvo koristi otroka, - postavitvi otroka pod skrbništvo, - namestitvi otroka v rejništvo, - podelitvi starševske skrbi sorodniku, - posvojitvi otroka in razveljavitvi posvojitve otroka. (2) Postopek za varstvo koristi otroka je tudi postopek, v katerem se odloča o preživljanju polnoletnega otroka, dokler obstaja dolžnost preživljanja po družinskem zakonu.

¹⁷Pojasnila o številu sodnikov, ki odločajo v družinskih zadevah so bila pridobljena od vodij oddelkov za družinsko sodstvo, pri čemer so podrobneje pojasnili tudi koliko sodnikov dela izključno na družinskih zadevah, koliko jih odloča samo v nekaterih vrstah družinskih zadev in koliko jih izvaja v družinskih zadevah samo dežurno službo.

¹⁸O predlogih za izdajo začasne odredbe po 168. členu DZ mora sodišče odločiti v roku 24 ur, zato dežurni družinski sodnik pred odločitvijo ne pridobiva otrokovega mnenja.

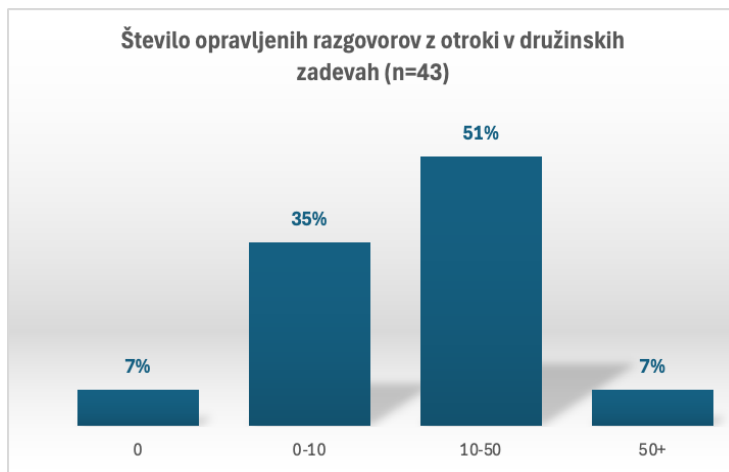
1. Izkušnje sodnikov z odločanjem v družinskih zadevah

Slika 1: Delovni staž z odločanjem v družinskih zadevah ($N = 45$)

Največ udeležencev odloča v družinskih zadevah do 5 let, sledijo tisti s 6-10 leti izkušenj. Bistveno manjši delež predstavljajo sodniki z daljšo delovno dobo, zlasti nad 20 let. Povprečna doba je 9.3 let.

2. Pogostost opravljenih pogovorov z otroki

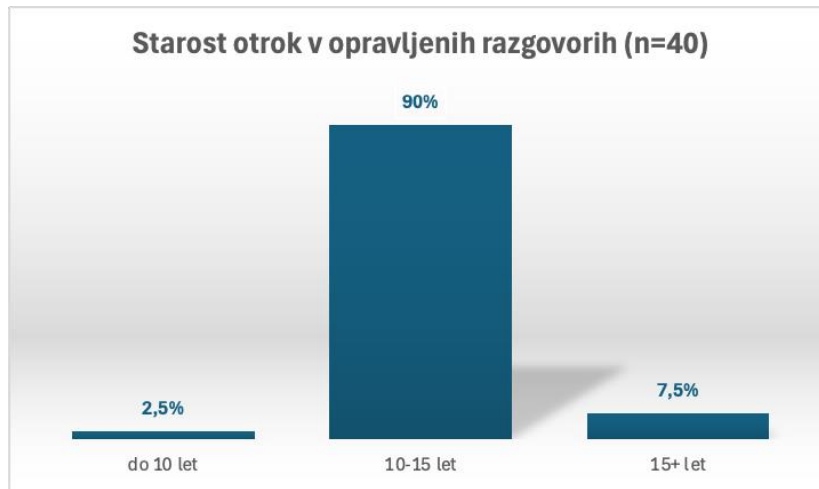

Slika 2: Število opravljenih razgovorov z otroki v družinskih zadevah ($N = 43$)

Večina sodnikov je opravila med 10 in 50 razgovorov z otroki, sledijo tisti z 0–10 razgovori.

Le manjši delež sodnikov nima izkušenj z razgovori, oziroma ima zelo obsežne izkušnje - z več kot 50 razgovori.

3. Starost otrok ob opravi razgovora s sodnikom

Slika 3: Starost otrok v opravljenih razgovorih (N = 40)

Velika večina razgovorov je bila opravljena z otroki, starimi med 10 in 15 let, medtem ko sta mlajša (do 10 let) in starejša skupina (15+ let) zastopani v bistveno manjšem deležu.

Najmlajši otrok, s katerim je bil opravljen razgovor, je bil ob razgovoru star 6 let.

Rezultati kažejo, da večina otrok ob razgovoru s sodnikom nima prisotne zaupne osebe.

4. Prostor za opravo razgovora z otrokom

Rezultati kažejo, da večina sodnikov razgovore z otroki najpogosteje opravlja v pisarni, medtem ko pomemben delež sodnikov pri izvedbi razgovora uporablja tudi druge prostore, kot so posebej urejene sobe za razgovore, mediacijske sobe, šolski prostori in drugi otrokom prijazni prostori. Manjši delež udeležencev razgovore izvaja v razpravni dvorani.

5. Razlogi za izvedbo razgovora z otrokom

Pri odločanju sodnikov za opravo razgovora z otrokom za pridobitev njegovega mnenja je bil v anketi najpogosteje izpostavljen dejavnik **želja otroka**, (npr. da otrok želi biti slišan, da sam izrazi svoje stališče, da se njegovo mnenje aktivno ugotavlja). Pomembno vlogo ima tudi **strokovna presoja sodnika**, ki na podlagi razgovora sprejema odločitve. Kot relevanten dejavnik sodnikovi odločitvi za razgovor se pojavljajo tudi **predlogi drugih udeležencev postopka**, zlasti staršev in centra za socialno delo.

Poleg tega na odločanje za razgovor vplivajo konflikti med staršema oziroma **nejasna družinska dinamika**, kjer so prisotne nasprotujoče si izjave, zahteve ali neskladje med željami otroka in pričakovanji staršev. Nekateri sodniki so navajali tudi specifične okoliščine posameznega primera, kot so težje življenjske situacije ali stiska otroka. Manj pogosto se kot razlog za opravo razgovora navaja potreba po razjasnitvi okoliščin, ki vključuje pridobivanje dodatnih informacij, preverjanje navedb in odpravljanje nejasnosti,

najredkeje pa so sodniki izpostavili procesne razloge, kot so spremembe med postopkom ali njegova dolgotrajnost.

6. Najpogostejše težave in izzivi pri izvajanju pogovorov

Na vprašanje je odgovarjalo 41 sodnikov.

Rezultati kažejo, da sodniki zaznavajo nekatere izzive pri izvajanju pogovorov z otroki, vendar se težavnost pomembno razlikuje glede na starost otrok, njihove značilnosti in kontekst pogovora. Največ težav se pojavlja pri mlajših otrocih (pod 10 let), pri redkobesednih in zaprtih otrocih ter pri tistih, ki ne kažejo interesa za pogovor. Nasprotno so sodniki navedli bistveno manj težav pri pogovorih z mladostniki ter v postopkih odločanja o varstvu in vzgoji, kjer prevladujejo odgovori, da težav ne zaznavajo oz. jih zaznavajo manj. Pri otrocih, vključenih v zahtevnejše institucionalne postopke (npr. odvzem, rejništvo ali namestitve v strokovni center), so odgovori bolj razpršeni.

Posebej izstopa visok delež odgovorov "nimam izkušenj" pri razgovori z otroki v prisotnosti kolizijskega skrbnika, otroki s posebnimi potrebami, otroki, ki so doživeli nasilje, otroki, ki izvajajo nasilje, ter otroki iz drugih kulturnih okolij, kar kaže, da zaznane težave v teh primerih verjetno niso le odraz dejanske zahtevnosti, temveč predvsem pomanjkanja dosedanjih izkušenj sodnikov ko gre za tovrstno problematiko.

Skupno rezultati nakazujejo, da na zaznavo težav in izzivov sodnikov pri izvajanju pogovorov z otroci pomembno vplivajo tako razvojne in vedenjske značilnosti otrok kot tudi stopnja strokovne usposobljenosti in izkušenj izvajalcev razgovorov.

7. Usposobljenost in način izvajanja pogovora z otrokom

Na vprašanje je odgovarjalo 42 udeležencev.

Rezultati kažejo raznolika stališča glede načina izvajanja pogovorov z otroki. Manjši delež udeležencev meni, da naj vedno sodnik sam izvede pogovor z otrokom, pri čemer prevladujejo delno pritrdilni odgovori, kar je pripisati obstoju treh alternativnih zakonsko skladnih in enakovrednih možnosti podaje otrokovega mnenja. Skoraj soglasno so sodniki zavrnilo nošenje sodniške toge med pogovorom. Glede izvedbe pogovora izven sodišča ter prisotnosti strokovnjaka so odgovori večinoma "delno", kar kaže na neenotna stališča.

Večina udeležencev (83 %) ne podpira, da bi se izvedba pogovora v celoti prepustila strokovnemu sodelavcu. Po drugi strani velik delež (74 %) podpira zaposlitev psihologa na sodišču, ki bi sodeloval pri izvedbi pogovorov. Pri vprašanju, kdo naj izvaja pogovore, so stališča deloma razpršena; nekoliko več podpore je namenjene posebej usposobljenim osebam kot pa zgolj osebam z več delovnimi izkušnjami.

Glede organizacijskih vidikov rezultati kažejo, da večina udeležencev ne podpira večkratnega izvajanja pogovorov z otrokom tekom postopka, večina pa se strinja, da naj otroka pripeljeta oba starša.

Skupno rezultati kažejo na raznolikost stališč brez izrazite enotnosti pri večini vprašanj, z izjemo jasnega nasprotovanja nošenju sodniške toge in podpore vključevanju psihologa na sodišču.

8. Mnenje sodnikov, kaj bi potrebovali pri svojem delu

Preglednica 1:

Mnenje sodnikov, kaj bi potrebovali pri svojem delu (N = 42)

Potreboval/a bi	da	ne	morda
Dodatna psihološka znanja za pogovor z različnimi otroki	86%	2%	12%
Dodatna znanja o otrokovih procesnih pravicah	19%	55%	26%
Usposabljanje oz. trening za pridobitev veščin za pogovor z otrokom	81%	2%	17%
Protokol z navodili in vprašanji, ki jih je primerno postaviti otroku	71%	5%	24%
Možnost posveta oz. intervizije s kolegi o izvedbi pogovorov	76%	5%	19%
Mentorstvo s strani izkušenega sodnika	29%	33%	38%
Več časa za pogovore z otroki, manj drugih delovnih obveznosti	52%	17%	31%
Več dostopnih strokovnih virov o tej temi	64%	7%	29%
Ustrezen prostor za izvajanje pogovorov z otroki	55%	21%	24%

Na vprašanje je odgovarjalo 42 sodnikov.

Rezultati kažejo, da sodniki v največji meri izražajo potrebo po dodatnih psiholoških znanjih za delo z različnimi otroki ter po dodatnem usposabljanju oziroma treningu za izvajanje pogovorov z otroki. Prav tako velik delež podpira pridobitev protokola z navodili in vprašanji ter možnost posveta oziroma intervizije s kolegi, kar nakazuje na potrebo po večji strokovni podpori pri delu.

Relativno visoka je tudi podpora večji dostopnosti strokovnih virov, ustreznemu prostoru za izvajanje pogovorov ter zagotovitvi več časa za delo z otroki ob hkratnem zmanjšanju drugih delovnih obveznosti.

Pri mentorstvu s strani izkušenega sodnika so stališča bolj razpršena, z opaznim deležem odgovorov "morda" in "ne". Najmanj izražena je potreba po dodatnih znanjih o otrokovih procesnih pravicah, kjer prevladujejo odgovori "ne".

Skupno pa rezultati kažejo predvsem na izraženo potrebo družinskih sodnikov po dodatnem psihološkem znanju in veščinah, potrebo po dodatnem usposabljanju in zagotovitvi sistemske podpore pri izvajanju pogovorov z otroki.

9. Predlogi družinskih sodnikov

Nekateri sodniki, sodelujoči v anketi, so izpostavili, da bi bilo koristno, če bi imeli tipsko že pripravljeno vabilo za otroka, z jasnim pojasnilom otroku o namenu in pomenu razgovora ter da bi bilo posebej dobrodošlo tudi znanje, kako naj sodnik otrokom različne starosti predstavi svojo vlogo in pomen njegovega mnenja v postopku. Koristno bi bilo, da se pripravi tudi brošura, kjer bi bilo na otroku razumljiv način pojasnjeno, kakšne možnosti ima mladoletnik glede sodelovanja v družinskem postopku, predstavljen pa bi bil tudi potek neformalnega pogovora z njim, pri čemer je bila tudi ideja, da naj protokol le okvirno predvidi možen način oprave razgovora, dodatno pa naj se omogoči forum, kjer bi lahko medsebojno družinski sodniki delili dobre prakse.

Poudarjeno je bilo tudi, da samo psihološka znanja in izkušnje lahko sodniku nudijo ustrezno usposobljenost za izvedbo razgovora in da bi sodnik preden začne delati na družinskem področju, moral opraviti izobraževanje, ki bi zajemalo znanja s področja psihologije otrok in odraslih, kako naj sodnik vodi postopek, da le ta teče umirjeno brez povečevanja napetosti med strankami, saj so ti postopki za stranke sami po sebi stresni.

Zagotovitev otroku, da ima možnost biti slišan v lastnem postopku, mu povrne moč nad lastno usodo, da nima več občutka, da je le kovček, ki si ga starša ali institucije podajajo, saj občutek, da so o tebi odločali, ne da bi te sploh videli ali kaj vprašali, ni v otrokovo največjo korist. Sodniki so posebej izpostavili zavedanje, da predstavlja razgovor na sodišču za otroka stresen dogodek, že zaradi same konotacije "sodišče", "sodnik", pri čemer mlajši kot je otrok, slabše razume pomen in vlogo sodišča.

Poudarjeno je bilo, da je treba vsak razgovor izvesti tako, da se prilagodi starosti, obnašanju in interesom otroka ter na način, ki otroku ne povzroča stresa. Upoštevati je treba tudi, da so otroci v postopku lahko preobremenjeni (razgovori s socialnimi delavci, psihologi, izvedenci, drugimi strokovnjaki), zaradi česar bi bilo treba bolj razmišljati tudi v smeri razbremenitve otrok (en razgovor, ki ga opravi strokovnjak, psiholog in to sočasno za več področij..), ali da naj se razgovor z otrokom le posname, kot dobra izkušnja je bil izpostavljen razgovor sodnika z otrokom v prisotnosti izvedenke. Predlagana je bila tudi oprava pogovora z otrokom na domu, pa tudi zagotovitev neposrednega in neodvisnega komunikacijskega kanala za pogovor s sodnikom, morda s pomočjo CSD ali šole, ki bi bil otroku varen in dostopen med postopkom.

Večkrat je bilo izpostavljeno, da ni mogoče izključiti možnosti, da so otroci pred razgovorom s sodnikom lahko deležni večjega pritiska in priprave s strani staršev, kaj bodo sodniku povedali. To predstavlja dodatno stisko otroku, saj mora na to paziti. Izpostavljeno je bilo tudi, da sodniki niso usposobljeni za prepoznavo, ali otrok izkazuje svojo pristno in pravo voljo (mnenje), ali pa je pripravljen (zmanipuliran) s strani katerega od staršev oziroma bližnjih oseb.

Pomemben je tudi način, kako otroku, ki je sodniku podal svoje mnenje in pričakuje, da ga bo ta upošteval in mu sledil, na primeren način pojasniti, da ni nujno, da bo sodišče njegovemu mnenju lahko v celoti sledilo ter da njegova želja ni vedno enaka njegovi koristi, kljub temu, da so to že termini, ki jih (predvsem mlajši) otroci težje razumejo in je lahko razočaranje ob drugačni odločitvi sodišča še toliko večja, občutek prezrtosti

pa še intenzivnejši. Sodniki namreč niso ustrezno strokovno usposobljeni za pojasnjevanje pravnih okoliščin na otroku (glede na starost) razumljiv način).

Iz rezultatov ankete poleg težnje po pridobitvi dodatnih strokovnih znanj s psihološkega področja, izrazito izstopa ocena sodnikov o potrebi po zaposlitvi psihologa na sodišču, ki bi lahko pomagal pri izvedbi pogovora z otrokom. Potrebo po zagotovitvi strokovnjaka psihologa, ki bi sodeloval s sodnikom v postopku v družinskih zadevah so doslej družinski sodniki izrazili že večkrat, izpostavljena je bila tudi v letu 2023, ko je bila med drugim vključena v raziskovanje o mnenju in izkušnjah prvostopnih sodnikov po spremembah družinske zakonodaje, ki se v praksi odražajo po letu 2019.¹⁹

Sodniki so izpostavili potrebo, da se poleg protokola predvidijo še intervizije - možnost strokovnih posvetov s kolegi in uvesti tudi supervizije (prave) z možnostjo psihološkega pogovora v primeru zahtevnejših primerov – razbremenitev za sodnike. Tudi potreba po slednjem je bila med drugim tudi predmet prej navedene raziskave, v okviru katere je bila med drugim ugotovljena tudi ocena o preobremenjenosti družinskih sodnikov s številom zadev v katerih odločajo po nekaterih okrožnih sodiščih v državi.

¹⁹F. Burkelc (2023), str. 53-72.

3. PRAVNA OPREDELITEV POMENA OTROKOVEGA MNENJA

3.1. SLOVENSKO PRAVO

3.1.1. Materialnopravni vidik

Na podlagi določbe prvega 56. člena **Ustave Republike Slovenije** (v nadaljevanju Ustava) otroci uživajo posebno varstvo in skrb, človekove pravice in temeljne svoboščine pa uživajo v skladu s svojo starostjo in zrelostjo. V skladu s starostjo in zrelostjo je otrokom omogočeno tudi udeležanje pravice do svobode izražanja, ki jo opredeljuje Ustava v 39. členu.

Slovenija v najvišjem pravnem aktu, v tretjem odstavku 53. člena, zagotavlja tudi varovanje otrok v okviru družine.²⁰ Določba tretjega odstavka 56. člena Ustave pa daje podlago za posebno varstvo države, ki lahko predstavlja poseg v pravico do družinskega življenja, kadar otroci in mladoletniki nimajo staršev, ti zanje ne skrbijo ali pa so brez ustrezne družinske oskrbe.

V **Družinskem zakoniku** (v nadaljevanju DZ) so konkretizirane ustavne določbe o varovanju in skrbi za otrokovo korist, saj zajema pravna načela in pravila, ki med drugim urejajo razmerja med otroki in starši ter posebej opredeljuje tudi ukrepe za zaščito ogroženih otrok in zagotovitev nadomestnega varstva za koristi otroka, ko ta nima staršev ali pa ti zanj ne skrbijo.

Otrokova korist in njeno varovanje je osnovna usmeritev slovenskega prava. Gre za pravni standard, katerega vsebino je treba skrbno ugotavljati pri odločanju o pravicah in koristih slehernega konkretnega otroka. Z opredelitvijo v 7. členu DZ je *otrokova korist namreč izrecno povzdignjena na raven načela*, ki ga je treba upoštevati pri razlagi in uporabi sleherne določbe DZ, ki zadeva otroke in se nanaša na njihove pravice in dolžnosti. V tretjem odstavku tega člena je v zvezi z izvajanjem starševske skrbi pozitivno opredeljena tudi vsebina tega načela in način njenega izvajanja,²¹ saj je primarna vloga skrbi za otroka zaupana staršem, kar izhaja iz *načela prvenstva in enake odgovornosti staršev do otrok*, opredeljenega v 135. členu DZ. Ta določa, da imajo starši glavno in enako odgovornost za varstvo in vzgojo otroka ter njegov razvoj. Koristi otroka so njihova poglavitna skrb. Država jim nudi pomoč pri izvajanju njihove odgovornosti. Tako je treba izpostaviti tudi določbo prvega odstavka 154. člena DZ, skozi katero je izraženo *načelo primarnosti starševske skrbi* in subsidiarno pooblastilo državi, da izvede ukrepe za varstvo pravic in koristi otrok šele (ali le) takrat, ko starši starševske skrbi ne izvajajo ali pa je ne izvajajo v korist otroka. Posledično tako 8. člen DZ določa, da otroci uživajo posebno varstvo države vselej, kadar je ogrožen njihov zdrav razvoj in kadar to zahtevajo druge koristi otrok.

²⁰Tretji odstavek 53. člena Ustave določa: Država varuje družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter ustvarja za to varstvo potrebne razmere.

²¹Tretji odstavek 7. člena DZ: Starši delajo v korist otroka, če, zlasti ob upoštevanju osebnosti otroka, njegove starosti in razvojne stopnje ter hotenj, primerno zadovoljujejo njegove materialne, čustvene in psihosocialne potrebe z ravnanjem, ki kaže na njihovo skrb in odgovornost do otroka, ter mu nudijo primerno vzgojno vodstvo in ga spodbujajo v njegovem razvoju.

Pri presoji *otrokove največje koristi* je treba upoštevati tudi otrokovo voljo, zato mu mora biti omogočeno, da izrazi svoje mnenje in mu tako zagotoviti možnosti, da soodloča o zanj pomembnih vprašanjih. Pravna podlaga, katere vsebina se uporablja v vseh postopkih odločanja o varstvu pravic in koristi otrok izhaja iz 143. člena DZ. Pravica otroka biti slišan in resno upoštevan tvori temelj njegovega dostojanstva in je pomembna za njegov zdrav razvoj.²²

Prvi odstavek 143. člena DZ

*Sodišče pri odločitvi o varstvu, vzgoji in preživljanju otroka, o stikih, izvajanju starševske skrbi in podelitvi starševske skrbi sorodniku **upoštevata tudi otrokovo mnenje, ki ga je otrok izrazil sam ali po osebi, ki ji zaupa in jo je sam izbral, če je sposoben razumeti njegov pomen in posledice.***

Tudi v 158. členu DZ, umeščenem v 7. poglavje DZ, ki opredeljuje na ukrepe za varstvo koristi otroka, je določeno, da sodišče pri odločanju o ukrepu za varstvo koristi otroka *upoštevata otrokovo mnenje*. Glede na drugi odstavek istega zakonskega določila lahko sodišče le začasno odredbo izda brez predhodno pridobljenega otrokovega mnenja.²³ Pri čemer je v dolgotrajnih sodnih postopkih sodišče praviloma že seznanjeno z otrokovo voljo in jo lahko upošteva tudi pri odločitvi, s katero le začasno regulira sporno razmerje zaradi zaščite ogroženega otroka. Tudi diskrecijska pravica CSD, da staršema zavrne vpogled v izjavo otroka, ne sme biti vzrok, da se izjava otroka enostavno prezre. Sodišče mora presoditi, ali obstajajo utemeljeni razlogi za to, da se otrokova izjava ne upošteva.²⁴

Prav tako DZ ni spregledal pomena otrokovega mnenja, ko gre za posvojitev, saj v drugem odstavku 215. člena nalaga sodišču, da v postopku posvojitve upošteva tudi otrokovo mnenje. V nadaljnjem odstavku tega člena pa kot potreben pogoj za posvojitev predvideva celo otrokovo *soglasje*, če je sposoben razumeti njegov pomen in posledice.

Upoštevanje *želje varovanca* pri imenovanju skrbnika sodišču nalaga 243. člen DZ, ki je umeščena v poglavje Skrbništvo in se uporablja tudi ko gre za skrbništvo za otroke.

Materialnopravne določbe slovenskega družinskega prava tako nalagajo sodišču, da pri presoji otrokove koristi pridobi in upošteva tudi otrokovo mnenje, pa tudi, da otroku zagotovi pravico, da je slišan.

Primarni kriterij, da je mogoče upoštevati otrokovo mnenje da je **otrok sposoben razumeti njegov pomen in posledice**. Presoja otrokove zrelosti in razumevanja je prvenstveno prepuščena odločevalcu.²⁵

V DZ ni določena mejna starost otroka,²⁶ od katere bi bilo njegovo mnenje upoštevno, poleg tega pa otrokova starost tudi ni edini relevanten kriterij za presojo otrokovega razumevanja in sposobnosti oblikovanja lastnih stališč, saj ima nanj velik vpliv tudi njegovo življenjsko okolje, raven podpore, ki je je deležen, informacije s katerimi razpolaga, dosedanje izkušnje, psihofizična razvitost ter drugi dejavniki. Zrelost otroka pomeni sposobnost otroka, da izrazi svoja stališča v o vprašanjih v razumni in neodvisni

²²VSM Sklep III Cp 489/2023 z dne 4. 7. 2023.

²³Npr. VSL Sklep IV Cp 666/2024 z dne 9. 5. 2024.

²⁴VSL Sklep IV Cp 1342/2024 z dne 4. 10. 2024.

²⁵Podrobneje glej: M. Čujovič, str. 72-73, v: B. Novak (red.) (2019). Komentar Družinskega zakonika. Uradni list RS.

²⁶Primerjaj VSK Sklep IV Cp 137/2024 z dne 24. 4. 2024 in VSC Sodba Cp 979/2010 z dne 2. 12. 2010.

obliki ter na primeren in razumen način. Pomemben je tudi vpliv same zadeve na otroka, večji kot je vpliv izida sodnega postopka na otrokovo življenje, pomembnejša je ocena zrelosti otroka. Bolj je otrok zrel, večjo in odločilnejšo težo bo imelo njegovo mnenje.²⁷ Vendar pa otrokova želja in otrokova korist nista sopomenki. Kakšna je otrokova korist, je pravni pojem, ki ga je treba v vsakem primeru posebej napolniti z vsebino, ob upoštevanju vseh okoliščin konkretnega primera. Ne zajema le koristi otroka do dopolnjenega osemnajstega leta starosti (kratkoročna korist), temveč tudi korist, ki se bo pokazala v odrasli dobi (dolgoročna korist). Treba si je prizadevati za zdrav in celosten razvoj otroka, to je razvoj v samostojno odraslo osebo. Če ima tehtne razloge, lahko sodišče odloči drugače, kot si želi otrok. Eden takih razlogov je ugotovitev, da otrokova volja ni svobodna, ker je zmanipuliran.²⁸

3.1.2. Procesni vidik

Dolžnost omogočanja otroku, da je v skladu s svojo zrelostjo, svojimi razvojnimi zmožnostmi in psihofizičnimi sposobnostmi seznanjen in soudeležen v civilnem sodnem postopku v katerem se odloča o varovanju njegovih pravic in koristi, izhaja že iz določbe prvega odstavka 56. člena **Ustave**, ki v povezavi z določbo 22. člena Ustave, zagotavlja tudi otroku enako varstvo njegovih pravic tako pred sodiščem kot pred drugimi organi in nosilci javnih pooblastil. Nedvomno pa je za zagotovitev otrokove pravice do sodnega varstva ključnega pomena tudi določba 23. člena Ustave,²⁹ saj opredeljuje ključne dejavnike za njeno udejanjanje (neodvisno, nepristransko sodišče in zakoniti sodnik).

Ustavno sodišče Republike Slovenije v svojih odločbah poudarja pomen varovanja otrokove pravice, da izrazi svoje mnenje v vseh zadevah, ki se nanašajo nanj. Ne zadostuje zgolj formalna možnost izjave, temveč mora biti otrokovo mnenje pridobljeno na ustrezen, starosti prilagojen način ter dejansko upoštevano pri odločanju. Sodišče mora v obrazložitvi jasno pojasniti, kako je otrokovo mnenje vplivalo na odločitev oziroma zakaj mu ni sledilo. Opustitev teh standardov lahko pomeni kršitev ustavnih procesnih jamstev, zlasti pravice do enakega varstva pravic.

Tako je Ustavno sodišče izpostavilo pomen skrbne presoje pomena in upoštevanja podanega mnenja otroka tudi kadar obstaja izkustveno verjeten vpliv starša na izraženo otrokovo voljo, pri čemer je poudarilo, da ima to za posledico neupoštevanje mnenja sicer dovolj zrelega otroka le, če je ta po razumni presoji sodišč večji od običajnega, če gre torej za starševo načrtno manipuliranje z otrokom oziroma za otrokovo indoktrinacijo, zaradi česar otrok ni sposoben avtonomnega odločanja.³⁰

Izpostavilo je tudi, da je zahteva po obrazloženi sodni odločbi toliko večja v primerih, ko gre za najbolj občutljive sodne postopke, med katere spada tudi odločanje o varstvu in vzgoji mladoletnih otrok, kjer je izražena volja otroka eden od bolj pomembnih vidikov odločanja. Volje otroka (bodisi izrecno bodisi konkludentno izražene) sodišče ne sme prezreti. Otrok namreč ni objekt sodnega odločanja, pač pa subjekt, ki ga mora sodišče kot takega tudi obravnavati. Ustavno sodišče je večkrat poudarilo stališče, da mora biti v postopkih, ki se nanašajo na razmerja med starši in otroki, otrok obravnavan kot *subjekt*, kar zlasti pomeni, da je treba otrokom, ki so glede na svojo starost in zrelost sposobni razumeti okoliščine in samostojno izjaviti svojo voljo o njih, omogočiti, da to tudi storijo. *Njihovo voljo pa je treba spoštovati, dokler je ta v*

²⁷Podrobneje glej Zakon o nepravdnem postopku – ZNP-1 s komentarjem, Maribor 2022, Založba WD (str.402-403).

²⁸VSL sodba II Cp 1765/2015 z dne 7. 10. 2015 in VSL Sklep IV Cp 159/2026 z dne 24. 2. 2026 .

²⁹23.č len Ustave RS: (1) Vsakdo ima pravico, da o njegovih pravicah in dolžnostih ter o obtožbah proti njemu brez nepotrebnega odlašanja odloča neodvisno, nepristransko in z zakonom ustanovljeno sodišče. (2) Sodi mu lahko samo sodnik, ki je izbran po pravilih, vnaprej določenih z zakonom in s sodnim redom.

³⁰Up-635/24 z dne 14. 11. 2024.

skladu z načelom največje koristi otroka. Pravico izjaviti se o tem, pri katerem od staršev, ki se razvežeta, želijo živeti, otrokom, ki so dovolj stari in zreli, da to pravico lahko uresničujejo, zagotavlja 22. člen Ustave. Ta njihova pravica ima svoj temelj v spoštovanju osebnega dostojanstva otrok (34. člen Ustave). To še toliko bolj velja v primerih, ko so otroci glede na svojo starost in zrelost že sposobni razumeti položaj, v katerem so se znašli zaradi razveze staršev, in so zato še posebej ranljivi, česar se morajo zavedati tako starši sami kot tudi pristojni državni organi, ki so, če se starši glede vzgoje in varstva otrok ne morejo sporazumeti, poklicani, da o tem odločijo.³¹

Ustavno sodišče je bilo kritično do obrazložitve sodišča tudi v zadevi, ko to ni obrazložilo, zakaj meni, da je želja otroka toliko manj pomembna od mnenja psihologa in psihiatra, zlasti, ker iz obrazložitve ni bilo razvidno, da bi sodišče pri naklonitvi prednosti objektivnim okoliščinam pretehtalo, ali dajanje prednosti mnenjema psihologa in psihiatra res odtehta škodo, ki bi z neupoštevanjem otrokovega mnenja nastala v otrokovi psihi.³²

Da je starost otroka in njegova zrelost ključen kriterij pri ocenjevanju njegove zmožnosti za podajo mnenja, pa izhaja iz odločbe, v kateri Ustavno sodišče ni pritrnilo tezi pritožnikov o potrebnosti sodelovanja mladoletnih otrok v sodnem postopku in pridobitvi njunega mnenja. Utemeljitev sodišč, da sta bila otroka dovolj vključena v postopek odločanja o stikih s tem, ko je bil v postopku udeležen njun skrbnik, ki je skrbel za zavarovanje njunih pravic in koristi, je bila po presoji Ustavnega sodišča zadostna z vidika zahteve po ustreznem zastopanju otrok v sodnem postopku, ki je del pravice iz 22. člena Ustave, katere kršitve ni zaznalo, saj sta sodišči oceno o nezmožnosti mladoletnih otrok oprli na mnenje sodne izvedenke.³³

Poudariti je treba tudi, da ima *otrok pravico, da izrazi svoje mnenje, nikakor pa to ni njegova dolžnost*, kadar si tovrstnega sodelovanja pri odločanju sodišča iz kakršnikoli razlogov ne želi. Nasproti otrokovi pravici do podaje mnenja stoji otrokova pravica do zaščite pred sprejemanjem odločitve. Občutek odgovornosti, da lahko vpliva na odločitev o lastni prihodnosti je zanj lahko tudi obremenjujoč.³⁴

Procesna pravila po katerih se vodijo Postopki o varstvu koristi otrok določa **Zakon o nepravdnem postopku** (v nadaljevanju ZNP-1).

Iz določbe 93. člena ZNP-1 izhaja katere zadeve/spori se obravnavajo po določbah postopka za varstvo koristi otroka in poleg postopkov, v katerih se odloča o varstvu in vzgoji otroka, o preživljanju otroka, otrokovih stikih, vprašanjih izvajanja starševske skrbi, ki bistveno vplivajo na otrokov razvoj, ukrepah za varstvo koristi otroka, postavitvi otroka pod skrbništvo, namestitvi otroka v rejništvo, podelitvi starševske skrbi sorodniku, posvojitvi otroka in razveljavitvi posvojitve otroka, mednje uvršča tudi paternitetne spore ter postopke v katerih se odloča o preživljanju polnoletnega otroka, dokler zanj obstaja dolžnost preživljanja po družinskem zakoniku.

Okvirne določbe o postopanju sodišča v zvezi s pridobivanjem otrokovega mnenja vsebuje 96. člen ZNP-1.

³¹Up-957/16 z dne 22. 6. 2017.

³²Up-410/01 z dne 14. 2. 2002.

³³Up - 677/19 z dne 12. 3. 2020.

³⁴Podrobneje glej: J. Švigelj, V. Nussdorfer, str. 408-411. N. Weber (ur.) (2024). Družinski zakonik s komentarjem. GV Založba.

96. člen ZNP-1

(1) V postopku za varstvo koristi otroka sodišče center za socialno delo pozove, da otroka, ki je **sposoben razumeti pomen postopka in posledice odločitve**, na primeren način **obvesti o uvedbi postopka in o njegovi pravici, da izrazi svoje mnenje**.

(2) Kadar otrok želi izraziti svoje mnenje, lahko to stori **na centru za socialno delo ali v razgovoru z zagovornikom otroka**, ki je bil otroku dodeljen v skladu z zakonom, ki ureja varuha človekovih pravic, ali glede na starost in druge okoliščine **na neformalnem razgovoru s sodnikom**, lahko tudi ob sodelovanju strokovno usposobljene osebe, vselej brez prisotnosti staršev.

(3) Ob razgovoru na centru za socialno delo in s sodnikom je lahko **navzoča oseba, ki ji otrok zaupa in jo sam izbere, ali zagovornik otroka**, če mu je bil ta dodeljen v skladu z zakonom, ki ureja varuha človekovih pravic. Taka oseba oziroma zagovornik otroka lahko pomaga otroku izraziti njegovo mnenje. Sodišče lahko prepove navzočnost osebe, če oceni, da ne gre za osebo, ki ji otrok zaupa in jo je sam izbral, ali da bi bilo sodelovanje te osebe v postopku v nasprotju s koristjo otroka.

(4) O razgovoru se sestavi zapis, sodnik ali center za socialno delo pa lahko odloči tudi, da se razgovor zvočno ali zvočno-slikovno snema. Zaradi varstva koristi otroka lahko sodišče odloči, da se staršem ne dovoli vpogled v zapis oziroma poslušanje ali ogled posnetka. Zoper tak sklep sodišča ni posebne pritožbe. Sodišče v tem primeru v obrazložitvi odločbe povzame dele izjav iz razgovora z otrokom, če je nanje oprlo svojo odločitev.

(5) Center za socialno delo mora v roku, ki ga določi sodišče in ne sme biti krajši od 30 dni, sodišču poslati mnenje, da otrok ni sposoben razumeti pomena postopka in posledic odločitve, ali zapisnik o tem, da je bil otrok poučen o uvedbi postopka in pravici, da izrazi svoje mnenje, in otrokovo mnenje, če ga je izrazil.

(6) Sodišče otroku, ki je že dopolnil 15 let in je v postopku izrazil svoje mnenje, vroči odločbo, proti kateri ima pravico vložiti pritožbo.

a) Načini pridobitve mnenja otroka

- **V razgovoru na CSD:** po aktualni procesni ureditvi je prvo obveščanje otroka o tem, da poteka v zvezi z njegovimi pravicami in koristni postopek na poziv sodišča naloga CSD, pri čemer mora ta najprej oceniti otrokovo sposobnost razumevanja pomena postopka in posledic svoje odločitve. To bo lahko strokovni delavec CSD opravil na način, da bo z otrokom opravil pogovor in se neposredno seznanil z otrokovimi razvojnimi zmožnostmi in sposobnostjo razumevanja postopka ter oblikovanja mnenja. V primeru pozitivne ocene otrokove sposobnosti, pa sledi obvestilo otroku, da je uveden sodni postopek v katerem ima pravico, da izrazi svoje mnenje.

V kolikor je otrok pripravljen podati svoje mnenje to lahko opravi v nadaljevanju razgovora oziroma tudi drugič, če si želi, da je pri razgovoru navzoča **zaupna oseba** ali **otrokov zagovornik**.

- V **razgovoru z zagovornikom otroka**, ki mu je dodeljen v skladu z Zakonom o varuhu človekovih pravic³⁵ - ZvarCP (podrobneje določbe od člena 25.a do člena 25. d).
- Na **neformalnem razgovoru s sodnikom**, glede na otrokovo starost in druge okoliščine, lahko tudi *ob sodelovanju strokovno usposobljene osebe*, oziroma *v navzočnosti zaupne osebe* (zaupnika) ali *zagovornika* dodeljenega v skladu z ZvarCP.

V vseh primerih je treba otroka po oceni, da je sposoben razumevanja pomena postopka ter oblikovanja svojega mnenja, seznaniti z uvedbo sodnega postopka ter ga na primeren način poučiti, da lahko poda svoje mnenje, pri čemer se otroka k temu ne sme siliti. Njegova odločitev glede podaje in vsebine mnenja in mora biti svobodna, izražena brez vplivov in pritiskov, izraz lastnih stališč glede ureditve njegove prihodnosti o kateri se odloča v sodnem postopku.

Ob predpostavki otrokove sposobnosti razumevanja pomena postopka in posledic odločitve, 96. člen ZNP-1 tako ponuja tri alternativne in enakovredne možnosti razgovorov za pridobitev otrokovega mnenja, in sicer: (-) razgovor na centru za socialno delo, (-) razgovor z zagovornikom otroka, ali (-) glede na starost in druge okoliščine neformalni razgovor s sodnikom.³⁶

Otrok, ki je pripravljen izraziti svoje mnenje bo to lahko v vseh navedenih oblikah opravil **brez navzočnosti staršev**.

Po uveljavljenem stališču sodne prakse pa se lahko sodišče o otrokovem mnenju seznani tudi iz **mnenja izvedenca**, ki ga za razjasnitev spornih okoliščin pridobi sodišče, saj gre kvalificiranega strokovnjaka, ki lahko na podlagi objektivnih pokazateljev ugotovi, kako otrok doživlja vsakega od staršev in kakšen je njegov resnični odnos z vsakim od njiju. Splošno znano namreč je, da je zgolj otrokova izjava oziroma mnenje podana v odvisnosti od (največkrat trenutnih) subjektivnih okoliščin ne odraža vsakič največje otrokove koristi.³⁷ Tako sodišče ni dolžno opraviti razgovora z otroki, saj po sodni praksi zadostuje, če otroci dajo izjavo izvedencu ali strokovnjaku na CSD, in le v izjemnih primerih sodišče pridobi izjavo neposredno od otrok.³⁸ S takšnim načinom pridobitve mnenja so s strokovno oceno nedvomno najbolj osvetljene okoliščine, ki se nanašajo na zrelost otroka in pristnost njegovega mnenja, saj je mogoče ugotoviti tudi morebitne vplive, ki se pri otrokovi izjavi odražajo.³⁹ Včasih eden od staršev vztraja, da z otrokom opravi razgovor tudi sodnik, hkrati pa že sam v svojih vlogah izdatno navaja, kakšne so želje in mnenje otroka. V takšnih primerih je vprašljiv pomen oprave razgovor z otrokom, saj sodnik težko oceni ali je izraženo mnenje otroka pristno.

³⁵Uradni list RS, št. 69/17 – uradno prečiščeno besedilo in 57/25 – ZF.

³⁶Glej podrobneje: VSC Sklep I Cp 67/2025 z dne 26. 2. 2025, VSC Sklep Cp 120/2024 z dne 24. 4. 2024 in VSL sklep IV Cp 622/2017 z dne 22. 3. 2017.

³⁷VSL Sklep IV Cp 2022/2022 z dne 30. 3. 2023.

³⁸VSL sklep IV Cp 333/2012 z dne 15. 2. 2012, VSL Sklep IV Cp 1333/2017 z dne 12. 7. 2017.

³⁹O pomenu razlike med mnenjem CSD in izvedenskim mnenjem psihološke stroke glej VSL Sodba IV Cp 2005/2017 z dne 20. 9. 2017 in VSL Sodba IV Cp 1521/2019 z dne 11. 9. 2019.

b) Navzočnost drugih oseb ob razgovoru

Pri razgovoru z otrokom, ki je sposoben in pripravljen izraziti svoje mnenje, starši ne morejo biti navzoči.⁴⁰ Lahko pa je z otrokom navzoča zaupna oseba, otrokov zagovornik, mogoče pa je razgovor opraviti tudi v navzočnosti strokovno usposobljene osebe.

Ko je razvidno iz ankete med družinskimi sodniki, so na razgovorih redko navzoče **zaupne osebe**, ki bi si jih izbral otrok. Zaupnik predstavlja podporo pri izražanju mnenja, lahko pa to vlogo opravlja samo oseba, ki jo otrok sam spontano izbere in to ne more biti oseba, ki bi mu jo določilo sodišče ali izbrali starši oziroma kdo drug, tako zaupna oseba ne more biti nobeden od staršev. To je v praksi večkrat kateri od sorodnikov, šolski delavec, skratka nekdo, ki mu otrok zaupa in ga želi imeti za oporo ob razgovoru. Vendar pa je treba izpostaviti, da lahko sodišče prepove navzočnost zaupne osebe, če ne gre za osebo, ki si jo je sam izbral in če bi bila navzočnost take osebe v nasprotju z njegovo koristjo.

Prav tako redko pa so bili pogovori s sodnikom opravljeni v navzočnosti **zagovornika otroka**.

Na razgovoru z otrokom običajno ni navzoč **kolizijski skrbnik** otroka, četudi mu je ta dodeljen.

Poudariti je treba, **različnost procesnih vlog zagovornika otroka in kolizijskega skrbnika** ter njun namen v podporo zagotovitvi največje koristi otroka o čigar koristih se v postopku odloča.

Obstoj kolizije interesov med starši in otrokom je podlaga za postavitev kolizijskega skrbnika po prvem odstavku 269. člena DZ in ne zagovornika po 192. členu DZ. Funkciji kolizijskega skrbnika in zagovornika otroka v postopku sta različni. V skladu z drugim odstavkom 25.a člena Zakona o varuhu človekovih pravic zagovornik nudi strokovno pomoč otroku, da izrazi svoje mnenje v vseh postopkih in zadevah, v katerih je udeležen, ter mnenje otroka posreduje pristojnim organom in institucijam, ki odločajo o njegovih pravicah in koristih, ni pa njegov zakoniti zastopnik. Namen zagovornika je, da otroku nudi psihosocialno podporo, se pogovarja z njim o njegovih željah, počutju in mnenju, otroka seznani s postopki in dejavnostmi na način, razumljiv njegovi starosti in razvoju, išče najprimernejše rešitve skupaj z otrokom, mu ob koncu postopka pomaga napisati izjavo ter spremlja otroka pred organi in institucijami, ki odločajo o njegovih pravicah in koristih. Zagovornik torej pomaga otroku, da izrazi svoje mnenje v postopku, ne more pa ga v postopku zastopati. Slednje je naloga kolizijskega skrbnika, ki otroka na primeren način seznani s postopkom in pomenom posameznih procesnih dejanj ter v otrokovem imenu podaja trditve, predlaga dokaze in se izreka o procesnem gradivu.⁴¹

3.1.3. Položaj otroka, ki je dopolnil 15 let

Določba drugega odstavka 45. člena ZNP-1 nalaga sodišču, da otroku, ki je dopolnil 15 let ter je sposoben razumeti pomen in pravne posledice svojih dejanj, **omogoči**, da kot *udeleženec v postopku samostojno opravlja procesna dejanja*. Posledično sme tako njegov zakoniti zastopnik dejanja v postopku opravljati le, dokler otrok ne izjavi, da bo samostojno opravljal procesna dejanja. Otroka, ki še ni star 15 let oziroma

⁴⁰Drugi odstavek 96. člena ZNP-1.

⁴¹VSL Sklep IV Cp 474/2023 z dne 14. 3. 2023.

za katerega sodišče presodi, da ni sposoben razumeti pomena in pravnih posledic svojih dejanj, namreč v nepravdnem postopku zastopa zakoniti zastopnik.

Ocenjujemo, da procesna vloga samostojnega formalnega udeleženca otroku v postopku ne preprečuje, da bi se njim posebej opravil neformalni razgovor s sodnikom, izven razpravne dvorane, saj tudi mladostnik, ki je dopolnil 15 let še vedno otrok.⁴² Zato mora biti na primeren in razumljiv način seznanjen tako s pravico do samostojne vloge udeleženca, kot tudi z možnostjo, da kljub temu poda svoje mnenje na neformalnem razgovoru s sodnikom. Obstajajo namreč primeri, ko si otrok želi biti navzoč in sodelovati kot udeleženec ne naroku, poslušati, kaj se pogovarjajo o njegovi prihodnosti, nikakor pa ne bi bil rad na obravnavi zaslišan in izpovedovati v navzočnosti svojih staršev.

3.2. MEDNARODNE KONVENCIJE, NEKATERI JUDIKATI ESČP IN TUJE STROKOVNO GRADIVO

Številni zavezujoči in mehki evropski pravni instrumenti vsebujejo določbe o otrokovi pravici do podaje mnenja v sodnih postopkih.

MEKUOP obravnava pravico otrok do svobodnega izražanja mnenja. Konvencija otrokom zagotavlja posebne procesne pravice v družinskih postopkih pred sodnim organom, zlasti v postopkih, ki vključujejo izvajanje starševskih odgovornosti, kot so prebivališče in stiki z otroki. 3. člen konvencije otrokom zagotavlja pravico do obveščenosti in izražanja mnenja v postopkih kot procesno pravico. Določa tudi, da mora biti otrok obveščen o možnih posledicah upoštevanja njegovega mnenja in o možnih posledicah kakršne koli odločitve. V 4. členu konvencija nadalje določa, da ima otrok pravico zaprositi za imenovanje posebnega zastopnika v postopkih pred sodnim organom, ki ga zadevajo, kadar notranje pravo nosilec starševske odgovornosti preprečuje zastopati otroka zaradi nasprotja interesov. V skladu s 6. členom morajo pravosodni organi preden sprejmejo odločitve zagotoviti, da je otrok prejel vse ustrezne informacije, se z njim osebno posvetovati, če je to primerno, in mu omogočiti, da izrazi svoje mnenje. Iz 9. člena izhaja obveza, da ima sodišče v postopkih, ki vplivajo na otroka, kjer nosilci starševske odgovornosti po notranjem pravu ne morejo zastopati otroka zaradi navzkrižja interesov med njimi in otrokom, pooblastilo, da v teh postopkih imenuje posebnega zastopnika za otroka. 10. člen pa določa, da mora tak zastopnik (razen če bi to bilo v očitnem nasprotju z otrokovo največjo koristjo): - otroku zagotoviti vse ustrezne informacije, če se po notranjem pravu šteje, da ima dovolj razumevanja; - otroku zagotoviti pojasnila, če se po notranjem pravu šteje, da ima dovolj razumevanja, glede možnih posledic upoštevanja njegovih mnenj in možnih posledic kakršnegakoli dejanja zastopnika; - ugotoviti otrokovo mnenje in ga predstaviti sodišču.

Nadalje **Konvencija Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo** (t.i. Lanzarotska konvencija) v 9. členu obravnava sodelovanje otrok pri razvoju in izvajanju državnih politik, programov ali drugih pobud v zvezi z bojem proti spolnemu izkoriščanju in spolni zlorabi otrok. 14. člen iste konvencije določa, da je treba pri pomoči žrtvam ustrezno upoštevati otrokova mnenja, potrebe in skrbi.

⁴²V skladu s 5. členom DZ je otrok oseba, ki še ni dopolnila 18 let, razen če je že prej pridobila popolno poslovno sposobnost.

Tudi **KOP** v 12. členu določa, da ima otrok, ki je sposoben oblikovati lastno mnenje, pravico, da to mnenje svobodno izrazi v vseh zadevah, ki ga zadevajo. Otrokovo mnenje je treba ustrezno upoštevati glede na njegovo starost in zrelost. Nadalje določa, da mora imeti otrok možnost, da se v vseh sodnih in upravnih postopkih, ki ga zadevajo, izjasni, bodisi neposredno bodisi prek zastopnika ali ustreznega organa, na način, ki je skladen s procesnimi pravili nacionalnega prava.

Uredba Sveta (EU) 2019/1111 z dne 25. junija 2019 o pristojnosti, priznavanju in izvrševanju odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o mednarodnem protipravnem odvzemu otrok (prenovitev), v 21. členu določa, da morajo sodišča držav članic otroku, zmožnemu oblikovati lastno mnenje, zagotoviti dejansko in učinkovito možnost, da to mnenje izrazi, bodisi neposredno bodisi prek zastopnika ali ustreznega organa. Kadar sodišče v skladu z nacionalnim pravom in postopkom otroku omogoči, da izrazi svoje mnenje v skladu s tem členom, ustrezno upošteva to mnenje glede na otrokovo starost in zrelost. Ta pravica ne velja le v zadevah starševske odgovornosti, temveč tudi za postopke vrnitve v skladu s Haaško konvencijo o civilnopravnih vidikih mednarodne ugrabitve otrok iz leta 1980.

V skladu s 24. členom **Listine EU o temeljnih pravicah** imajo otroci pravico do svobodnega izražanja svojega mnenja in do upoštevanja njegovega mnenja v zadevah, ki ga zadevajo, v skladu z njegovo starostjo in zrelostjo.

V skladu s sodno prakso, je, upoštevajoč 8. člen **EKČP**, odločitev o tem, ali mora nacionalno sodišče zaslišati otroka, presoditi glede na posebne okoliščine vsakega primera in je odvisna od otrokove starosti in zrelosti.

Prav tako je Odbor ministrov Sveta Evrope je 28. 5. 2025 sprejel **dve priporočili** za zagotavljanje največje koristi otrok (tudi glede podaje mnenja) **v postopkih razveze staršev in v postopkih odvzema otrok iz družine**⁴³. Iz IV. poglavja (19. - 25. točke) priporočila v postopkih razveze izhaja, da mora biti otroku v tovrstnih postopkih dana učinkovita in dejanska možnost, da poda svoje mnenje ali neposredno ali na drug način, in da se mu nudi podpora pri tem z uporabo otrokom prijaznih mehanizmov in postopka. Pri tem je potrebno upoštevati otrokovo stopnjo razumevanja in zmožnost komunikacije ter tudi konkretne okoliščine posameznega primera. Izrecno pa še poudarja, da je potrebno upoštevati otrokovo voljo, da poda svoje mnenje, ne glede na njegovo starost, če otrok želi podati mnenje. Otrokovo mnenje je mogoče pridobiti s pomočjo razgovora s strani sodnika ali pa s pomočjo usposobljenih strokovnjakov, ki jih določi sodnik. Da bi se izognili nepotrebnemu stresu ali nelagodju otroka, je potrebno razgovor z njim opraviti v otroku prijaznem okolju. Nikoli pa ne sme biti navzkrižnega zaslišanja o vsebini njegovega mnenja. Zaradi postopkovne pravičnosti bi moralo biti poročilo o vsebini razgovora z otrokom dostopno tudi strankam v postopku, pri čemer pa bi bilo smiselno, da bi se strankam predložil le kratek povzetek razgovora, ne pa celotna vsebina. Popolnoma enako izhaja tudi iz IV. poglavja (20. - 31. točke) priporočila v postopkih odvzema otrok iz družine.

⁴³Dostopno na: <https://www.cnvos.si/aktualno/11813/svet-evrope-sprejel-priporocila-za-varstvo-otrok-v-postopkih-razveze-ter-postopkih-odvzema-otrok/> (1. 5. 2026).

Iz (starejših) **Smernic Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje z dne 17. 11. 2010**⁴⁴ prav tako izhaja, da morajo informacije otroku o postopku vključevati podatke o tem, kako bo postopek potekal, kakšen bo položaj in vloga otroka, kako bo potekal razgovor itd. Otroci morajo razumeti, kaj se dogaja, kako bi se stvari lahko ali bi se nadaljevale, katere možnosti imajo in kakšne so posledice teh možnosti. Seznanjeni morajo biti z možnimi alternativami postopka. V nekaterih državah članicah Sveta Evrope so za otroke in mlade na voljo zasebne ali subvencionirane storitve, kjer lahko dobijo informacije o otrokovih pravicah na splošno ali osnovne informacije o pravnih vprašanjih svojega primera ali situacije. V nekaterih državah članicah, kot sta Belgija in Nizozemska, otroke lahko napotijo k odvetniku, jim nudijo pomoč pri uveljavljanju njihovih pravic (na primer pisanje sodniku za zaslišanje/razgovor v zadevi, ki se nanaša nanj) itd. Usposabljanje za komunikacijske veščine, uporabo otrokom prijaznega jezika in razvijanje znanja o otroški psihologiji pa je nujno za vse strokovnjake, ki delajo z otroki (tudi za sodnike). Na tem mestu je le kot zanimivost za izpostaviti, da Flamska odvetniška zbornica že nekaj let svojim članom ponuja (sicer) odvetnikom dvoletni tečaj o otrokovih pravicah, ki se ne nanaša le na pravne informacije, ampak vsebuje tudi osnovno usposabljanje iz otroške psihologije in razvoja ter praktično usposabljanje, kot je komunikacija z otroki (kar bi bilo zelo dobrodošlo tudi za sodnike, ki odločajo v zadevah, v katerih so subjekti otroci). Nadalje se morajo sodniki zavedati, da imajo otroci pravico izraziti svoja stališča in mnenja o katerem koli vprašanju ali primeru, ki jih zadeva, in to ne glede na svojo starost, mnenje pa bi moral otrok izraziti v varnem okolju, ki spoštuje njegovo osebnost. Ko se otroci pogovarjajo s sodnikom, se morajo počutiti sproščeno. To lahko od sodnika zahteva, da se izogne nekaterim formalnostim, kot je nošenje halje ali zaslišanje oziroma opravo razgovora z otrokom v sodni dvorani; na primer, koristno je lahko zaslišanje otroka v sodnikovi pisarni. Pomembno je, da otrok lahko govori prosto in da ga nihče ne moti. To lahko v praksi pomeni, da v sobo ne smejo vstopiti nobene druge osebe in da vzdušje ni moteno zaradi neupravičenega prekinjanja, neurejenega vedenja ali prehoda ljudi v sobo in iz nje. Sodniki pogosto niso usposobljeni za komunikacijo z otroki in specializirani strokovnjaki so le redko poklicani, da jim pri tej nalogi pomagajo. Tudi majhni otroci lahko jasno izrazijo svoja stališča, če jim zna sodnik pravilno pomagati in podpreti. Sodniki in drugi strokovnjaki bi morali dejansko upoštevati otrokova lastna stališča in mnenja o zadevi. Čeprav včasih obstaja tudi tveganje, da so otroci zmanipulirani, ko izražajo svoja mnenja (na primer s strani enega starša proti drugemu), si je potrebno po najboljših močeh prizadevati, da to tveganje ne spodkopava otrokove temeljne pravice do izražanja lastnega mnenja.⁴⁵

Tako je torej ugotoviti, da tudi evropski pravni dokumenti obširno opozarjajo na pravico otrok biti slišani v vseh postopkih, ki jih zadevajo. Precejšnja količina evropske sodne prakse namreč izhaja iz družinskih sodnih sporov in se nanaša tudi na obravnavo upoštevanja otrokovega mnenja.

Evropsko sodišče za človekove pravice (v nadaljevanju ESČP) pravice do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja (8. člen EKČP) ne razlaga kot vedno zahtevo, da je otrok zaslišan na sodišču.

⁴⁴ Smernice Odbora ministrov SE za otrokom prijazno pravosodje, ki jih je sprejel Odbor ministrstrov SE dne 17. 11. 2010, in obrazložiteni memorandum, dostopno na: <https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/5f031e5d-9f09-11e5-8781-01aa75ed71a1> (1. 5. 2026).

⁴⁵ Priročnik Sveta Evrope o sodelovanju otrok/za strokovnjake, ki delajo za otroke in z njimi, Svet Evrope, 2020, več o tem na spletni strani: <https://www.coe.int/en/web/children> (1. 5. 2026).

Praviloma so nacionalna sodišča tista, ki morajo oceniti dokaze, ki so jim na voljo, vključno s sredstvi, uporabljenimi za ugotavljanje ustreznih dejstev.

ESČP je v zelo pomembni sodbi v zadevi *X in drugi proti Sloveniji*⁴⁶ med drugim poudarilo, da medtem ko 8. člen EKČP ne vsebuje izrecnih postopkovnih zahtev, mora biti postopek odločanja v družinskih sporih pošten in tak, da omogoča zagotavljanje spoštovanja interesov, ki jih varuje 8. člen. Zato je potrebno ugotoviti, ali je bil otrok vključen v postopek odločanja v zadostni meri, da mu je bila zagotovljena potrebna zaščita njegovih interesov. Zlasti je v številnih zadevah v zvezi z varstvom otrok ESČP preverjalo, ali so bili starši dovolj vključeni v postopek odločanja, da bi ugotovilo, ali so bile njihove pravice po 8. členu kršene, in zato je tudi že razsodilo, da enaki preudarki smiselno veljajo za otroke v vseh sodnih postopkih, ki vplivajo na njihove pravice iz 8. člena. Ni mogoče šteti, da so bili otroci, ki so sposobni oblikovati lastno mnenje, dovolj vključeni v postopek odločanja, če jim ni bila dana možnost, da se jih sliši in da izrazijo svoje stališče, ter če njihovemu stališču, glede na njihovo starost in zrelost, ni bila dana ustrezna teža. V omenjeni zadevi je ESČP ugotovilo, da je domača zakonodaja, ki se je uporabljala v relevantnem času, centru za socialno varstvo in domačemu sodišču omogočala imenovanje kolizijskega skrbnika in/ali zagovornika otrok, z namenom zagotoviti ustrezno varstvo interesov otrok (glej 182. in 269. člen DZ), ni bilo tudi sporno, da bi bil lahko omenjeni skrbnik ali zagovornik imenovan brez soglasja staršev. Poleg tega sta 143. in 158. člen DZ določala, da mora domače sodišče, ki odloča o stikih, varstvu in vzgoji ali drugih ukrepih glede skrbi za otroke, upoštevati mnenje otroka, če je otrok sposoben razumeti njihov pomen in posledice. V zvezi s tem je ESČP ugotovilo, da je bil v času izdaje odredbe o odvzemu leta 2020 otrok (drugi pritožnik) star devet let, druga otroka (tretja in četrta pritožnica) pa šest let. V času izdaje sodbe, s katero je bila materi odvzeta pravica do stikov, pa so bili otroci stari enajst oziroma osem let. Domača sodišča so se sklicevala na starost otrok in pojasnila, da njihovo zaslišanje ni bilo potrebno, saj se njihove želje in koristi niso nujno prekrivale, ker so bili intenzivno vključeni v spor med staršema in izpostavljeni vplivu matere. Sklicevala so se tudi na dejstvo, da je razgovor z njimi opravila izvedenka psihologije, ki so ji vsi trije otroci povedali, da želijo živeti z materjo. Zdi se, da je domače sodišče domnevalo, da bi otroci verjetno izrazili enako željo, če bi jih zaslišalo. Poleg tega je pomembno opozoriti, da je bila zaradi odločitve domačih sodišč, da ne zaslišijo otrok, njihova udeležba v postopku prek ustreznega nepristranskega zastopnika še toliko bolj nujna. Enako izhaja iz odločitve *C proti Hrvaški*,⁴⁷ ki opozarja med drugim tudi na 10. člen MEKUOP, ki določa, da je dolžnost zastopnika, da v imenu otroka ustrezno deluje tako, da mu zagotavlja informacije in pojasnila, ugotavlja otrokovo mnenje in ga predstavi sodišču. Omenjena odločitev tudi izrecno opozarja na prizadevanje, da se v primerih nasprotujočih si interesov med starši in otroki imenuje skrbnik ad litem ali drug neodvisni zastopnik, ki zastopa stališča in interese otroka ter ga obvešča o vsebini postopka.

V zadevi *Sahin proti Nemčiji*⁴⁸ je mati prepovedala vse stike med očetom in njegovo štiriletno hčerko. Nemško sodišče je odločilo, da bi bila določitev stikov očeta s hčerko škodljiva za otroka zaradi izjemnih konfliktov in napetosti med staršema. To pa je storilo, ne da bi predhodno pridobilo mnenje otroka o tem,

⁴⁶X in drugi proti Sloveniji, št. 27746/22 in 28291/22, z dne 19. 12. 2024.

⁴⁷C proti Hrvaški, št. 80117/17, z dne 8. 1. 2021.

⁴⁸Sahin proti Nemčiji, št. 30943/96, z dne 8. 7. 2003.

ali želi še naprej videti svojega očeta. Glede vprašanja pridobitve otrokovega mnenja se je ESČP sklicevalo na pojasnilo izvedenca pred nacionalnim sodiščem v Nemčiji. Namreč po več srečanjih z otrokom, njegovo materjo in očetom je izvedenec menil, da bi postopek zaslišanja otroka oziroma oprave razgovora z njim lahko pomenil tveganje zanj. Zato je ESČP ugotovilo, da v teh okoliščinah postopkovne zahteve iz 8. člena EKČP niso predstavljale podlage, da bi otroku zastavljali neposredna vprašanja o njegovem odnosu z očetom.

V zadevi **Hokkanen proti Finski**⁴⁹ pa je sodišče podalo težo otrokovemu mnenju. V tem primeru je oče zahteval varstvo in vzgojo nad svojo hčerko, ki je že leta živela pri starih starših. Hči ni želela živeti z očetom in sodišče se je strinjalo, da je že postala dovolj zrela, da se upošteva njeno mnenje in da se stiki zato ne smejo določiti proti njeni volji.

Zadeva **M. in M. proti Hrvaški**⁵⁰ se nanaša na spor glede vprašanja varstva in vzgoje, vključno z obtožbami o zlorabi otroka s strani očeta. ESČP je bilo še posebej presenečeno nad dejstvom, da otrok, ki je bil v zadevnem času star 13 let in pol, še ni bil zaslišan v tem postopku, ki je do takrat trajal več kot štiri leta, in zato ni imel možnosti, da bi pred sodiščem izrazil svoje mnenje o tem, s katerim od staršev želi živeti. Ni bilo mogoče namreč trditi, da so bili otroci, ki so sposobni oblikovati lastno mnenje, dovolj vključeni v proces odločanja, če jim ni bila dana možnost, da so bili zaslišani in tako izrazijo svoje mnenje. Omejena avtonomija otrok, ki se postopoma povečuje z njihovo razvijajočo se zrelostjo, se izvaja z njihovo pravico do zaslišanja oziroma izražanja mnenja. V tem primeru je ESČP ugotovilo, da je nespoštovanje želja otroka glede tega, s katerim staršem želi živeti, kršilo njegovo pravico do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja iz 8. člena.

V primeru mednarodne posvojitve z italijanskimi posvojitelji romunskih otrok (**primer Pini in drugi proti Romuniji**⁵¹) je bilo ESČP zelo jasno glede pravice otrok, da so slišani in da se njihova mnenja jemljejo resno: *"Poudariti je treba, da so otroci v tem primeru zavrnili idejo o pridružitvi posvojiteljem v Italiji, ko so dosegli starost, pri kateri je bilo mogoče razumno šteti, da je njihova osebnost dovolj oblikovana in da so dosegli potrebno zrelost, da izrazijo svoje mnenje o okolju, v katerem želijo odrasčati. Otrokovi interesi so narekovali, da bi bilo treba njihova mnenja o tej temi upoštevati, ko so dosegli potrebno zrelost, da jih izrazijo."*

ESČP je tudi poudarilo, da se otrokove pravice do izražanja lastnega mnenja ne sme razlagati kot brezpogojne, ne da bi se upoštevali tudi drugi dejavniki, relevantni za ugotovitev njihove največje koristi. V primeru **C. proti Finski**⁵² je ESČP ugotovilo, da je vrhovno sodišče odločilno upoštevalo izražene želje otrok, da ostanejo z mamo na Finskem, pri čemer se je sklicevalo na zakonodajo, ki je preprečevala izvrševanje odločb proti volji otrok, starejših od 12 let. Na splošno sicer velja, da morajo sodišča v takšnih postopkih upoštevati želje otrok. V praksi lahko pride tudi do faze, ko postane nesmiselno, če ne celo kontra-produktivno in škodljivo, poskušati otroka prisiliti, da se prilagodi situaciji, ki se ji iz kakršnih koli razlogov

⁴⁹Hokkanen proti Finski, št. 19823/92, z dne 23. 9. 1994.

⁵⁰M. M. proti Hrvaški, 3. 12. 2025, št. 10161/13, z dne 3. 12. 2025.

⁵¹Pini in drugi proti Romuniji, št. 78028/01 in 78030/01, z dne 22. 9. 2004.

⁵²C. proti Finski, št. 18249/02, z dne 9. 5. 2006.

upira. Vendar so finska nižja sodišča ocenila, da je ne glede na njihovo željo, da ostanejo z mamo, v njihovem najboljšem interesu, da se varstvo in vzgoja nad otrokom dodeli očetu. Nato pa je vrhovno sodišče pripisalo izključno težo mnenju otrok, ne da bi upoštevalo kakršne koli druge dejavnike, zlasti pravice očeta, s čimer je otrokoma, ki sta oba dopolnila 12 let, dejansko dalo brezpogojno pravico in razveljavilo odločitve, ki so bile do takrat v prid očetu. Poleg tega je to storilo brez ustne obravnave, na kateri bi lahko stranke pozvalo k obravnavi zadeve, ali brez kakršnih koli ukrepov za razjasnitev morebitne različne razlage dokazov z nadaljnjimi dokazi ali strokovnim mnenjem, ali bi odločitev v korist očeta povzročila večjo škodo za dobrobit otrok kot odločitev v korist mame, ki bi jih dejansko prikrajšala za odnos z očetom.

Prav tako je ESČP v nekaterih primerih, ki se nanašajo na spore o varstvu in vzgoji, da čeprav je treba upoštevati mnenju otrok, ugotovilo tudi, da njihova mnenja niso nujno nespremenljiva, zlasti v sporih o stikih z otroki.⁵³

Zagotavljanje možnosti otroku, da izrazi svoje mnenje, ima lahko različne namene, ki so odvisni od vrste in cilja postopka. Cilj postopka v zvezi s pravico do varstva in vzgoje je običajno pomagati pri ugotavljanju najprimernejšega okolja, v katerem bi moral prebivati otrok. V primeru protipravnega odvzema otroka je namen pogosto ugotoviti, ali otrok nasprotuje vrnitvi in kakšni so narava in razlogi njegovih nasprotovanj, ter presoditi, ali in na kakšen način je mogoče otroka v tem primeru zaščititi pred resno nevarnostjo. Dejstvo, da je otrok zelo majhen ali v ranljivem položaju (na primer je invalid, pripadnik manjšinske skupine, migrant in tako dalje), mu ne odvzame pravice, da izrazi svoje mnenje. Majhni otroci lahko mnenje izrazijo z neverbalnimi oblikami komunikacije, tudi z igro, govorico telesa, mimiko, risanjem in slikanjem. Presoja otrokove zmožnosti prav tako ni odvisna od njegove zahteve, naj bo zaslišan, ali od zahteve staršev. Vendar mednarodni dokumenti ne spreminjajo veljavnega nacionalnega prava in postopkov o vprašanju, kako ugotoviti zmožnost otroka za oblikovanje lastnega mnenja. Nacionalna sodišča tako razvijajo lastne tehnike in strategije. Nekatera sodišča izvedejo to neposredno, druga pooblastijo posebne strokovnjake, kot so psihologi, ki nato poročajo sodišču. Ne glede na uporabljeno metodo, pa odločitev o tem, ali otrok lahko oblikuje lastno mnenje ali ne, sprejme sodišče. Pri tem ne sme domnevati, da otrok svojega mnenja ni zmožen izraziti. Mnenje vseh otrok je treba presojati s posebnim strokovnim znanjem in skrbnostjo na način, združljiv z njihovo starostjo in zrelostjo. Mnenja otroka ni treba pridobiti na sodni obravnavi, temveč ga lahko pristojni organ pridobi drugače v skladu z nacionalnim pravom. V nekaterih državah zaslišanje otroka opravi socialni delavec, ki sodišču predloži poročilo, v katerem so navedene želje in občutki otroka. Če se zaslišanje opravi na sodišču, si mora sodnik prizadevati, da zasliševanje organizira tako, da se upoštevajo narava zadeve, zrelost otroka in druge okoliščine zadeve. Na mnogih sodiščih se to opravi tako, da otrok na podlagi neformalnega dogovora ni zaslišan v sodni dvorani, ampak v drugem prostoru ali celo zunaj stavbe sodišča (na primer v parku ali na plaži). V vsakem primeru je pomembno, da lahko otrok svoje mnenje izrazi zaupno. Ne glede na to, ali zaslišanje opravi sodnik, izvedenec, psiholog, socialni delavec ali druga uradna oseba, pa je bistveno, da je navedena oseba ustrezno usposobljena, na primer o tem, kako najbolje

⁵³Raw in ostali proti Franciji, št. 10131/11, z dne 7. 3. 2013 in I. S. proti Grčiji, št. 19165/20, z dne 23. 5. 2023.

komunicirati z otroki. Kdor koli pridobiva mnenje, se mora namreč tudi zavedati tveganja, da bodo starši poskusili vplivati in pritiskati na otroka.⁵⁴

Na tem mestu morda ni odveč samo opozoriti na primer Nemčije. Leta 2021 je nemški Zvezni parlament sprejel zakon o boju proti spolnemu nasilju nad otroki, ki je uvedel spremembe civilnega procesnega prava glede postopkov za varstvo koristi otroka. Zakon med drugim določa načelo, da morajo biti otroci zaslišani osebno, ne glede na njihovo starost. Določa tudi posebne pogoje za družinske sodnike in kolizijske skrbnike, vključene v postopke za varstvo koristi otroka. Nacionalni svet proti spolnemu nasilju nad otroki in mladostniki je v podporo izvajanju zakona s strani sodnikov družinskih sodišč pripravil praktični vodnik za podporo družinskim sodiščem pri zaslišanju otrok in uporabi meril otrokom prijaznega pravosodja v postopkih. Njegov Praktični vodnik za otrokom prijazno pravosodje temelji na smernicah Odbora ministrstva Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje in Konvenciji ZN o otrokovih pravicah. Namenjen je predvsem sodnikom in vsebuje priporočila za otrokom prijazno organizacijo civilnih postopkov. Uporabljajo ga lahko tudi drugi deležniki, vključeni v postopek, kot so socialni delavci, kolizijski skrbniki in odvetniki, pa tudi sodno osebje.⁵⁵

⁵⁴Praktični vodnik za uporabo Uredbe Bruselj IIb, EU 2023, str. 146-154, dostopno na: <https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/ff34bda5-ea90-11ed-a05c-01aa75ed71a1> (1. 5. 2026).

⁵⁵D. Wenke (2025). Zagotavljanje največje koristi otrok v civilnih postopkih: Izbor smernic, metod in orodij, ki se uporabljajo v državah članicah Sveta Evrope. Dostopno na: <https://rm.coe.int/zagotavljanje-najvecje-koristi-otrok-v-civilnih-postopkih-izbor-smerni/48802883f9> (1. 5. 2026).

4. PSIHOLOŠKI VIDIKI POGOVORA Z OTROKOM

4.1. RAZVOJNA PSIHOLOGIJA IN OTROKOVA ZRELOST V SODNIH POSTOPKIH

Razumevanje osnovnih zakonitosti razvojne psihologije je pomembno za pravilno presojo otrokovega sodelovanja v sodnih postopkih. Otrokove sposobnosti zaznavanja, pomnjenja, razumevanja in izražanja se z razvojem bistveno spreminjajo, zato starost sama po sebi ni zadosten pokazatelj njegove zrelosti.⁵⁶

V **zgodnjem otroštvu (do približno 6. leta)** je mišljenje pretežno konkretno in egocentrično. Otrok težje razume časovne in vzročno-posledične povezave, pogosto ne razlikuje jasno med domišljijo in realnostjo ter je izrazito sugestibilen.⁵⁷ Zaradi teh značilnosti je njegova zmožnost zanesljivega sodelovanja v postopku omejena, zato je potrebna posebna previdnost pri interpretaciji njegovih izjav.

V **srednjem otroštvu (približno 6.–11. leto)** se razvije logično, a še vedno konkretno mišljenje. Otrok bolje razume pravila, zaporedje dogodkov in pomen resničnosti, vendar ima lahko težave z abstraktnimi pojmi in kompleksnejšimi vprašanji.⁵⁸ Njegova sugestibilnost se zmanjšuje, vendar še vedno zahteva ustrezno prilagojen način zaslišanja.⁵⁹

V **adolescenci (od približno 12. leta dalje)** se razvije sposobnost abstraktnega mišljenja, razumevanje različnih perspektiv in kompleksnih socialnih situacij.⁶⁰ Mladostnik praviloma bolje razume pomen postopka in posledice svojih izjav. Kljub temu lahko čustvena nestabilnost, vpliv vrstnikov ali lojalnost do bližnjih oseb vplivajo na njegovo vedenje in verodostojnost.⁶¹

Pri presoji otrokove zrelosti je treba celostno upoštevati tri medsebojno povezane dimenzije:⁶²

- **kognitivno zrelost** (razumevanje vprašanj, sposobnost spomina in logičnega sklepanja),
- **socialno zrelost** (razumevanje pravil, avtoritete in lastne vloge v postopku),
- **čustveno zrelost** (sposobnost uravnavanja čustev ter obvladovanja stresa in pritiska).

Kognitivna zrelost je dosežena hitreje kot zadnji dve. Na primer: 15–16-letnik je kognitivno na ravni povprečnega odraslega, vendar je enaka raven socialno-čustvene zrelosti dosežena šele po 20. letu starosti.⁶³ Otrok je sposoben sodelovati v sodnem postopku, kadar razume osnovni namen postopka, razlikuje med resnico in neresnico, je sposoben smiselno odgovarjati na vprašanja in prenesti psihične obremenitve, ki jih

⁵⁶D. R. Shaffer in K. Kipp (2014).

⁵⁷J. Piaget (1952), S. J. Ceci in M. Bruck (1993).

⁵⁸J. Piaget (1952).

⁵⁹S. J. Ceci in M. Bruck (1993), str. 403-439.

⁶⁰J. Piaget (1952).

⁶¹L. Steinberg, E. Cauffman, J. Woolard, S. Graham in M. Banich (2014), str. 583-594.

⁶²M. Lamb, I. Herchkowitz, Y. Orbach, P. Esplin (2007).

⁶³Glej npr.: L. Steinberg, E. Cauffman, J. Woolard, S. Graham in M. Banich (2014).

postopek prinaša.⁶⁴ Pri tem je treba posebno pozornost nameniti dejavnikom, kot so sugestibilnost, strah, morebitne travmatične izkušnje ter odnosi z osebami, ki so vključene v postopek.

Za zagotavljanje verodostojnosti izjav in varstva koristi otroka je priporočljivo, da se postopek prilagodi otrokovi razvojni stopnji. To vključuje uporabo starosti primerne jezika, izogibanje sugestivnim vprašanjem, omejevanje števila zaslišanj ter po potrebi vključitev ustreznih strokovnjakov.⁶⁵

4.2. DUŠEVNI PROCESI IN NJIHOVA RAZMEJITEV: ČUSTVOVANJE, MOTIVACIJA (VOLJA), ŽELJE, MIŠLJENJE (MNENJE)

Pri presoji izjav udeležencev postopka je pomembno razlikovati med temeljnimi duševnimi procesi, saj ti vplivajo na zaznavanje dogodkov, oblikovanje izjav in vedenje posameznika. Nejasno razmejevanje med čustvi, željami, voljo in mišljenjem lahko vodi do napačnih sklepov o verodostojnosti ali pomenu izjav.

Čustvovanje zajema subjektivno doživljanje (npr. strah, jeza, žalost), telesne odzive in izrazno vedenje. Čustva lahko pomembno vplivajo na zaznavanje in spomin – intenzivna čustva lahko nekatere vidike dogodka okrepijo, druge pa izkrivijo - obrobne podrobnosti izgubijo zaradi zoženja pozornosti, ki ga povzroča stres.

V sodnem kontekstu to pomeni, da čustvena intenzivnost izjave ni nujno pokazatelj njene resničnosti.

Motivacija oziroma volja se nanaša na procese, ki usmerjajo in vzdržujejo vedenje k določenemu cilju. Vključuje zavestno odločanje, vztrajanje in samokontrolo. Posameznik lahko zaradi različnih motivov (npr. zaščita sebe ali drugih, izogibanje sankcijam) zavestno prilagaja svoje izjave.⁶⁶ Zato je pri presoji pomembno upoštevati morebitne interese in cilje, ki vplivajo na vedenje udeleženca.

Želje predstavljajo subjektivna hotenja ali preference posameznika. Niso nujno skladne z njegovim dejanskim vedenjem ali izjavami, saj jih lahko omejujejo socialne norme, strah ali drugi motivi. Pri otrocih in ranljivih osebah je treba posebej paziti na razlikovanje med tem, kar si želijo, in tem, kar dejansko opisujejo kot dogodek.

Mišljenje vključuje procese razumevanja, sklepanja, presojanja in oblikovanja mnenj. **Mnenje** je rezultat teh procesov in predstavlja interpretacijo ali vrednotenje, ki ni nujno enako dejstvu. Posamezniki lahko svoje mnenje predstavljajo kot dejstvo, zlasti kadar nimajo dovolj informacij ali so pod vplivom predsodkov.⁶⁷ Za sodno presojo je ključno razlikovati med opisom dejanskega dogodka in subjektivno interpretacijo.

⁶⁴American Psychological Association (2013), Specialty guidelines for forensic psychology, dostopno na: <https://www.apa.org/practice/guidelines/forensic-psychology> (1. 5. 2026), United Nations (2009), Guidelines on justice in matters involving child victims and witnesses of crime, dostopno na: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Guidelines_E.pdf (1. 5. 2026).

⁶⁵United Nations. (2009). Guidelines on justice in matters involving child victims and witnesses of crime, dostopno na: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Guidelines_E.pdf (1. 5. 2026).

⁶⁶E. L. Deci in R. M. Ryan (2000).

⁶⁷D. Kahneman (2011).

4.3. OTROKOV TEMPERAMENT IN INDIVIDUALNE RAZLIKE

Otrokovo vedenje v sodnem postopku je pomembno pogojeno z njegovim temperamentom in drugimi osebnostnimi značilnostmi. Temperament se nanaša na biološko pogojene razlike v čustvenem odzivanju in samouravnavanju ter vpliva na način, kako otrok zaznava, doživlja in opisuje dogodke.⁶⁸

Za sodno presojo je ključno, da temperament in individualne razlike vplivajo predvsem na **način podajanja izjave**, ne pa nujno na njeno resničnost. Tudi slovenska strokovna literatura opozarja, da vedenjskih značilnosti otrok ni dopustno neposredno enačiti z verodostojnostjo.⁶⁹

Raziskave forenzične psihologije kažejo, da vedenjski znaki (npr. samozavest, čustvenost) niso zanesljiv pokazatelj resničnosti izjave.⁷⁰ Individualne razlike med otroki so velike in vključujejo: razvojne razlike (kognitivne, čustvene, socialne), družinsko in socialno okolje, travmatične izkušnje ter komunikacijske sposobnosti in jezikovni razvoj.

4.4. OTROCI S POSEBNIMI POTREBAMI V SODNIH POSTOPKIH

Otroci s posebnimi potrebami predstavljajo zelo heterogeno skupino, znotraj katere imajo otroci in mladostniki lahko pomembno spremenjene kognitivne, čustvene, socialne ali senzorne funkcije. Te posebnosti vplivajo na njihovo razumevanje postopka, komunikacijo, zaznavanje dogodkov in podajanje izjav. Za zakonito in pravično vodenje postopka je nujno, da sodnik te razlike prepozna in ustrezno upošteva.

Temeljno načelo je pri delu z otrokom ali mladostnikom s posebnimi potrebami je njegova **individualizirana obravnava**. Diagnoza sama po sebi ne pove dovolj o otrokovi ali mladostnikovi dejanski sposobnosti sodelovanja – odločilna je konkretna raven funkcioniranja⁷¹.

4.4.1. Posamezne skupine otrok s posebnimi potrebami

a) Otroci z motnjo v duševnem razvoju

Ti otroci imajo omejitve v intelektualnem funkcioniranju in prilagoditvenih spretnostih. Pri razgovoru z otrokom z motnjo v duševnem razvoju je pomembno vedeti, da ima otrok zmanjšano sposobnost razumevanja vprašanj, časovnih odnosov in abstraktnih pojmov; prisotna je večja sugestibilnost in želja po ugajanju avtoriteti ter prisotne so težave pri razlikovanju med pomembnimi in nepomembnimi informacijami. Njihove izjave so lahko manj strukturirane, vendar to ne pomeni nujno, da niso resnične.

⁶⁸M. K. Rothbart (2007).

⁶⁹Glej npr. K. Šugman Stubbs (2000).

⁷⁰A. Vrij (2008), G. H. Gudjonsson (2003).

⁷¹American Psychological Association (2013), Specialty guidelines for forensic psychology, dostopno na: <https://www.apa.org/practice/guidelines/forensic-psychology> (1. 5. 2026), United Nations (2009), Guidelines on justice in matters involving child victims and witnesses of crime, dostopno na: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Guidelines_E.pdf (1. 5. 2026).

b) Otroci z motnjami čustvovanja in vedenja

Sem sodijo otroci z izrazitimi čustvenimi stiskami ali vedenjskimi odkloni. Posebnosti v njihovem funkcioniranju so: impulzivnost, čustvena nestabilnost ali nezaupanje do odraslih; možna nekonsistentnost v izjavah ter povečana občutljivost na stresne situacije. Njihovo vedenje je lahko napačno interpretirano kot neverodostojno ali manipulativno.

c) Naglušni in gluhi otroci

Pri tej skupini otrok so komunikacijske ovire ključni dejavnik. Zavedati se moramo, da imajo ti otroci omejen besedni zaklad (zlasti pri zgodnji izgubi sluha); drugačen razvoj jezika in razumevanja kompleksnih vprašanj ter potreba po tolmaču ali prilagojenem načinu komunikacije. Napačno razumevanje vprašanja lahko vodi do netočnih odgovorov.

d) Slepi in slabovidni otroci

Njihovo zaznavanje temelji bolj na slušnih in drugih čutilnih informacijah. Pri razgovoru z gluhim ali naglušnim otrokom je potrebno vedeti, da imajo: drugačen način zaznavanja dogodkov (manj vizualnih podrobnosti); lahko boljši spomin za slušne informacije ter težave pri opisovanju vizualnih elementov. Njihove izjave je treba presoјati v luči njihovega načina zaznavanja.

e) Otroci z drugimi razvojnimi motnjami (npr. MAS, ADHD)

Otrok ali mladostnik z motnjo avtističnega spektra (MAS) ima težave v socialni komunikaciji, razumevanju vprašanj, razumevanje je lahko dobesečno. Otrok ali mladostnik z motnjo aktivnosti in pozornosti (ADHD) ima težave s pozornostjo, impulzivnostjo in nedoslednostjo v odgovorih. Vedenjske posebnosti lahko vplivajo na način podajanja izjave, ne nujno na njeno vsebino.

4.4.2. Splošne usmeritve pri pogovoru z otrokom ali mladostnikom s posebnimi potrebami

Pri vseh skupinah otrok s posebnimi potrebami je treba posebej upoštevati:

- povečano **sugestibilnost** pri nekaterih otrocih;
- vpliv **kommunikacijskih ovir** na razumevanje vprašanj;
- razlike v **zaznavanju in spominu**;
- vpliv **stresa in okolja** na vedenje.

Raziskave kažejo, da vedenjski znaki (npr. negotovost, zmedenost) niso zanesljiv pokazatelj resničnosti izjave.⁷²

⁷²A. Vrij (2008), G. H. Gudjonsson (2003).

Otrok s posebnimi potrebami ni manj verodostojen zaradi svojih omejitev. Njegove izjave je treba presoјati **v kontekstu njegovih sposobnosti, načina komunikacije in zaznavanja sveta.**

4.5. OTROCI IZ RAZLIČNIH KULTUR V SODNIH POSTOPKIH

Otroci iz različnih kulturnih okolij (nacionalnih, jezikovnih, verskih) lahko zaradi svojih specifičnih socializacijskih izkušenj drugače razumejo avtoriteto, komunikacijo, čustveno izražanje in pravni postopek. Za zakonito in pravično odločanje je bistveno, da sodnik te razlike prepozna in jih ustrezno upošteva.

Pri razgovoru z otrokom ali mladostnikom, ki izhaja iz drugačnega kulturnega okolja, nam je pomoč zavedanje, da mora biti presoja **kulturno občutljiva in individualizirana**. Kulturne razlike vplivajo predvsem na **način izražanja**, ne nujno na **resničnost izjave**. Neprilagojen pristop lahko vodi do napačnih sklepov o verodostojnosti ali sodelovanju.

Ključna področja razlik predstavljajo jezik in komunikacija, odnos do avtoritete, čustveno izražanje, razumevanje dogodkov in norm ter verske posebnosti.⁷³

Jezik in komunikacija: otrok morda ne razume v celoti jezika postopka in ima omejen besedni zaklad, kar lahko vodi v kratke ali nejasne odgovore. Kulturne razlike v komunikaciji (npr. izogibanje očesnemu stiku kot znak spoštovanja) lahko izvirajo iz kulturnih norm ali običajev. Napačno razumljeni odgovori so lahko posledica jezikovne ovire, ne neverodostojnosti.

Odnos do avtoritete: v nekaterih kulturah je poudarjena **poslušnost odraslim**. Otrok lahko odgovarja tako, kot meni, da se od njega pričakuje, prav tako je povečana verjetnost sugestibilnosti. Zato je pomembno, da se izogibamo sugestivnim vprašanjem.

Čustveno izražanje: izražanje čustev se med kulturami razlikuje (npr. zadržanost ali izrazitost), otrok lahko deluje hladno ali pretirano čustveno glede na kulturne norme. Čustveni izraz ni zanesljiv pokazatelj resničnosti.

Razumevanje dogodkov in norm: kulturne norme vplivajo na razumevanje odnosov, družinskih vlog in dopustnega vedenja. Otrok lahko dogodke interpretira drugače kot osebe iz večinske kulture.

Verske posebnosti: vera lahko vpliva na dojemanje resnice, krivde, kazni. Z vero so lahko povezane morebitne omejitve glede komunikacije (npr. stik z osebami nasprotnega spola). Pomemben je tudi pomen lojalnosti družini ali skupnosti.

Jezikovne ovire lahko vodijo k napačno razumljenim odgovorom. Kulturno pogojeno vedenje lahko vodi k napačni interpretaciji (npr. izogibanje očesnemu stiku). Prisotna je povečana sugestibilnost zaradi odnosa do avtoritete. Prisotne so lahko razlike v pripovedovanju (npr. manj linearno, bolj kontekstualno).

Otrok iz drugega kulturnega okolja ni manj verodostojen – njegovo izjavo je treba presoјati **v kontekstu njegovega jezika, kulture in življenjskih izkušenj.**

⁷³American Psychological Association (2017), Multicultural guidelines: An ecological approach to context, identity, and intersectionality, dostopno na: <http://www.apa.org/about/policy/multicultural-guidelines.pdf> (1. 5. 2026).

4.6. DRUŽINSKA DINAMIKA, NAVEZANOST IN LOJALNOST

Družinski odnosi pomembno oblikujejo otrokovo vedenje, doživljanje in način podajanja izjav. Pri odločanju v zadevah, ki vključujejo otroke (npr. v družinskih in kazenskih postopkih), je ključno razumeti vpliv **čustvene navezanosti, družinske pripadnosti in lojalnosti staršem**, saj lahko ti dejavniki pomembno vplivajo na otrokovo sodelovanje in verodostojnost izjav.

Čustvena navezanost (angl. attachment): teorija navezanosti poudarja, da otrok razvije močne čustvene vezi s skrbniki, ki vplivajo na njegovo občutenje varnosti, vedenje in komunikacijo.⁷⁴ V sodnih postopkih je zato pomembno zavedati se, da otrok lahko ščiti osebo, na katero je močno navezan (tudi ob škodljivem vedenju te osebe); lahko zmanjšuje pomen negativnih dogodkov ali jih zanika; lahko kaže ambivalentno vedenje (npr. hkrati strah in navezanost). Močna navezanost lahko vpliva na vsebino in način podajanja izjave.

Družinska pripadnost in lojalnost: Otrok pogosto doživlja notranji konflikt lojalnosti, zlasti v sporih med starši (npr. razveza, skrbništvo), v primerih nasilja ali zlorabe ali kadar bi izjava lahko škodila enemu od staršev. Zato se to lahko kaže, da otrok prilagaja izjave, da zaščiti enega od staršev; se izogiba razkritju informacij; spreminja ali minimizira dogodke ali prevzema odgovornost za družinsko situacijo. Takšno vedenje ni nujno znak neresničnosti, temveč izraz psihološkega konflikta.

Družinska dinamika: vključuje vzorce odnosov, komunikacije in moči v družini. Pomembni vidiki za postopek na sodišču so: visok konflikt med starši (otrok lahko ponotranji konflikte ali zavzame stran); avtoritarni ali nadzirajoči odnosi (povečana sugestibilnost in podrejanje); zanemarjanje ali travma (vpliv na spomin, zaupanje in komunikacijo) ter prevzemanje vloge odraslega (lahko vpliva na način izražanja in vsebino izjav). Pri presoji otrokove izjave mora sodnik upoštevati, da otrok lahko govori **v skladu z lojalnostjo**, ne nujno z dejanskim doživljanjem. **Nekonsistentnost izjav** lahko odraža notranji konflikt, ne nujno zavajanje. Čustvena navezanost lahko vodi v **selektivno poročanje** in otrok lahko izraža **strah pred posledicami izjave**. Raziskave opozarjajo, da vedenjski znaki in čustveni odzivi niso zanesljiv pokazatelj resničnosti izjave.⁷⁵

4.7. POSLEDICE OBREMENJUJOČIH IZKUŠENJ, STRESNIH DRUŽINSKIH RAZMER IN TRAVME NA PSIHOSOCIALNO FUNKCIONIRANJE OTROKA

Razumevanje vpliva neugodnih življenjskih izkušenj na otroka je ključno za pravilno presojo njegovega vedenja, izjav in koristi. Otrok, ki je izpostavljen **dolgotrajnemu stresu, družinskemu konfliktu ali travmatičnim dogodkom**, ne reagira kot nevtralen opazovalec, temveč kot oseba v razvoju, katere delovanje je lahko pomembno spremenjeno.

Izkušnje, ki jih otrok doživlja kot obremenjujoče, so lahko zelo različne. Otrok je lahko izpostavljen kroničnim stresnim razmeram (npr. konfliktna razveza, nestabilno okolje), zanemarjanju ali neustreznosti

⁷⁴ J. Bowlby (1969), M. D. S. Ainsworth (1978).

⁷⁵ A. Vrij (2008).

skrbi, psihičnemu, fizičnemu ali spolnemu nasilju, izgubi pomembne osebe ali nenadnim kriznim dogodkom.

Te izkušnje so lahko **akutne** (enkratni dogodek) ali **kronične** (dolgotrajna izpostavljenost). Dolgotrajna izpostavljenost ima praviloma globlje in trajnejše posledice.

Obremenjujoče izkušnje lahko vplivajo na različne vidike funkcioniranja otroka:

- **Kognitivno delovanje** - težave s koncentracijo in pozornostjo; slabša organizacija mišljenja; težave pri časovni umestitvi dogodkov ter fragmentiran ali nelinearen spomin. Otrok lahko pripoveduje nepovezano ali nedosledno.
- **Čustveno delovanje** - tesnoba, strah, žalost; razdražljivost ali čustvena otopelost; občutki krivde ali sramu ter nestabilno čustvovanje. Čustveni odzivi niso nujno sorazmerni z dogodkom.
- **Vedenjsko delovanje** - umik ali zapiranje vase; agresivnost ali impulzivnost; regresivno vedenje (npr. vračanje na razvojno nižjo raven) ali težave v odnosih z odraslimi.
- **Socialno funkcioniranje** - zmanjšano zaupanje v odrasle, težave pri navezovanju odnosov ter povečana odvisnost ali, nasprotno, pretirana samostojnost.
- **Samouravnavanje** - slabša sposobnost obvladovanja čustev in vedenja ter hitri prehodi med stanji (npr. iz miru v izbruh).

Travmatične izkušnje lahko bistveno vplivajo na spomin:

- spomin je lahko **fragmentiran** (delni, nepovezan);
- poudarjeni so senzorični vtisi (slike, zvoki);
- težave pri kronološkem pripovedovanju;
- možna nekonsistentnost.

Nedoslednost izjave ni nujno znak neresničnosti, temveč lahko odraža način delovanja travmatiziranega spomina.⁷⁶ Otrok lahko razvije strategije za obvladovanje stresa v obliki minimiziranja ali zanikanja dogodkov, lojalnosti do staršev (tudi ob škodljivem vedenju), izogibanja pogovoru ali disociacije (odmik od doživljanja). Ta vedenja so lahko napačno razumljena kot nezanesljivost ali manipulacija. Zato lahko otrok v sodnem postopku težko razume vprašanja, odgovarja nejasno ali nedosledno, se izogiba določenim temam ali kaže čustvene ali vedenjske odzive (npr. jok, umik, nemir). To odraža njegovo psihološko stanje, ne nujno resničnosti izjave.

Pomembno se je zavedati, da otrok, ki je izpostavljen stresu ali travmi, ne funkcionira "nevtralno". Njegovo vedenje in izjave so pogosto posledica prilagajanja na obremenjujoče izkušnje. Naloga sodnika je, da te vplive prepozna in jih ustrezno upošteva pri dokazni presoji.

⁷⁶B. A. van der Kolk (2014).

4.8. POGOVOR Z OTROKOM V SODNEM POSTOPKU: MOTIVACIJA, VERBALNA IN NEVERBALNA KOMUNIKACIJA

Učinkovit in strokovno ustrezen pogovor z otrokom je ključen za pridobivanje zanesljivih informacij ter hkrati za varstvo otrokove dobrobiti. Otrok v sodnem postopku ne nastopa kot “odrasla priča v malem”, temveč kot oseba v razvoju, katere izražanje je odvisno od starosti, zrelosti, čustvenega stanja in odnosov.

4.8.1. Otrokova motivacija za pogovor

Otrokova pripravljenost za sodelovanje je spremenljiva in odvisna od več dejavnikov:

Dejavniki, ki spodbujajo pogovor so občutek **varnosti in sprejetosti**, razumevanje, kaj se od njega pričakuje, zaupanje v odraslo osebo, zaupanje v postopek, sistem ali institucijo (npr. da bo sodnik pravičen, upošteval otrokova mnenja tako med razgovorom kot pri sprejemanju odločitve itd.) in odsotnost strahu pred posledicami izjave.

Dejavniki, ki zavirajo pogovor, so: strah (pred kaznijo, posledicami, izgubo starša); konflikt lojalnosti; pretekle negativne izkušnje z odraslimi ali institucijami; nerazumevanje vprašanj ali postopka ter utrujenost, stres ali travma.

Zato otrok lahko molči, odgovarja skopo ali selektivno razkriva informacije. To ni nujno znak nesodelovanja ali neresničnosti, temveč pogosto zaščitni mehanizem.

4.8.2. Posebnosti verbalne komunikacije

Razvojne značilnosti

- mlajši otroci uporabljajo enostaven jezik, konkretne opise;
- težje razumejo abstraktne pojme (čas, namen, pravne kategorije);
- lahko mešajo dejstva, domišljijo in interpretacije.

Značilne težave so kratki ali nedokončani odgovori; nejasna časovna zaporedja; nekonsistentnost ter odgovori “ne vem” ali “ne spomnim se”. Nedoslednost ali nepopolnost izjave pogosto odraža **razvojno raven ali stres**, ne nujno neresničnosti.⁷⁷

4.8.3. Posebnosti neverbalne komunikacije (telesna govorica)

Otrokova neverbalna komunikacija vključuje očesni stik (ali njegovo izogibanje), držo telesa, ton glasu, mimiko ter nemir, umik ali napetost. Zavedati se je potrebno, da:

- izogibanje očesnemu stiku lahko pomeni **strah ali sramežljivost**, ne laži;
- nemir ali tišina lahko kažeta na **stres ali preobremenjenost**;

⁷⁷S. J. Ceci in M. Bruck (1993).

- močna čustvena reakcija ni nujno sorazmerna z dogodkom;
- navidezna mirnost lahko pomeni **čustveno otopelost**.

Raziskave kažejo, da neverbalni znaki **niso zanesljiv pokazatelj resničnosti izjave**⁷⁸. V pogovoru v sodnem postopku je ključno razlikovanje med vsebino in načinom izražanja -kaj otrok pove (vsebina) in kako to pove (način izražanja). Način izražanja je lahko pod vplivom starosti, temperamenta, travme, kulturnega okolja, odnosa do odraslih. Zato vedenje ne sme biti samostojen kriterij za oceno verodostojnosti.

4.9. OTROKOVE ŽELJE IN NJEGOVE NAJVEČJE KORISTI

Otrok ima pravico, da v sodnem postopku izrazi svoje mnenje, vendar psihološka in razvojna spoznanja jasno kažejo, da otrokove želje niso nujno enake njegovi največji koristi.⁷⁹ Razlog za to je predvsem v razvojnih omejitvah otrokovega mišljenja in presoje. Zlasti mlajši otroci težje razumejo dolgoročne posledice odločitev, njihovo razmišljanje je pogosto usmerjeno v trenutno ugodje in konkretne okoliščine, zato lahko izražajo želje, ki ne odražajo njihove dolgoročne dobrobiti.

Pomemben dejavnik je tudi otrokova čustvena navezanost na starše in druge pomembne osebe. Otrok lahko izrazi željo, ki odraža potrebo po ohranjanju odnosa ali zaščiti starša, tudi kadar je ta odnos zanj obremenjujoč ali celo škodljiv. V kontekstu družinskih sporov se pogosto pojavlja konflikt lojalnosti, zaradi katerega otrok poskuša uravnotežiti odnose med staršema tako, da izrazi željo, za katero meni, da bo najmanj prizadela enega ali drugega. Takšna želja je pogosto rezultat notranjega psihološkega pritiska, ne pa svobodne in premišljene odločitve.

Na otrokovo izražanje lahko pomembno vplivajo tudi starši ali druge osebe, bodisi neposredno bodisi posredno. Otrok lahko prevzema stališča, ki jih zaznava v svojem okolju, ali pa odgovarja na način, za katerega meni, da se od njega pričakuje. Raziskave o sugestibilnosti otrok opozarjajo, da so otroci, zlasti mlajši, bolj dovzetni za vplive okolja in avtoritete, kar dodatno zmanjšuje zanesljivost njihovih želja kot samostojnega kriterija presoje.⁸⁰

Dodatno kompleksnost prinašajo situacije, v katerih je otrok izpostavljen stresu ali travmi. V takšnih okoliščinah lahko otrok razvije zaščitne mehanizme, kot so zanikanje, minimiziranje ali idealizacija škodljivega okolja. Tako lahko na primer izrazi željo po vrnitvi v okolje, ki zanj objektivno ni varno, ker je nanj čustveno navezan ali ker ne pozna drugačnih oblik odnosov. Travma lahko vpliva tudi na otrokovo doživljanje in presojo realnosti, kar dodatno otežuje neposredno enačenje izraženih želja z njegovo koristjo.⁸¹

Ključno je razlikovanje med otrokovimi željami in njegovimi razvojnimi potrebami. Želje so pogosto situacijske, čustveno obarvane in usmerjene v kratkoročno razbremenitev, medtem ko potrebe vključujejo

⁷⁸A. Vrij (2008).

⁷⁹M. Hudoklin (2021).

⁸⁰S. J. Ceci in M. Bruck (1993).

⁸¹B. A. van der Kolk (2014).

varnost, stabilnost, kontinuirano skrb in pogoje za zdrav razvoj. Naloga sodišča je, da presoja slednje, pri čemer otrokovo mnenje predstavlja pomemben, vendar ne odločilen element.

Otrokova želja je torej pomemben vir informacij o njegovem doživljanju, vendar šele celostna presoja vseh okoliščin omogoča odločitev, ki je resnično v njegovo največjo korist.

5. NEFORMALNI POGOVOR Z OTROKOM - PROTOKOL ZA SODNIKA⁸²

5.1. NAMEN PROTOKOLA

Protokol je sodnikov pripomoček in hkrati opomnik za pripravo na pogovor z otrokom in izvedbo pogovora. Zajema bistvene sestavine pogovora po vrstnem redu, od vzpostavitve stika z otrokom do zaključka pogovora.

Protokol predstavlja osnovno strukturo, ki naj jo sodnik prilagodi konkretnemu primeru, pri tem naj si pomaga s priloženimi smernicami in napotki, ki so priloga protokola (Psihološke in etične smernice ter praktični napotki).

5.2. PRIPRAVE NA IZVEDBO POGOVORA

5.2.1. Priprava na izvedbo pogovora z otrokom

- Predhodni pregled osnovnih podatkov o otroku, družinski problematiki in novih okoliščinah, kar omogoča primerno pripravo na pogovor in celovit pristop k otroku.
- Priprava vprašanj za konkretnega otroka in izbor pogovornih pripomočkov, ki so predvidoma primerni (npr. kartice počutja, vizualni pripomočki).
- Skrb za primerne prostorske in druge fizične okoliščine izvedbe pogovora (skladno s smernicami).

5.2.2. Način vabljenja in vsebina vabila za otroka

Vabilo naj bo opisno in naj vključuje naslednje elemente: pravno podlago za pogovor z otrokom, kratek opis otrokovih procesnih pravic, namen in način pogovora, termin in podatke o lokaciji pogovora.

Otroku, mlajšemu od 15 let, pošljemo vabilo preko staršev.⁸³ Otroku, ki je že dopolnil 15 let, pošljemo vabilo tudi na njegovo ime.

GLEJ:

- Vzorec vabila staršem za otroka do 15 let (PRILOGA 1.1),
- Vzorec vabila za otroka, starega nad 15 let (PRILOGA 1.2).

⁸² Protokol s prilogami je izdelala delovna skupina v okviru skupnega projekta Ministrstva za pravosodje, EU in Sveta Evrope (2026).

⁸³ Glej 145. člen DZ.

5.3. IZVEDBA POGOVORA - FAZE

5.3.1. Vzpostavitev stika z otrokom

- **Pozdravni stik z otrokom in njegovimi starši** v predprostoru. Otroka nagovorimo z njegovim imenom, ki ga že poznamo. Otroku in staršem postavimo nekaj nevtralnih vljudnih vprašanj (npr. o vožnji do sodišča, kakšno je zunaj vreme, ali je bil otrok dopoldne pri pouku). Sebe predstavimo z imenom, priimkom in poklicem. Pojasnimo lahko svoj izgled – da v pogovoru z otrokom ne uporabljamo sodniške toge. Pokažemo prostor, kjer bo potekal pogovor. Pri mlajšem otroku preverimo, ali je takoj pripravljen na individualni pogovor ali bi želel, da ga v pogovorni prostor pospremijo starši in so uvodoma ob njem. Pri vstopu otroku pojasnimo, da je to prostor za pogovore, sodna dvorana pa je drugje. Če otroka zanima in imamo čas, mu lahko sodno dvorano pokažemo.
- Preverimo, ali otrok ve, zakaj je povabljen na sodišče in glede česa teče postopek. Sodnik ga lahko vpraša: *»Ali veš, zakaj sem te povabil na pogovor, o čem se bova pogovarjala?«* S tem preverimo, ali je otrok primerno **obveščen** o namenu pogovora in vrsti sodnega postopka (npr. razveza staršev, urejanje stikov, izbira šole). Če je otrokov odgovor nejasen, mu **pojasnimo namen vabila in o čem teče postopek**.
- Mladostniku nad 15 let ponudimo izbiro – da ga **tikamo ali vikamo**.
- Otroku na kratko **pojasnimo potek in način pogovora**. *»Najprej se bova pogovorila o sodnem postopku in tvojih pravicah, nato malo o družinskih razmerah in tvojem počutju, potem pa o tvojih željah, če boš pripravljen o tem govoriti. Želim te malo spoznati, kako razmišljaš, kako se počutiš in kaj želiš, vse to mi bo pomagalo pri odločitvi o tem, kaj je potrebno za tebe v tem postopku urediti. Postavil ti bom nekaj vprašanj, lahko pa me tudi ti vprašaš, kar te zanima. Če na kakšno vprašanje ne moreš ali ne želiš odgovoriti, lahko rečeš »o tem ne bi govoril« ali kaj podobnega. Med najinim pogovorom bom zapisoval, kar boš povedal, potem bom dal ta zapis v sodni spis - ali ti to ustreza?«*
- Nevtralno vprašanje, s katerim lahko otroka nekoliko razbremenimo in pokažemo zanimanje za njegove **priljubljene dejavnosti**: *»Kaj rad počneš, ko nimaš šolskih obveznosti in učenja?«*. Če otroka zanima šport, nadaljujemo z vprašanji v tej smeri, npr.: *»S katerim športom se najraje ukvarjaš, kaj ti je pri tem športu všeč?«*
- **Preverjanje počutja**; otroka vprašamo, kako se počuti in *»ali lahko nadaljujeva?«*

5.3.2. Preverjanje otrokove informiranosti in informiranje otroka

Uvodno priporočilo: Sodnik lahko uporabi vizualni pripomoček ZEMLJEVID SODNEGA POSTOPKA,⁸⁴ s pomočjo katerega se bo lahko hitreje in bolj nazorno pogovoril z otrokom, hkrati pa bo otroku omogočil aktivno sodelovanje.

⁸⁴Ideja in izdelava pripomočka: M. Maj, članica delovne skupine.

GLEJ: Zemljevid sodnega postopka - opis (PRILOGA 3).

- **Če uporabimo zemljevid sodnega postopka**, lahko mlajšega otroka v razveznem postopku staršev nagovorimo in motiviramo za sodelovanje takole: *»Tukaj imam list, na katerem je narisano, kako poteka sodni postopek, na listu je tudi tvoja družina, nekaj stvari bova pa še skupaj dodala, zato so na mizi tudi barvice. Naredila bova nekakšen zemljevid. Na tak način se bova lažje pogovarjala, vse stvari si boš lažje predstavljal«.*

Če ne uporabimo zemljevida, vsebinsko podobno pristopimo k otroku in preverimo otrokovo informiranost, kot je razvidno iz nadaljevanja protokola, in prav tako po potrebi otroka dodatno informiramo. Če je otrok že dobro informiran o poteku postopka, pristojnostjo udeleženih ustanov in procesnimi pravicami, kar preverimo z nekaj vprašanji, dodatno informiranje in pojasnjevanje ni potrebno.

V nadaljevanju so navedena vprašanja in pojasnila, ki so pomembna predvsem za mlajšega otroka, ki nima zadostnih ali primernih informacij. Pomembno je, da otrok pred morebitnim izražanjem mnenja osvoji in utrdi bistvene informacije.

- **O družinski situaciji in razlogih za sodni postopek.** Pri uporabi vizualnega pripomočka lahko takole nadaljujemo pogovor z otrokom, katerega starša se ločujeta: *»Najprej pogledajva prostorčke za tvojo družino. Tukaj sta tvoja **starša**, ki se kot žena in mož ločujeta, zato na črti med njima z malo črtico označimo prekinitev njune zveze. Kot vidiš, sta oba s črto povezana s tabo (in drugimi otroki, če jih imata več), kar pomeni, da sta še naprej tvoja starša, ti pa si za vedno njun otrok. Prosim te, če starša vpišeš na zemljevid. Pri mami napiši, kakor ji rečeš (npr. mami) in zraven napiši še njeno ime. Pri očetu prav tako napiši, kakor mu rečeš (npr. ati, oči, tata) in napiši njegovo ime. Potem v lik za otroke napiši svoje ime, pa še imena drugih otrok, če imaš kakšnega brata ali sestro. Pri sebi lahko s številko napišeš, koliko si star.«*

Od tu dalje v pogovoru uporabljamo otrokove izraze za starše.

- **O sodelovanju z ustanovami, njihovimi pristojnostmi in poteku postopka.** Otroku lahko pojasnimo: *»Kadar se starši ločujejo, morajo to urediti v posebnih službah: tvoja mami in tvoj ati sta že bila na pogovorih na centru za socialno delo, pa tudi na sodišču sta že bila. Kadar se starša ne moreta sporazumeti o tem, kako si bosta delila skrb za otroke po ločitvi, pomagajo o tem razmišljati strokovnjaki. Poglej puščice na listu: mnenje o tem, kaj bi bilo za otroka dobro, sodišču pošlje najprej center za socialno delo. Kaj pa je naloga sodnika? Sodnik je tisti, ki odloča, še prej pa mora dobro premisliti, kaj bi bilo za otroka najboljše oziroma kaj bi bilo otroku v največjo korist. Kadar sodnik družine še ne pozna dovolj in mora o otroku in starših vedeti še več, lahko prosi za pomoč strokovnjaka, ki mu pravimo sodni izvedenec, da napiše mnenje. Na list vpišemo ime izvedenca, če je bil v postopku že imenovan.*
- **O otrokovih procesnih pravicah.** Otrok, ki je povabljen na sodišče, običajno že ima izkušnjo pogovora na CSD in morda tudi izkušnjo z otrokovim zagovornikom. V tem primeru otroka vprašamo, pri kom vse je že bil na pogovoru, odkar se starša ločujeta. Povabimo ga, da se spomni

imen, ki jih v primeru uporabe zemljevida vpišemo ali pa jih napiše otrok sam. Otroku s tovrstnimi izkušnjami običajno že pozna svoje procesne pravice, če pa jih ne ali pa jih ne dovolj, mu nudimo pojasnila. V pogovoru o pomenu otrokovega mnenja je potrebno poudariti, da podajanje mnenja ni otrokova obveznost, ampak pravica, kar pomeni, **da otroku mnenja ni treba izraziti, če tega ne želi**. Obenem otroku pojasnimo, da bomo njegovemu mnenju prisluhnili, zato je tudi povabljen na pogovor, vendar pa bomo morda odločili drugače, saj je pri odločanju potrebno upoštevati veliko stvari in ne le otrokovega mnenja. Otroku lahko sodnik reče: *»Ne morem ti obljubiti, da bom na koncu odločil ravno tako, kot si ti želiš, saj moram dobro premisliti, kaj bi bilo zate najboljše in v tvojo največjo korist«*.

Otroku je prav povedati, da lahko pride med staršema v nadaljevanju postopka tudi do dogovora oziroma sodne poravnave.

- Pogovor z otrokom o pomenu in delu **kolizijskega skrbnika**, ki ima prav tako svoj prostor na zemljevidu sodnega postopka.
- **Seznanitev otroka z možnimi ureditvami varstva in vzgoje otroka**, kakor tudi z možnimi ureditvami stikov. Otroku ima običajno o tem premalo znanja in pomanjkljive informacije, posledično je lahko pri oblikovanju lastnega mnenja omejen. Sodnik lahko otroka nagovori: *»Kaj veš o tem, o čem odloča sodnik v ločitvenem postopku staršev? Kakšne so možne odločitve?«* Če otrok tega ne ve ali pa ima pomanjkljive informacije, mu lahko sodnik pojasni: *»Otrok je lahko zaupan v varstvo in vzgojo obema staršema ali pa samo enemu od njiju – očetu ali mami«*. Pomembno je, da otrok pozna tudi možne oblike skupnega varstva in vzgoje.
- **Ogrožen otrok**, ki potrebuje zaščito, **mora biti seznanjen z možnimi ukrepi**, njihovim pomenom in načinom izvajanja, pri čemer naj sodnik v pogovoru pristopa občutljivo oziroma empatično. Sodnik lahko otroka prosi za zaupanje, da bo po najboljših močeh in možnostih poskrbel za njegovo zaščito.
- Pri otroku **preverimo, ali je pripravljen izraziti svoje želje in mnenje**. Če otrok to potrdi, napovemo skorajšnji pogovor o tem. Pri tem ga moramo seznaniti z možnostjo zapečatenja njegove izjave oziroma mnenja; če ne želi, da bi bili starši seznanjeni z njegovim mnenjem, bo mnenje v zaprti kuverti in zanj ve samo sodnik. Če želi, da bi bili starši le delno seznanjeni, naj pove, s katerim delom mnenja naj bodo seznanjeni in s katerim ne.

Če otrok izjavi, da svojega mnenja ne želi izraziti, to sprejmemo. V tem primeru ga povabimo, če lahko kaj več pove o svojih zadržkih in razlogih. Prav tako ga lahko vprašamo, če se je kljub temu pripravljen pogovarjati o svojem počutju in družinskih razmerah. Če tudi to odkloni, preidemo v zaključno fazo pogovora oziroma srečanja.

5.3.3. Pogovor o družini, aktualni problematiki in počutju otroka

- Otroka povabimo, **če nam lahko kaj več pove o svojih družinskih razmerah** – kako je bilo v preteklosti in kako je sedaj. Na primer, kako sedaj potekajo stiki – kaj mu je prijetno in kaj mu ni. Pogovor o družini izvedemo z namenom spoznavanja otrokovega doživljanja in izražanja empatične pozornosti otroku; to je še posebej smiselno pri otrocih iz disfunkcionalnih družin, za katere se ureja institucionalna zaščita. Otroku potrebuje izkušnjo slišnosti, da se prepriča, da ga resnično želimo spoznati in razumeti, kakšne so njegove življenjske razmere in kako se počuti. Pozorni moramo biti na to, da pokažemo spoštljivo razumevanje do otrokovih čustev in morebitne ambivalence v odnosu do staršev (več o tem – glej smernice).

Priporočilo: sodnik lahko pogovor o strukturi in dinamiki družine izpelje s pomočjo družinskega genograma, če je za to tehniko usposobljen.

- Otrok lahko svoje **počutje** v različnih situacijah izrazi z besednim opisom ali pa nebesedno, na primer številčno. Na naše vprašanje na primer o tem, kako se trenutno počuti v kriznem centru, odgovori s pomočjo ocenjevalne lestvice od 1 do 5. Mlajši otrok lahko svoje počutje izrazi s pomočjo neverbalnih tehnik⁸⁵ in slikovnih pripomočkov, npr. z razpoložljivimi kartami.

5.3.4. Pogovor o željah in pridobitev otrokovega mnenja

- Otroku ponudimo možnost, da po pogovoru o družinskih razmerah in lastnem počutju **spregovori o kakršnih koli željah in potrebah**. Otroka lahko vprašamo: *»Kaj lahko glede na vse, kar si povedal in kar se dogaja, poveš o svojih željah... kaj bi ti v sedanjih razmerah ustrezalo, kaj si želiš, kaj bi bilo potrebno zate urediti?«*

Če otrok odgovori, da si želi predvsem miru in da se postopek hitro konča, ga poslušamo in pokažemo razumevanje. Pojasnimo mu, kakšno je nadaljevanje postopka. Če odgovori, da si želi, da se starša pobotata in so spet družina, mu pojasnimo, da o tem odločata samo starša, sodišče na to ne more vplivati.

- Pridobitev otrokovega mnenja.** Ponovno preverimo, ali je otrok pripravljen izraziti svoje želje in mnenje o zadevi, ki je predmet sodnega postopka. Lahko mu rečemo: *»V prvem delu pogovora si mi rekel, da si v tem postopku pripravljen povedati svoje mnenje in želje. Če si še vedno za to, mi lahko to sedaj poveš... koliko časa bi preživel (bi bil) pri mami in koliko časa pri atiji? Kako bi ti bilo v redu?«*. Otroku lahko postavimo dodatno vprašanje: *»Kaj misliš, da bi bilo zate dobro?«*. S temi vprašanji preverimo otrokove želje in čustvene potrebe, hkrati pa tudi otrokovo mnenje/mišljenje.

⁸⁵Takšne tehnike v pogovorih z otroki uporabljajo otrokovi zagovorniki različnih strokovnih profilov in strokovni delavci centrov za socialno delo, ki so opravili posebno usposabljanje; takšno usposabljanje bi bilo smiselno organizirati tudi za sodnike.

Če je otrok z začasno odredbo trenutno v kriznem centru in se odloča o tem, ali bo nameščen v rejniško družino ali ne, ga lahko na primer vprašamo: »Kaj si trenutno želiš, kje bi se počutil najbolj varno.... kakšno je tvoje mnenje?«

- Ko otrok pove svoje želje in mnenje, ga **lahko vprašamo o razlogih**: »Ali mi lahko poveš, zakaj si to želiš«. Ali pa mu rečemo: »Lahko mi poveš, če želiš, zakaj bi se iz kriznega centra raje vrnil domov, kot pa da bi nekaj časa živel v rejniški družini«. Sodnik lahko uporabi tudi takšno vprašanje: »Rad bi razumel, zakaj si to želiš, ali mi lahko kaj več o tem poveš?«. Če je otrok npr. izrazil mnenje, da sploh ne želi videti mame, ga vprašamo, zakaj je ne želi videti. Če o razlogih ne želi govoriti, pri takih vprašanjih ne vztrajamo.
- **Trajanje** otrokovega mnenja lahko preverimo z vprašanjem: »Koliko časa si že to želiš, od kdaj?«. Če še ni dolgo od ločitve ali novih okoliščin, otroka vprašamo: »Ali se ti zdi, da je to tvoje končno mnenje ali bi potreboval še nekaj časa za premislek? Ali bi mi lažje povedal svoje želje in mnenje pri naslednjem pogovoru?«.
- Lahko preverimo tudi **stabilnost** otrokovega mnenja: ali ima že ves čas (npr. od razhoda staršev) enake želje, ali pa si morda kakšen dan ali obdobje želi kaj drugega. Otroka pomirimo, naj se ne počuti krivega, če še ni uspel oblikovati trdnega in končnega mnenja.
- Preverimo, **ali starša poznata njegove želje in mnenje**: »Ali tvoja mami in ati vesta, kaj si želiš? Ali si kateremu od njiju to povedal?« Če se ugotovi, da otrok staršema še ni jasno povedal, kaj si želi, in v pogovoru izrazi skrb, kako bosta starša sprejela njegovo mnenje, je potrebno otroku ponovno povedati za možnost, da staršev ne seznanimo z njegovim mnenjem ali pa le delno.
- Otroka vprašamo, **ali bi rad še karkoli povedal ali vprašal**.
- Otrokove želje in mnenje glasno **povzamemo** in pri otroku preverimo, ali smo vse pravilno razumeli in zabeležili.

5.3.5. Zaključevanje pogovora, razbremenitev

- Napovemo zaključevanje pogovora. Za sodelovanje se otroku **zahvalimo**.
- Če otroka še kaj zanima, mu pojasnimo. Lahko ga **informiramo o nadaljnjem poteku postopka in ga razbremenimo odgovornosti**. Rečemo mu, da morajo zanj poskrbeti odrasli, sam pa naj se v največji meri posveča šoli, interesnim in razvedrilnim dejavnostim.
- Pogovor **zaključimo z nevtralno temo**, ki se navezuje na otrokova močna področja (npr. na treninge nogometa) ali na njegovo prihodnost. To deluje na otroka razbremenilno, daje mu občutek moči in lastne vrednosti. Otroka npr. vprašamo: »Ali že razmišljaš o svojem poklicu... kaj bi najraje počel, ko boš starejši« ali pa »Katere interesne aktivnosti boš izbral v naslednjem šolskem letu«. Lahko ga tudi vprašamo, kako bo preživel popoldne ali pa naslednje šolske počitnice. Zaželimu mu veliko uspehov in sreče, ob zaključku pogovora poskrbimo za pozitivno in optimistično vzdušje.

- Otroka **pospremimo** k izhodu in ga predamo staršem. Staršem lahko v prisotnosti otroka povemo, da je dobro sodeloval. Od otroka in staršev se poslovimo.

6. POSKUSNA UPORABA PROTOKOLA V PRAKSI

Dne 21. 5. 2026 je okrožna sodnica Tanja Dolar Božič na Okrožnem sodišču v Celju v nepravdnem postopku uporabila protokol pri pogovoru z dvema otrokoma, pri čemer je uporabila tudi priporočeni vizualni pripomoček.

V zvezi s tem je pripravila tudi poročilo, ki vsebuje pozitivno povratno informacijo o uporabnosti celotnega gradiva. Poročilo je mogoče najti v prilogi tega protokola.

GLEJ:

- Poročilo o opravljenih neformalnih pogovorih z mladoletnima otrokoma (PRILOGA 5).

7. KONČNI PREDLOGI DELOVNE SKUPINE

7.1. Kdo naj opravlja pogovore z otrokom na sodišču

V okviru projekta izdelave protokola izvedbe neformalnega pogovora z otrokom⁸⁶ je bila med družinskimi sodniki izvedena anketa,⁸⁷ katere rezultati so opozorili na močno potrebo sodnikov po dodatnih pravnih in psiholoških znanjih, kakor tudi na potrebo po usposabljanju za izvajanje pogovorov z različno starimi otroki z različno družinsko problematiko.

Kar 86 % sodnikov je odgovorilo, da potrebuje dodatna psihološka znanja za pogovor z različnimi otroki, 12 % pa jih je glede tega še negotovih. Kar 81 % sodnikov je odgovorilo, da potrebujejo usposabljanje oziroma trening za pridobitev veščin za pogovor z otrokom, 17 % pa jih je odgovorilo morda. Torej je le 2% sodnikov takih, ki dodatnih psiholoških znanj in usposabljanja ne potrebujejo. Približno polovico sodnikov je odgovorilo, da ne potrebujejo dodatnih znanj o otrokovih procesnih pravicah, preostali pa jih zagotovo ali delno potrebujejo.

Le 5 % sodnikov je odgovorilo, da ne potrebuje protokola z vprašanji in navodili za pogovor z otrokom, 71 % jih protokol zagotovo potrebuje, preostali pa delno.

Na vprašanje o težavah pri izvedbi pogovorov z različnimi otroki so sodniki navajali, da imajo težave pri izvedbi pogovorov z mlajšimi otroki, manj težav pa imajo pri izvedbi pogovorov z mladostniki nad 15 let. Večje težave imajo tudi v pogovorih z redkobesednimi in vase zaprtimi otroki. Oboje narekuje usposabljanje sodnikov za uporabo dodatnih pogovornih tehnik in vizualnih pripomočkov.

Zgovorno je tudi stališče večine sodnikov, da naj pogovore z otroki izvaja le sodnik, ki je za to posebej usposobljen; le 10 % jih meni, da za to delo ni potrebna posebna usposobljenost.

⁸⁶Skupni projekt EU in Sveta Evrope ter MP RS, 2026.

⁸⁷Delovna skupina pod vodstvom višje sodnice F. Burkelc.

Rezultati ankete narekujejo čim prejšnjo izvedbo izobraževanja, ki bi zajelo psihološke in pravne vsebine, kakor tudi praktične vaje in usposabljanje za izvajanje pogovorov.

Glede na raznovrstne vsebine in predvsem potrebo po treningu, menimo da bi bilo potrebno 2-dnevno izobraževanje. Predlagane vsebine so za sodnika uporabne tudi pri izvajanju drugih delovnih nalog in ne le pri izvajanju pogovorov z otroki.

7.2. Predlagane vsebine izobraževanj za izvajalce pogovorov z otrokom na sodišču

Preglednica 1:

Vsebine izobraževanj za izvajalce pogovorov z otrokom

PRAVO SODNA PRAKSA	• Otrokove procesne pravice v zakonodaji, konvencijah in v sodni praksi • Otrokovo mnenje po 15. letu • Delo različnih izvajalcev pogovora z otrokom v sodnem postopku - strokovni delavec CSD, otrokov zagovornik, sodni izvedenec, kolizijski skrbnik in sodnik • Pravne in etične dileme izvajanja pogovora z otrokom na sodišču • Kje se je izgubila otrokova zaupna oseba • Upoštevanje otrokovega mnenja pri sodni odločitvi
PSIHOLOŠKE VSEBINE	• Otrokove kognitivne sposobnosti - zmožnost razumevanja pomena in posledic izraženega mnenja • Otrokove prilagoditvene sposobnosti • Otrokov čustveni in socialni razvoj • Otrokove psihološke potrebe v različnih razvojnih obdobjih in v stresnih družinskih razmerah • Dejavniki, ki vplivajo na otrokove želje in mnenje v sodnem postopku • Manipuliranje otroka – načini in posledice • Starševski spor in konflikt – otrokovo doživljanje

	• Ogrožen in travmatiziran otrok – posledice, retravmatizacija • Družinska pripadnost in lojalnost staršem • Mladostniki z vedenjskimi težavami
PEDOPSIHIATRIJA	• Psihopatologija pri otrocih in mladostnikih • Otroci z nevrološkimi razvojnimi motnjami: ADHD in avtizem
METODA DELA, tehnike in pripomočki ➤ opis, predstavitev ➤ trening, praktične vaje	• Uporaba protokola za pogovor z otrokom in dodatnih prilog • Izbor pogovornih tehnik in pripomočkov glede otrokovo starost in druge okoliščine ➤ Neverbalne izrazne tehnike za izražanje počutja ➤ Uporaba vizualnih pripomočkov v pogovoru z otrokom (Zemljevid sodnega postopka in drugi pripomočki) ➤ Pristop, ki temelji na razumevanju travme ➤ Sprostitevne tehnike ➤ Spraševanje mlajšega otroka (prilagojen jezik, ponazoritve) in otroka z lažjo motnjo v duševnem razvoju ➤ Spraševanje mladostnika, starega več kot 15 let ➤ Načini pomiritve in razbremenitve otroka ➤ Opazovanje otroka (telesna govorica, obnašanje)

Opomba: v primeru 1-dnevnega izobraževanja bi bilo potrebno program razpoloviti.

7.3. Priprava posebnih tipskih vabil

Predlagamo tudi, da se pripravijo posebna tipska vabila za otroke stare do 15 let in tiste, ki so stari več kot 15 let. Vabila naj vključujejo navedbo pravne podlage za opravo pogovora z otrokom, kratek opis procesnih pravic, pojasnilo o namenu in načinu pogovora na otroku razumljiv način ter termin in lokacijo načrtovanega pogovora.

Takšni tipski vabili, s osvetlitvijo procesne vloge in prilagojeni starosti otrok, bi bilo koristno vnesti v nabor tipskih pisanj (TIPSKA PISANJA: N vpisnik (OZ)).⁸⁸

⁸⁸Tipska pisanja, dostopna na:

http://krn.sodisce.si/userfiles/File/NAVODILA/PUND/KATALOGI_PUND/zadnji_katalog/vzorci/aktivni/302.htm (1. 5. 2026).

7.4. Izdelava zloženke in filmčka

Menimo, da bi bilo treba tudi za otroke, o pravicah in koristih katerih se odloča v družinskih nepravdnih postopkih pripraviti ilustrirano brošuro/zloženko s pojasnili o vlogi sodišča, postopku ter vlogah udeležencev, zlasti pa o pomenu, možnosti in načinih podaje njihovega mnenja, vse na otrokom razumljiv način. Takšna zloženska bi bila priloga vabilom za otroke.

Za boljšo ponazoritev otrokove vloge v sodnem postopku v družinskih zadevah predlagamo, da se ustrezno dopolni obstoječa spletna predstavitev **na sodišču. si**,⁸⁹ in o tem pripravi tudi krajša video predstavitev.

7.5. Razmislek o zagotovitvi psihologa na sodišču

Odgovori družinskih sodnikov v izvedeni anketi temeljijo sicer na dosedanjih razmerah, nedvomno je mogoče zaključiti, da so v njej sodniki izpostavili pomanjkanje znanj s področja psihologije in izrazili potrebo po vključevanju strokovnjaka psihologa, ki bi pomagal pri izvedbi pogovora otroka s sodnikom. Glede na to se nam zdi primerno predlagati tudi razmislek o morebitni vzpostavitvi/sistemizaciji novega delovnega mesta psihologa na družinskih oddelkih okrožnih sodišč, saj bi ta lahko nudil sodnikom strokovno pomoč ne le pri izvedbi pogovorov sodnika z otrokom, ampak tudi pri pridobivanju dopolnitev mnenj CSD, postavitvi ustrežnejših vprašanj izvedencem, ter s konkretno opredelitvijo njegove vloge in strokovnih nalog koristno pripomogel k večji zagotovitvi varovanja pravic in koristi otrok in pospešitvi sodnih postopkov v katerih se odloča o njih.

Predpostavljamo pa pričakovanje, da bi imeli sodniki, v kolikor bi opravili dovolj obsežno usposabljanje za pogovor z otrokom in ki bi pri svojem delu uporabljali izdelan protokol s smernicami, manjšo potrebo po zaposlitvi psihologa, saj bi s tem pridobili dodatna psihološka znanja, ki bi jim koristila tudi pri lažji izvedbi drugih sodnih opravil.

⁸⁹Ločitev (razveza zakonske zveze), dostopno na: <https://nasodiscu.si/locitev#otroci> (1. 5. 2026).

8. ZAKLJUČEK

V procesu izdelave protokola so bile pregledane obsežne pravne in psihološke podlage, ki so upoštevane v samem protokolu in v njegovih prilogah, pomembne pa bodo tudi pri nadaljnjem izobraževanju in usposabljanju sodnikov. Posebna pozornost je posvečena metodologiji izvedbe pogovora, saj je potrebno dosedanje prakso izvajanja pogovorov z otroki nadgraditi z novimi pogovornimi tehnikami in pripomočki.

Anketa med družinskimi sodniki, izvedena v okviru tega projekta, je prinesla pomembne rezultate. Večina sodnikov je potrdila močno potrebo po protokolu. Izpostavili so obstoječe težave, ki jih imajo pri izvajanju pogovorov z otroki, kakor tudi potrebe. Večina anketiranih sodnikov si želi pridobiti dodatna psihološka znanja in veščine za izvajanje pogovorov, s čimer so hkrati izkazali visoko motivacijo za izboljšanje svojega dela na tem področju.

Protokol s prilogami je izhodišče za načrtovanje usposabljanja; sodniki za svoje opolnomočenje potrebujejo trening izvajanja pogovorov z različno starimi otroki in z različno družinsko problematiko. Uporaba protokola obeta bolj enotno prakso med sodniki, hkrati pa protokol omogoča ustvarjalni pristop k otroku.

Pridobitve tega projekta so pomembne za slovensko sodno prakso in bodo pozitivno vplivale na nadaljnji strokovni razvoj in delo družinskih sodnikov .

9. VIRI

9.1. LITERATURA

Ainsworth, Mary D .Salter (1978). Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation. Erlbaum.

Bowlby, John (1969). Attachment and loss: Vol. 1. Attachment. Basic Books.

Burkelc, Frida (2023). Mnenja in izkušnje prvostopnih sodnikov o sodelovanju s sodnimi izvedenci ter opažanja iz prakse na družinskem področju. Pravosodni bilten, št.3, str. 53-72.

Ceci, Stephen J, in Bruck, Maggie (1993). Suggestibility of the child witness: A historical review and synthesis. Psychological Bulletin, št. 113(3), str. 403–439.

Deci, Edward L in Ryan, Richard M (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. Psychological Inquiry, št. 11(4), str. 227–268.

Gudjonsson, Gisli H (2003). The psychology of interrogations and confessions: A handbook. John Wiley & Sons.

Hudoklin, Mateja (2021). Otrokove koristi versus otrokove želje. Izzivi in perspektiva zagovorništva otrok v Sloveniji: zbornik. Varuh človekovih pravic Republike Slovenije, str. 179-186.

Kahneman, Daniel (2011). Thinking, Fast and Slow. Farrar, Straus and Giroux.

Lamb, Michael, Hershkowitz, Irit, Orbach, Yael in Esplin, Phillip (2007). Tell Me What Happened: Structured Investigative Interviews of Child Victims and Witnesses. Tell Me What Happened: Structured Investigative Interviews of Child Victims and Witnesses. John Wiley & Sons, Ltd.

Novak, Barbara (red.) (2019). Komentar Družinskega zakonika. Uradni list RS.

Piaget, Jean (1952). The Origins of Intelligence in Children. W. W. Norton & Company.

Rothbart, Mary K (2007). Temperament, development, and personality. *Current Directions in Psychological Science*, št. 16(4), str. 207–212.

Shaffer, David R. in Kipp, Katherine (2014). Developmental Psychology: Childhood and Adolescence. Cengage.

Shulman, Elizabeth P., Harden, Paige K., Chein, Jason M. in Steinberg, Laurence (2015). Sex differences in the developmental trajectories of impulse control and sensation-seeking from early adolescence to early adulthood. Journal of Youth and Adolescence, št. 44(1), str. 1–17.

Steinberg, Laurence, Cauffman, Elizabeth, Woolard, Jennifer, Graham, Sandra, in Banich, Marie (2009). Are Adolescents Less Mature Than Adults? Minors' Access to Abortion, the Juvenile Death Penalty, and the Alleged APA “Flip-Flop”. American Psychologist, št. 64(7), str. 583-594.

Šugman Stubbs, Katja (2000). Otrok kot žrtev in priča v kazenskem postopku. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, 51(3), str. 207-215.

Van der Kolk, Bessel A. (2014). The body keeps the score: Brain, mind, and body in the healing of trauma. Viking.

Vrij, Aldert (2008). Detecting lies and deceit: Pitfalls and opportunities (2nd ed.). John Wiley & Sons.

Weber, Nana (ur.) (2024). Družinski zakonik s komentarjem. GV Založba.

Zbirka publikacij Izboljšanje kakovosti sodstva, Vodnik za vodenje družinskih postopkov (2022). Vrhovno sodišče RS, str. 27-28.

9.2. SPLETNI VIRI

American Psychological Association. (2013). Specialty guidelines for forensic psychology. Dostopno na: <https://www.apa.org/practice/guidelines/forensic-psychology> (1. 5. 2026).

American Psychological Association. (2017). Multicultural guidelines: An ecological approach to context, identity, and intersectionality. Dostopno na: <http://www.apa.org/about/policy/multicultural-guidelines.pdf> (1. 5. 2026).

Council of Europe (2010). Guidelines on child-friendly justice. Dostopno na: <https://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-justice> (1. 5. 2026).

Ločitev (razveza zakonske zveze). Dostopno na: <https://nasodiscu.si/locitev#otroci> (1. 5. 2026).

Praktični vodnik za uporabo Uredbe Bruselj IIb, EU 2023, str. 146-154. Dostopno na: <https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/ff34bda5-ea90-11ed-a05c-01aa75ed71a1> (1. 5. 2026).

Priročnik Sveta Evrope o sodelovanju otrok/za strokovnjake, ki delajo za otroke in z njimi, Svet Evrope. Dostopno na: <https://www.coe.int/en/web/children> (1. 5. 2026).

Smernice Odbora ministrov SE za otrokom prijazno pravosodje, ki jih je sprejel Odbor ministrstev SE dne 17. 11. 2010, in obrazložiten memorandum. Dostopno na: <https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/5f031e5d-9f09-11e5-8781-01aa75ed71a1> (1. 5. 2026).

Svet Evrope sprejel priporočila za varstvo otrok v postopkih razveze ter postopkih odvzema otrok. Dostopno na: <https://www.cnvos.si/aktualno/11813/svet-evrope-sprejel-priporocila-za-varstvo-otrok-v-postopkih-razveze-ter-postopkih-odvzema-otrok/> (1. 5. 2026).

Tipska pisanja. Dostopno na: http://krm.sodisce.si/userfiles/File/NAVODILA/PUND/KATALOGI_PUND/zadnji_katalog/vzorci/aktivni/302.htm (1. 5. 2026).

United Nations. (2009). Guidelines on justice in matters involving child victims and witnesses of crime. Dostopno na: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Guidelines_E.pdf (1. 5. 2026).

Wenke Daja (2025). Zagotavljanje največje koristi otrok v civilnih postopkih: Izbor smernic, metod in orodij, ki se uporabljajo v državah članicah Sveta Evrope. Dostopno na: <https://rm.coe.int/zagotavljanje-najvecje-koristi-otrok-v-civilnih-postopkih-izbor-smerni/48802883f9> (1. 5. 2026).

9.3. SODNA PRAKSA

Pini in drugi proti Romuniji, št. 78028/01 in 78030/01, z dne 22. 9. 2004,

Hokkanen proti Finski, št. 19823/92, z dne 23. 9. 1994,

Up-410/01 z dne 14. 2. 2002,
 Sahin proti Nemčiji, št. 30943/96, z dne 8. 7. 2003,
 C. proti Finski, št. 18249/02, z dne 9. 5. 2006,
 VSC Sodba Cp 979/2010 z dne 2.12.2010,
 VSL sklep IV Cp 333/2012 z dne 15. 2. 2012,
 VSL sodba II Cp 1765/2015 z dne 7. 10. 2015,
 VSL sklep IV Cp 622/2017 z dne 22. 3. 2017,
 Up-957/16 z dne 22. 6. 2017,
 VSL Sklep IV Cp 1333/2017 z dne 12. 7. 2017,
 VSL Sodba IV Cp 2005/2017 z dne 20. 9. 2017,
 VSL Sodba IV Cp 1521/2019 z dne 11. 9. 2019,
 Up-677/19 z dne 12. 3. 2020,
 C proti Hrvaški, št. 80117/17, z dne 8. 1. 2021,
 VSL Sklep IV Cp 474/2023 z dne 14. 3. 2023,
 VSL Sklep IV Cp 2022/2022 z dne 30.3.2023,
 VSM Sklep III Cp 489/2023 z dne 4.7.2023,
 VSK Sklep IV Cp 137/2024 z dne 24.4.2024,
 VSC Sklep Cp 120/2024 z dne 24. 4. 2024,
 VSL Sklep IV Cp 666/2024 z dne 9.5.2024,
 VSL Sklep IV Cp 1342/2024 z dne 4.10.2024,
 Up-635/24 z dne 14. 11. 2024,
 VSC Sklep I Cp 67/2025 z dne 26. 2. 2025,
 M. M. proti Hrvaški, 3. 12. 2025, št. 10161/13, z dne 3. 12. 2025,
 VSL Sklep IV Cp 159/2026 z dne 24. 2. 2026,
 X in drugi proti Sloveniji, št. 27746/22 in 28291/22, z dne 19. 12. 2024,
 Raw in ostali proti Franciji, št. 10131/11, z dne 7. 3. 2024, in I. S. Proti Grčiji, št. 19165/20, z dne 23. 5. 2023.

9.4. DODATNI KORISTNI VIRI

Andrejč Balažic, Anja (2024). Pridobitev otrokovega mnenja. Pravosodni bilten, št. 45(2), str. 63–79.

- Buljan Flander, Gordana in Roje Đapić, M. (2020). Otrok v središču (konflikta). Ločitev staršev, visoki konflikt in odtujenje: znanost, teorija in klinična praksa. Geromar.
- Buljan Flander, Gordana in Zarevski, P. (2010): Moji se roditelji razvode. Priručnik za pomoč djeci i mladima čiji su roditelji razvedeni ili su u postupku razvoda braka. MarkoM.
- Hartman, Ann (1995). Diagrammatic assessment of family relationships. *Families in Society: The Journal of Contemporary Human Services*, št. 76(2), str. 111-122.
- Kuhar, Metka in Zager Kocjan, Gaja (2020). Konglomerat travme: obremenjujoče izkušnje v otroštvu in njihovo socialno-demografsko ozadje. *Teorija in praksa: revija za družbena vprašanja*, št. 57/2, str. 509-526.
- Maj, Metoda (2021). Pogovor z otrokom: metode, tehnike in etika. V: *Izzivi in perspektiva zagovorništva otrok v Sloveniji*, Zbornik Varuha človekovih pravic).
- Maj, Metoda (2023). Etične vsebine pri delu sodnega izvedenca na področju psihologije v družinskih zadevah. V: Poštuvan, Vita in Čerče Mojca (ur.) (2023). *Psiholog v dilemi: etične vsebine in etična zavest v praksi*. Založba Univerze na Primorskem, str. 353–371.
- Marjanovič Umek, Ljubica in Zupančič, Maja (ur.) (2020). *Razvojna psihologija*, 1., 2. in 3. zvezek. Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Schoberl, Elisabeth (2006). *Moja starša se ločujeta. Priročnik za mladostnike*. Didakta.
- Warshak, Richard A. (2010). *Divorce Poison: How to protect family from Bad-mouthing and Brainwashing*. HelperCollins Publisher.

10.PRILOGE PROTOKOLA

PRILOGI 1.1 IN 1.2: VABILI (staršem za otroka do 15 let in za otroka nad 15 let)

Okrožno sodišče

[naziv in naslov sodišča]

Datum: _____

NASLOVNIK

[ime, priimek in naslov starša]

Zadeva: VABILO otroku na pogovor s sodnikom/sodnico

Zveza: zaradi _____, št. zadeve _____

Spoštovani!

V tem postopku, kjer se odloča o varovanju koristi, pravic in interesov mladoletnega otroka, bi želeli pridobiti tudi otrokovo mnenje ter se seznaniti z njegovimi željami. Če je otrok pripravljen izraziti svoje mnenje in želje pred sodiščem in se s tem strinjate, vas vabimo, da ga pripeljete oziroma pospremite na pogovor (lahko eden od staršev ali oba).

Gre za neformalen pogovor, ki ga opravi sodnik/sodnica z otrokom. Starši pri pogovoru niso navzoči, lahko pa je navzoča otrokova zaupna oseba ali pa zagovornik otroka, v kolikor mu je bil dodeljen. Več o namenu pogovora in otrokovem sodelovanju v postopku - v prilogi.

Otrok: _____ [ime in priimek]

Termin pogovora: _____ [datum in ura]

Lokacija: Okrožno sodišče v _____ [naziv in naslov sodišča], _____ nadstropje, soba št. _____

Prosim vas, da otroka na primeren način pripravite na pogovor. Otrok lahko za boljše počutje s sabo prinese igračo, v kolikor to želi (igrača naj ne bo hrupna oziroma moteča). Pogovor ni zaslišanje, poteka v sobi za pogovore, in ne v sodni dvorani.

Če vam termin ne ustreza, sporočite na: _____ [kontakt]

Lep pozdrav!

sodnik/sodnica

Poslano: zakonitemu zastopniku otroka

PRILOGA

PRAVNA PODLAGA o pridobitvi otrokovega mnenja

Skladno z določbo 143. člena Družinskega zakonika (v nadaljevanju DZ) sodišče pri odločitvi o varstvu, vzgoji in preživljanju otroka, o stikih, izvajanju starševske skrbi in podelitvi starševske skrbi sorodniku upošteva tudi otrokovo mnenje, ki ga je otrok izrazil sam ali po osebi, ki ji zaupa in jo je sam izbral, če je sposoben razumeti njegov pomen in posledice. Enako 158. člen DZ nalaga sodišču obveznost, da pri odločanju o ukrepu za varstvo koristi otroka (to pa so začasne odredbe, nujni odvzem otroka in ukrepi trajnejšega značaja) upošteva otrokovo mnenje, ki ga je otrok izrazil sam ali po osebi, ki ji zaupa in jo je sam izbral, če je sposoben razumeti njegov pomen in posledice.

96. člen Zakona o nepravdnem postopku (v nadaljevanju ZNP-1) določa, da kadar otrok želi izraziti svoje mnenje, lahko to stori na več načinov, in sicer na centru za socialno delo ali v razgovoru z zagovornikom otroka, ki je bil otroku dodeljen v skladu z zakonom, ki ureja varuha človekovih pravic, ali glede na starost in druge okoliščine na neformalnem razgovoru s sodnikom, lahko tudi ob sodelovanju strokovno usposobljene osebe, vselej brez prisotnosti staršev. Ob razgovoru na centru za socialno delo in s sodnikom je lahko navzoča oseba, ki ji otrok zaupa in jo sam izbere (zaupnik otroka), ali zagovornik otroka, če mu je bil ta dodeljen v skladu z zakonom, ki ureja varuha človekovih pravic. Taka oseba oziroma zagovornik otroka lahko pomaga otroku izraziti njegovo mnenje. Sodišče lahko prepove navzočnost osebe, če oceni, da ne gre za osebo, ki ji otrok zaupa in jo je sam izbral, ali da bi bilo sodelovanje te osebe v postopku v nasprotju s koristjo otroka.

97. člen ZNP-1 glede zagovornika otroka določa, da na obrazložen predlog varuha človekovih pravic sodišče imenuje osebo, ki jo predlaga varuh človekovih pravic, za zagovornika otroka, če oceni, da je to v postopku pred sodiščem v korist otroka. Iz 25. a člena Zakona o varuhu človekovih pravic pa sledi, da lahko pobuda za imenovanje zagovornika poda vsakdo, ki meni, da otrok ne more uresničiti pravice, da izrazi svoje mnenje. Če varuh oceni, da je pobuda utemeljena, pridobi soglasje obeh staršev ali zakonitih zastopnikov in določi zagovornika s seznama zagovornikov. Ni potrebna privolitev tistega od staršev, ki mu je bila odvzeta starševska skrb ali ki trajno ni sposoben izraziti svoje volje. Če soglasja staršev ali zakonitih zastopnikov glede imenovanja zagovornika ni ali če je naknadno umaknjeno, varuh pošlje predlog za imenovanje zagovornika pristojnemu centru za socialno delo ali sodišču, ki ga imenuje s seznama zagovornikov, če oceni, da je to v postopku pred centrom za socialno delo ali sodiščem v korist otroka.

ZNP-1 v 43. členu pa izrecno določa, da je v postopkih za ureditev osebnih stanj in družinskih razmerij javnost izključena.

Okrožno sodišče

[naziv in naslov sodišča]

Datum: _____

NASLOVNIK

[ime, priimek in naslov otroka]

Zadeva: **VABILO NA POGOVOR**

Zveza: zaradi _____, št. zadeve _____

Spoštovani/Spoštovana _____[ime otroka],

v postopku, ki poteka pred sodiščem in se nanaša nate, te vabim na pogovor.

Na pogovoru boš imel-a možnost izraziti svoje mnenje in želje o zadevi, o kateri sodišče odloča. Tvoje mnenje je za sodišče pomembno. Pogovor ni zaslišanje, potekal bo v sobi za pogovore, in ne v sodni dvorani. Če v pogovoru na kakšno vprašanje ne boš želel-a odgovoriti, te k temu ne bo nihče silil.

Vabim te, da se zglediš na pogovor, ki bo dne _____ [datum] ob _____ uri .
Lokacija: Okrožno sodišče _____ [naziv in naslov sodišča], _____ nadstropje, soba št. _____ .

V kolikor želiš, je lahko na pogovoru navzoča zaupna oseba ali pa je prisoten otrokov zagovornik, če ti je bil dodeljen. Sodišče ti bo v primeru, da boš podal-a svoje mnenje v tej zadevi, vročilo tudi končno odločitev, proti kateri imaš pravico vložiti pritožbo. Dodatne informacije o pravicah, ki jih ima otrok, ki je star nad 15 let, so napisane na drugi strani vabila oziroma v prilogi.

Če ti predlagani termin ne ustreza ali imaš še kakšna vprašanja, lahko to sporočiš na _____[kontakt].

Lepo te pozdravljam!

sodnik/sodnica

Priloga: - pravna podlaga

Poslano: zakonitemu zastopniku otroka in otroku

PRILOGA

PRAVNA PODLAGA o pridobitvi otrokovega mnenja in pravici do samostojne udeležbe v postopku ob dopolnjeni starosti 15 let

Skladno z določbo **143. člena Družinskega zakonika (v nadaljevanju DZ)** sodišče pri odločitvi o varstvu, vzgoji in preživljanju otroka, o stikih, izvajanju starševske skrbi in podelitvi starševske skrbi sorodniku upoštevata tudi otrokovo mnenje, ki ga je otrok izrazil sam ali po osebi, ki ji zaupa in jo je sam izbral, če je sposoben razumeti njegov pomen in posledice. Enako **158. člen DZ** nalaga sodišču obveznost, da pri odločanju o ukrepu za varstvo koristi otroka (to pa so začasne odredbe, nujni odvzem otroka in ukrepi trajnejšega značaja) upošteva otrokovo mnenje, ki ga je otrok izrazil sam ali po osebi, ki ji zaupa in jo je sam izbral, če je sposoben razumeti njegov pomen in posledice.

96. člen Zakona o nepravdnem postopku (v nadaljevanju ZNP-1) določa, da kadar otrok želi izraziti svoje mnenje, lahko to stori na več načinov, in sicer na centru za socialno delo ali v razgovoru z zagovornikom otroka, ki je bil otroku dodeljen v skladu z zakonom, ki ureja varuha človekovih pravic, ali glede na starost in druge okoliščine na neformalnem razgovoru s sodnikom, lahko tudi ob sodelovanju strokovno usposobljene osebe, vselej brez prisotnosti staršev. Ob razgovoru na centru za socialno delo in s sodnikom je lahko navzoča oseba, ki ji otrok zaupa in jo sam izbere (zaupnik otroka), ali zagovornik otroka, če mu je bil ta dodeljen v skladu z zakonom, ki ureja varuha človekovih pravic. Taka oseba oziroma zagovornik otroka lahko pomaga otroku izraziti njegovo mnenje. Sodišče lahko prepove navzočnost osebe,

če oceni, da ne gre za osebo, ki ji otrok zaupa in jo je sam izbral, ali da bi bilo sodelovanje te osebe v postopku v nasprotju s koristjo otroka.

97. člen ZNP-1 glede zagovornika otroka določa, da na obrazložen predlog varuha človekovih pravic sodišče imenuje osebo, ki jo predlaga varuh človekovih pravic, za zagovornika otroka, če oceni, da je to v postopku pred sodiščem v korist otroka. Iz **25. a člena Zakona o varuhu človekovih pravic** pa sledi, da lahko pobudo za imenovanje zagovornika poda vsakdo, ki meni, da otrok ne more uresničiti pravice, da izrazi svoje mnenje. Če varuh oceni, da je pobuda utemeljena, pridobi soglasje obeh staršev ali zakonitih zastopnikov in določi zagovornika s seznama zagovornikov. Ni potrebna privolitev tistega od staršev, ki mu je bila odvzeta starševska skrb ali ki trajno ni sposoben izraziti svoje volje. Soglasje staršev ali zakonitih zastopnikov ni potrebno, če z imenovanjem zagovornika soglaša otrok, ki je že dopolnil 15 let. Če soglasja staršev ali zakonitih zastopnikov glede imenovanja zagovornika ni ali če je naknadno umaknjeno, varuh pošlje predlog za imenovanje zagovornika pristojnemu centru za socialno delo ali sodišču, ki ga imenuje s seznama zagovornikov, če oceni, da je to v postopku pred centrom za socialno delo ali sodiščem v korist otroka.

Skladno z določbo **45. člena ZNP-1** sodišče otroku, ki je dopolnil 15 let ter je sposoben razumeti pomen in pravne posledice svojih dejanj, tudi omogoči, da kot udeleženec v postopku samostojno opravlja procesna dejanja. Zakoniti zastopnik sme v tem primeru dejanja v postopku opravljati le, dokler otrok ne izjavi, da bo samostojno opravljal procesna dejanja.

ZNP-1 v 43. členu pa izrecno določa, da je v postopkih za ureditev osebnih stanj in družinskih razmerij javnost izključena.

PRILOGA 2: PSIHOLOŠKE IN ETIČNE SMERNICE TER PRAKTIČNI NAPOTKI ZA POGOVOR Z OTROKOM

POGOVOR Z OTROKOM NA SODIŠČU - PSIHOLOŠKE IN ETIČNE SMERNICE

TER PRAKTIČNI NAPOTKI

Pri izdelavi smernic in napotkov so bile upoštevane otrokove procesne pravice in etična načela, kakor tudi osnove razvojne psihologije in druga psihološka znanja. Upoštevani so bili tudi rezultati ankete, ki je bila za namen izdelave protokola izvedena med družinskimi sodniki; anketa je med drugim opozorila na stiske in potrebe sodnikov pri izvajanju pogovorov z različnimi otroki.

Vse navedeno je bilo upoštevano tudi pri sami izdelavi protokola o izvedbi pogovora z otrokom. Protokol lahko sodnik uporablja kot neposredni pripomoček v pogovoru z otrokom ali kot opomnik, pričujoče smernice in praktični napotki pa bodo sodniku v dodatno pomoč.

Smernice so zaradi večje preglednosti prikazane v tabeli in razporejene po abecednem redu, torej ne po pomembnosti.

• DOLGOTRAJNI POSTOPKI	• Upoštevajmo otrokova čustva; otrok je lahko zaradi dolgotrajnega postopka čustveno negativno naravnan. Lahko je jezen na starše in tudi na institucije. Lahko je naveličan, apatičen, razočaran in brezvoljen. V nove pogovore lahko vstopa z nezaupanjem ali pa jih celo odklanja. Omogočimo mu, da ubesedi svojo jezo in druga čustva. • Pokažimo razumevanje za otrokov položaj. Morda potrebuje otrok pojasnilo o razlogih za dolgotrajni postopek, ki so procesne narave. Za otroka bo pomirjujoče, če ga lahko seznanimo s približnim terminom zaključka postopka. • Dolgotrajne visoko konfliktno razmere v družinskem okolju so rizični dejavnik za otrokov psihosocialni razvoj, dodaten rizični dejavnik je tudi otrokovo nezaupanje institucijam in postopno zavračanje sodelovanja; te ugotovitve so apel za pospešitev postopka in ustrezno ukrepanje v smeri zaščite otroka.
• INDIVIDUALNI PRISTOP	• Med otroci so individualne razlike. Sodnik mora prilagoditi izbor vprašanj in pogovorne tehnike konkretnemu otroku. Pri tem mora upoštevati otrokovo starost, zmožnost sodelovanja, družinsko problematiko, otrokovo počutje in trenutne psihološke potrebe.

	• Upoštevati moramo tudi otrokovo etnične, verske, kulturne in jezikovne posebnosti. • Upoštevajmo otrokovo duševno/intelektualno ali telesno oviranost (npr. gibalno oviranost, slabovidnost, naglušnost). •
• INFORMIRANOST • OTROKA	• Otrok mora biti na pogovor pripravljen, kar pomeni, da mora biti ustrezno informiran – o namenu pogovora in načinu izvedbe. • Namen pogovora je lahko na kratko opisano tudi v vabilu, ki ga prejmejo starši za otroka ali otrok sam. Vabilu je lahko priložena zloženka oz. informativni list o otrokovih procesnih pravicah. • Ali je otrok ustrezno in dovolj informiran, preveri sodnik v uvodnem delu pogovora. Pomanjkljivo ali neustrezno informiranega otroka mora sodnik na primeren način informirati.
• JEZIK – PREPROST IN RAZUMLJIV	• Sodnik naj uporablja preprost in razumljiv jezik, kompleksne pravne pojme naj otroku obrazloži, razlage naj bodo kratke in nazorne. • Pri otroku naj sodnik preveri, kako reče mami in kako očetu (npr. »mami« in »ati«) ter kako reče starim staršem (npr. »nona«) in drugim pomembnim osebam. V nadaljevanju pogovora naj za te osebe uporablja otrokove izraze, ker se bo otrok v pogovoru tako lažje orientiral, poleg tega so mu njegovi izrazi bolj domači. • Poskrbimo za tujejezične otroke: takemu otroku moramo pravočasno priskrbeti tolmača.
• MLADOSTNIKI	• Mladostniku z močno voljo, ki si prizadeva močno vplivati na sodno odločitev in realizirati lastno željo (npr. želi ostati v domačem okolju, upira se namestitvi v vzgojni zavod), moramo pojasniti merila pri odločanju oziroma merila otrokove koristi v njegovi situaciji. Pomembno je, da takega mladostnika seznanimo z možnimi odločitvami sodišča in njihovimi posledicami zanj. • Pozorni smo na to, da mladostniku v zadostni meri omogočimo, da izrazi svoja stališča, zadržke, dvome in skrbi, ter da postavlja vprašanja. • Če je mladostnik v pogovoru nespoštljiv, ga na to primerno opozorimo.

• MLADOSTNIKI • nad 15 let	• Tikanje ali vikanje: pri mladostniku, ki je starejši od 15 let, uvodoma preverimo, kaj mu bolj ustreza. Lahko začnemo z vikanjem in ga vprašamo, če mu je tako v redu. Če izrazi željo, naj ga raje tikamo, to sprejmemo. • Poučimo ga o pravici, da samostojno nastopa kot udeleženec v postopku (drugi odstavek 45. člena ZNP-1) in mu nazorno pojasnimo, kaj to pomeni: da bo na naroku na sodišču navzoč, da ga ne bo zastopal nobeden od staršev, da se mu lahko zagotovi odvetnik in da je lahko na naroku v prisotnosti drugih tudi zaslišan. • Vabljeni mladostniki še niso stari 18 let in so še vedno otroci; nekateri od njih imajo lahko večje zaostanke v svojem čustvenem in socialnem razvoju.
• ODGOVORNOST, ODLOČANJE	• Otroka ne postavljamo v vlogo odločevalca in ga razbremenimo, če ima sam tak občutek. Lahko mu rečemo: <i>»Ti ne odločaš o tem, koliko stikov boš imel z očetom, to je moja naloga, lahko pa poveš svoje želje in mnenje o tem, koliko stikov bi imel«</i>. Ali takole: <i>»Kar mi poveš, bom uporabil pri svojem razmišljanju in odločitvi«</i>. Morda tudi tako: <i>»Odgovornost za odločitve imamo odrasli; če se starša ob ločitvi ne moreta sporazumeti, pri tem pomagamo sodniki«</i>. • Otroku povemo, kaj od njega pričakujemo, tako preprečimo napačna pričakovanja: da nas zanima, kako se počuti pri mami in kako pri očetu, kaj razmišlja, kaj mu ustreza in kaj ne, kaj si želi.
• ODPRTA VPRAŠANJA	• Pri spraševanju uporabimo pretežno vprašanja odprtega tipa, kot so na primer: <i>»Kaj mi lahko o tem poveš «</i>, <i>»Kaj mi lahko poveš o svojem počutju v rejniški družini ...«</i>, <i>»A mi lahko poveš kaj o svojih sestrah in bratih...«</i>. • Tudi podvprašanja so lahko odprtega tipa, npr. <i>»Kako si to mislil«</i>, <i>»Ali mi lahko kaj več o tem poveš«</i>.
• OGROŽEN IN TRAVMATIZIRAN OTROK	• Posebno pozornost posvetimo travmatiziranemu in ogroženemu otroku. • Uporabljamo na razumevanju travme utemeljen pristop (TIC iz ang. trauma informed care) oziroma načela tega pristopa. Temeljno izhodišče tega pristopa je izogibanje re-

	travmatizaciji in povzročanju dodatne škode v procesu pomoči/zaščite/pogovora. • Če postane otroku težko in ne želi o nečem govoriti, preusmerimo pogovor na bolj nevtralne in manj stresne vsebine. • Vprašanj o travmatičnih izkušnjah otroku ne postavljamo brez potrebe. • Če želi otrok spregovoriti o travmatičnih vsebinah, ga empatično poslušamo in na koncu spodbudimo, da se o tem pogovarja s strokovnjaki in tistimi, ki jim zaupa (npr. z rejnico). •
• OPAZOVANJE OTROKA	• Med spraševanjem in pogovorom otroka nevsiljivo opazujemo, pozorni smo na njegovo počutje in posebnosti v vedenju. • Bodimo pozorni na otrokova neverbalna sporočila, ki jih otrok izrazi z obrazno mimiko, kretnjami rok in nog, pa tudi z glasom in držo telesa, vendar pa moramo biti zelo previdni pri interpretaciji svojih opažanj. Neko neverbalno sporočilo ima lahko več pomenov.
• OTROKOVA ŽELJA IN MNENJE TER OTROKOVA KORIST – RAZLIKE	• Bodimo pozorni na oblikovanje vprašanj in uporabo pojmov; razmejimo željo in mnenje. Na vprašanje »<i>Kakšne so tvoje želje, kaj si želiš</i>«, lahko otrok odgovori drugače, kot na vprašanje »<i>Kakšno je tvoje mnenje</i>« ali »<i>Kaj misliš, da bi bilo za tebe dobro</i>«. • Želja odraža čustvene potrebe in je lahko zlasti pri mlajšem otroku posledica sanjarjenja, hrepenenja, manj pa premisleka o realnih razmerah (npr. otrok v ločitvenem postopku reče ali napiše, da si najbolj želi, da bi starša spet živela skupaj). • Mnenje (stališče) je posledica mišljenja, razmišljanja, premišljevanja, tehtanja in sorodnih kognitivnih procesov. Npr. otrok pove, da bi si najbolj želel, da bi starša spet skupaj živela, a ker ne bosta, si želi, da bi imel stike z obema v enakem obsegu, ker se mu ti zdi najboljše. Otroku lahko pojasni, zakaj si nekaj želi oziroma zakaj misli (= otrokovo mnenje), da bi bilo nekaj zanj dobro. • Kako otroku pojasniti razliko med željo in »otrokovo koristjo«: mlajšemu otroku npr. z vprašanjem o prehrani »<i>Ali je za otroka dobro, da cel dan je samo sladkarije in nič drugega?</i>« Mlajšega mladostnika lahko vprašamo »<i>Ali je za otroka</i>

	<i>dobro/koristno, da se cele dneve igra za računalnikom in se nič ne uči? Zakaj to ni dobro?».</i>
OTROCI S POSEBNIMI POTREBAMI	POZOR: glej spodaj priloženo preglednico, v kateri so navedene skupine otrok s posebnimi potrebami, njihove značilnosti, možni vplivi na otrokovo izjavo in priporočila za izvedbo pogovora.
PRISTNOST IN SUM MANIPULACIJE	- Otroka lahko spodbudimo k iskrenosti, če dobimo občutek, da so njegove izjave nekonsistentne, pretirane, minimizirane, nejasne ali pa odražajo črno-belo sliko o starših. Pri otroku lahko ponovno preverimo, ali si res želi, da bi izrazil svoje želje in mnenje; prednost dajemo iskrenosti in pristnosti. Če bi se otrok bolje počutil, da mnenja ne izrazi, mu to lahko omogočimo tudi sredi pogovora in ne le na začetku. - Otroku, ki daje vtis, da ni pristen in da nima oblikovanih lastnih želja ali pa jih ne upa in ne zmore izraziti, lahko rečemo: <i>»Najbolj mi pomaga, če mi poveš, kako ti razmišljaš, kaj si ti želiš...in ne, kaj si želijo drugi«.</i> - Če obstaja sum manipulacije otroka, ki je razviden v njegovih izjavah in/ali obnašanju, je potrebno psihološko raziskati dejavnike, ki so vplivali na otrokovo mnenje. Močno zmanipuliran in indoktriniran otrok običajno ni videti v čustveni stiski: suvereno se postavi na stran enega od staršev in je čustveno povsem odklonilen do drugega, čeprav za to nima utemeljenih razlogov (črno-bel pristop, prisotnost razcepa). Zaradi vpliva manipulacije tak otrok ni mogel oblikovati lastnega mnenja, ampak je postal delegat tistega, ki ga manipulira. - Če ima otrok črno-belo sliko o starših, ki je lahko posledica indoktrinacije otroka, ga lahko vprašamo, ali ima negativno opisan starš tudi kakšno pozitivno lastnost in obratno, vendar pri tem ne smemo biti sugestibilni. Ob sumu manipuliranja otroka moramo pridobiti psihološko oceno oziroma mnenje izvedenca psihološke stroke. - POZOR: otrok je lahko med pogovorom v čustveni stiski, ker ne izraža lastnih želja in mnenja, ampak se podreja željam drugih. Lahko je videti prestrašen, negotov, morda tudi apatičen.

	Otrok pa je lahko v stiski tudi zato, ker zaradi nejasnih in težje predvidljivih družinskih razmer še nima oblikovanega mnenja in ne ve, kaj bi rad, morda je tudi zelo razdvojen in doživlja konflikt lojalnosti.
• PROFESIONALNOST	• Skrbimo za profesionalen in nepristranski pristop; ne obsojamo, ne sugeriramo odgovorov, ne obljubljam. • Otroku lahko obljubimo le, da se bomo po svojih močeh potrudili, da bo zanj poskrbljeno na najboljši možni način glede na razmere. Rečemo mu lahko, da želimo v postopku slišati njegov glas oziroma mnenje, vendar pa moramo pri odločitvi upoštevati vse podatke in presoditi, kaj je zanj najboljše (načelo otrokove koristi).
• PROSTOR • IN DRUGE • FIZIČNE OKOLIŠČINE	• Sodnik (sodišče) pred izvedbo pogovora poskrbi za primerne prostorske in druge fizične okoliščine pogovora. Prostor naj ne bo prevelik, lahko pa sodnik otroku razkaže sodno dvorano (pokaže, kje med narokom sedi on in kje starši). Po presoji lahko sodnik opravi pogovor v prostorih šole. • Sodnik naj na sebi nima toge, lahko pa pojasni otroku, kakšne so pravosodne uniforme (sodnik, odvetnik). • Sodnik in otrok naj sedita v L poziciji, če je miza dovolj velika, da otroku omogoča osebni prostor. Na mizi je lahko kozarec vode, v bližini so lahko papirnati robčki. • Ponudba sladkarij ni primerna, saj lahko na mlajšega otroka nenamerno vpliva manipulativno. • Otroku in staršem je primerno urediti prijazen sprejem v čakalnici oziroma v predprostoru.
• PROSTOVOLJNOST • (prosta volja, izbira)	• Otrok mora imeti prosto izbiro, ali sodeluje ali ne v pogovoru s sodnikom. Prav tako mora imeti izbiro, ali pove svoje mnenje ali ne. Pogovor z otrokom se opravi le, če otrok nanj pristane brez večjih zadržkov. Prav tako se otrokovo mnenje pridobi le, če ga je otrok pripravljen izraziti. • GLEJ: otrokove procesne pravice (konvencije, DZ)

	• Podobno otroku tudi o drugih stvareh ni potrebno govoriti, če ne želi. Sodnik ga lahko uvodoma spodbudi: <i>Če česa ne želiš povedati ali ne veš, lahko rečeš »ne vem«, »ne želim o tem govoriti«</i>. Gre za načelo prostovoljne udeležbe oziroma svobodne izbire. • Če otrok ne želi izraziti svojega mnenja, ga lahko vprašamo, če lahko pove, kaj ga skrbi in kaj bi se lahko zgodilo, če bi povedal svoje želje/mnenje. Lahko ga tudi vprašamo, ali potrebuje dodaten čas za premislek in bi lažje govoril pri naslednjem srečanju (dobi nov termin).
• RAZBREMENITEV • OTROKA	• Skrb za pomiritev, razbremenitev in dovolj sproščeno vzdušje: otroku pokažemo razumevanje za njegovo morebitno stisko, tesnobo, strah in jezo. Spodbudimo ga k izražanju čustev. Otroku lahko pove, če želi, kaj ga skrbi ali česa se boji. • Če je otrok nemiren ali napet, mu omogočimo kratek odmor ali sprostitvene aktivnosti. Pri tem lahko uporabimo antistresne aktivnosti in pripomočke (npr. stiskanje žogice, čečkanje po listu, barvanje, vrtenje na stolu, sprehod po prostoru). • Pri ponudbi odmora ga lahko vprašamo, ali morda potrebuje WC, spodbudimo ga, da popije malo vode. • Če otrok nerad ali težko govori o svojih občutkih, mu ponudimo možnost, da kaj napiše, če mu to bolj ustreza. • • V pogovoru uporabimo izrazne tehnike, npr. sličice oziroma kartice čustev, s pomočjo katerih lahko otrok pokaže svoje počutje v neki situaciji. Otroku na primer skladno z navodilom izbere čustva (kartice), ki jih doživlja pri stikih z očetom, ki potekajo pod nadzorom strokovnega delavca v prostorih CSD. Pri tem otroka vprašamo, kaj pomeni posamezna izbrana kartica in na kaj se nanaša. Otroku mora imeti pri nebesednih tehnikah možnost, da z besedami opiše svoja nebesedna sporočila. Otrokovo počutje lahko preverimo tudi s šolsko ocenjevalno lestvico, otroka vprašamo: <i>»Kako dobro se počutiš, ko imaš stik z očetom na CSD, od 1 do 5?«</i>.

	• Ob zaključku pogovora lahko otroka pomirimo s stavkom <i>«Dobro si sodeloval. Sedaj bolje razumem, kako se počutiš, poznam tudi tvoje želje. Vse to bom uporabil pri premišljevanju o tem, kaj bi bilo dobro zate urediti»</i>. • Če je otrok videti zaskrbljen, ga vprašamo »Kaj te najbolj skrbi«. Otroka razbremenimo s tem, ko ga opozorimo na odgovornost staršev, pa na možnost strokovne pomoči staršem in otroku. Lahko ga vprašamo na koga bi se najraje obrnil, če mu bo težko (na koga v družini ali izven) - s tem pokažemo skrb za njegovo počutje po pogovoru.
• SPOŠTLJIV IN EMPATIČEN ODNOS • DO OTROKA	• Otroka aktivno poslušamo in imamo do njega spoštljiv odnos. Pazimo, da se ne počuti zaslišanega, krivega ali prisiljenega o nečem govoriti. • Spoštovanje in razumevanje pokažemo tudi z načinom spraševanja in ustrezno obrazno mimiko, primeren očesni stik, sproščene geste/kretnje, zmerni tempo govora, topel ton glasu, primerno glasnost, skrb za otrokov osebni prostor in medosebno razdaljo (pretirana bližina ali distanca nista ustrezni). Vmesni prostor naj bo odprt, ne govorimo preko ovir, npr. računalnika. • Otroku omogočimo postavljanje vprašanj oziroma aktivno vlogo: <i>»Če te kaj zanima, me lahko vprašaš«</i>. • Otroku moramo dati dovolj časa za razmislek, izražanje in odgovore. Otroka ne priganjamo in smo do njega strpni (zlasti do otroka, ki ima govorne težave). Če opazimo, da razmišlja in išče besede, ne prekinjajmo tišine, lahko pa ga k izražanju neverbalno spodbudimo z ustrezno obrazno mimiko. • Skrbimo za otrokovo počutje, po potrebi otroku omogočimo kratek odmor.
• SPOŠTLJIV ODNOS DO OTROKOVIH STARŠEV	• Upoštevajmo otrokova čustva in odnos do staršev: otrokovo navezanost na posameznega starša, lojalnost enemu ali obema staršema, čustveno naklonjenost, morebitna odklonilna čustva. Otrokova stiska ob ločitvi (konflikt lojalnosti): kako biti lojalen obema staršema, ko pa imata spor/konflikten odnos. Stiska ob odvzemu staršem: biti lojalen staršem ali sprejeti novo okolje (neznano, negotovo).

	• Do otrokovih staršev izražamo osnovno spoštovanje ne glede na podatke o njihovem funkcioniranju. • Mlajšemu otroku, ki izraža stisko zaradi fizične ločitve s staršem, ki ga je pospremil na pogovor, omogočimo, da je starš v uvodnem delu pogovora ob njem. • Če ni utemeljenih zadržkov, naj otroka na pogovor pospremita oba starša. • V primeru obravnave nasilja v družini seznanimo otroka z družbenimi standardi in možnimi ukrepi. Otrok naj bo v tem primeru seznanjen z razliko med civilnim (družinskim) in kazenskim postopkom. • Otroka ne obsojamo in direktno ne opozarjamo, če izraža do nasilnega in ogrožajočega starša tudi pozitivna čustva.
• VEČ POGOVOROV	• V posamezni družinski zadevi naj ima otrok možnost večkratnih pogovorov, če so za to razlogi. Razlogi za izvedbo drugega pogovora oziroma dodatnih pogovorov: - odločilne nove življenjske okoliščine v družinskem okolju (nenadne ali nastale v času dolgotrajnega postopka); - če otrok v prvem pogovoru nima jasnega mnenja in ne ve, kaj si želi in kaj bi povedal; - če je otrok pri prvem pogovoru v veliki čustveni stiski ali pod vplivom močnih čustev (npr. trenutno doživlja zelo močno jezo na mamo), kmalu pa svoje mnenje spremeni in ima interes to sporočiti; - če otrok oziroma mladostnik izrazi interes, da bi ponovno govoril s sodnikom, in svoj interes utemelji. • POZOR: Družinske zadeve niso primerljive s kazenskimi, kjer se glavnina dokazovanja ukvarja s preteklim historičnim dogodkom. Namen družinskega postopka je iskanje največje koristi in zaščita ogroženih otrok, pri kazenskem postopku pa gre predvsem za ugotavljanje elementov kaznivega dejanja in kazenske odgovornosti storilca. V družinski zadevi gre za seznanitev z otrokovim mnenjem za oceno največje koristi otroka, ki jo zasledujemo s sodno odločitvijo. V kazenski zadevi se izvaja forenzični intervju, v družinskem postopku pa ima pogovor drug namen in strukturo. Kar velja za kazenske

	zadeve, naj se otroka ne obremenjuje z večkratnimi pogovori oziroma zaslišanji o dogodku oziroma preteklih razmerah, ne more veljati za postopek v družinskih zadevah.
VIZUALNI PRIPOMOČKI	- Zlasti pri mlajšem otroku naj spraševalec za ponazoritev uporablja vizualne pogovorne metode in pripomočke, ki omogočajo boljše razumevanje in predstavljivost (npr. Zemljevid sodnega postopka). POZOR: otrok do 11. leta razmišlja o konkretnih in vidnih vsebinah (konkretno mišljenje), po 11. letu pa postopoma razvija sposobnost abstraktnega mišljenja. - Razni vizualni pripomočki so uporabni za otroke vseh starosti: nujni so pri predšolskih otrocih, zelo priporočljivi so pri mlajših otrocih (do 10. leta starosti), dobro sprejeti in uporabni pa so tudi pri otrocih od 11. do 15. leta, kakor tudi pri starejših. - Ključno pravilo: mlajši kot je otrok, bolj mora biti naša razlaga vizualna in konkretna. - Ne glede na starost so priporočljivi tudi pri otrocih, ki so manj komunikativni ali pa imajo intelektualne primanjkljaje, kakor tudi pri otrocih, ki so v čustveni stiski ali pa je njihova družinska situacija zelo kompleksna in potrebujejo vizualno oporo (npr. če več udeležencev v postopku). - Tudi pri otrocih s posebnimi potrebami (npr. z lažjo motnjo v duševnem razvoju) uporabimo preproste, konkretne in vizualne pogovorne pripomočke. Pri tem moramo dati otroku dovolj priložnosti za opis njegovih nebesednih odgovorov in izdelkov; otrok naj jih torej sam opiše, če pa tega ne zmore ali ne želi, moramo biti pri njihovi interpretaciji zelo previdni ali pa jo prepustimo ustreznemu strokovnjaku.
ZAUPANJE	Zaupanje lahko sodnik pridobi na več načinov, najprej z ustreznim uvodnim informiranjem, ki vključuje opis načela prostovoljnosti. Ustrezne in odkrite informacije pomagajo otroku ozavestiti lasten položaj v sodnem postopku ter ga utrditi v tem, da ima resnično prosto izbiro, kar bo v njem povečalo občutek varnosti pred nezaželenimi posledicami in občutek zaupanja do sodnika ter sodišča.

	• Sodnik se otroku predstavi z imenom in priimkom, predstavi pa tudi sodišče kot ustanovo oziroma pristojnosti sodišča. • Posebej se mora z otrokom pogovoriti, komu bo dostopen povzetek njunega pogovora, še posebej njegovo mnenje, kako je s hrambo. • Starši, ki otroka pospremiti na pogovor, naj ne sedijo pred vrati, ampak naj bodo med izvedbo pogovora fizično dovolj oddaljeni. • Sodnik se mora izogibati birokratskemu pristopu, v uvodnem in zaključnem delu pogovora naj vpraša kaj nevtralnega in tudi prijetnega (npr. otroka lahko vpraša, kaj rad počne v prostem času). • Trajanje pogovora: približno eno šolsko uro ali najmanj pol ure. V krajšem času se ni možno z otrokom nazorno pogovoriti o njegovih procesnih pravicah in trenutnih družinskih razmerah ter pridobiti njegovo mnenje. • Tudi ureditev prostora lahko poveča ali zmanjša otrokovo zaupanje ter hkrati sproščenost, zato naj sodnik ne spregleda teh dejavnikov. • POZOR: Sodnik je za otroka in družino avtoriteta, ki odloča, poleg tega je v enem pogovoru težko doseči sproščenost, zaupnost. Sodnik naj torej ne pričakuje, da bo lahko na hitro pridobil otrokovo zaupanje. Bodimo empatični, a tudi spodbudni: dovolimo otroku previdnost, zadržanost, obenem pa ga s poštenim odnosom povabimo v sodelovanje.
• ZNAČILNOSTI • OTROKOVEGA MNENJA	• Z dodatnimi vprašanji lahko preverimo nekatere značilnosti otrokove želje in mnenja: trajanje, stabilnost (trdnost), moč. Trajanje želje lahko preverimo z vprašanjem »<i>koliko časa si že to želiš, od kdaj?</i>«. Stabilnost mnenja preverimo npr. z vprašanjem: »<i>Ali si že ves čas po odhodu očeta isto želiš....ali si morda kakšen dan želiš kaj drugega....</i>«. V pogovoru z mlajšim otrokom, ki ima lahko težave s časovno orientacijo ali razumevanjem, naj bodo ta vprašanja preprosto zastavljena. • Mladostnik lahko v pogovoru pojasni, kako je »prišel« do mnenja, ki ga je izrazil in kaj je pri oblikovanju mnenja upošteval: osebne izkušnje, odnos s posameznim staršem (pretekli in trenutni), želje in potrebe staršev, vpliv drugih oseb, pomen okolja (prijatelji, bližina šole) itd.

	Preverimo lahko otrokovo zaupanje staršem z vprašanjem, ali jim je povedal, kaj si želi. Vprašamo ga lahko: »<i>Ali tvoja mama/oče vesta za tvoje želje? Ali si kateremu od njiju povedal, kaj si želiš in kaj bi rad?</i>«. Povprašamo ga lahko tudi o tem, kaj si mama/oče mislita o njegovi želji, pa tudi o tem, kako sta reagirala, ko jim je povedal svojo željo. Otroka moramo v pogovoru o posledicah izraženega mnenja seznaniti z možnostjo, da staršev ne seznanimo z njegovim mnenjem ali pa jih le delno (na to opozarja že protokol).
ZRELOST IN OTROKOVO RAZUMEVANJE	- Otrok mora biti dovolj star in zrel, da lahko razume pomen in posledice svojega sodelovanja oziroma izraženega mnenja. Na pogovor povabimo otroka, ki je po vseh podatkih predvidoma zadostno stopnjo razumevanja. - GLEJ: 143. člen, 158. člen, 215. člen, 247. in 274. člen DZ Kaj naj bi otrok razumel: pomen in potek sodnega postopka (pristojnosti CSD in sodišča, o čem se odloča, možne sodne odločitve in njihove posledice, sodelovanje staršev in otroka); pravico do izražanja mnenja (če želi) in druge procesne pravice; pomen in posledice izraženega mnenja (lahko se upošteva ali ne; razlika med željo in koristjo). - POZOR: otrok je po 10. letu kognitivno dovolj zrel za razumevanje posledic, vendar na njegovo zrelost vplivajo poleg starosti še drugi dejavniki (čustvena zrelost, osebnostne značilnosti, morebitni pritiski in manipulacija staršev), zaradi česar je potrebno presoja individualno. Otroku je treba pomagati, da bo vse skupaj lažje razumel. Razumevanje pri otroku lahko pomembno povečamo na naslednje načine: uporaba preprostega jezika, poenostavitve, konkretizacije, ponazoritve (uporaba vizualnih pripomočkov). - Predpostavka: tudi povprečno duševno razvit otrok ustrezne starosti ne more razumeti postopka in lastnega položaja v njem, kakor tudi ne podanih informacij, če mu tega ne posredujemo na primeren način.

	• Pri otroku lahko preverimo razumevanje tako, da ga prosimo, naj s svojimi besedami pojasni osnovne pojme, da vidimo, ali je razumel bistveno. • Če med izvajanjem pogovora ugotovimo, da otrok kljub pojasnilom in vizualnim ponazoritvam ne razume osnovnih pojmov in niti tega, o čem se v postopku odloča, temu prilagodimo način in vsebino spraševanja. Otroku lahko vseeno omogočimo spontano izražanje o nevtralnih ali družinskih temah, otrok lahko izraža tudi svoje želje; tako mu omogočimo pozitivno izkušnjo z institucijo. Otrokove odgovore zapišemo po etični presoji. •
--	--

Poudarki za sodnike glede na vsebino 4. poglavja

Duševni procesi:

- čustveno izražanje (npr. jok, jeza) ni zanesljiv pokazatelj resničnosti izjave;
- motivi in interesi lahko vplivajo na vsebino in način podajanja izjav;
- želje (npr. želja po določenem izidu postopka) ne smejo biti zamenjane z dejstvi;
- mnenja in interpretacije je treba jasno ločiti od zaznanih dejstev;
- pri zaslišanju je priporočljivo uporabljati vprašanja, ki ločujejo med tem, kaj je oseba **videla ali doživela**, in tem, kaj **misli ali čuti**.

Otrokov temperament:

- vedenje otroka naj ne bo samostojen kriterij za presojo verodostojnosti;
- razlikovati je treba med osebnostnimi značilnostmi in morebitnim zavajanjem;
- presoja naj temelji predvsem na **vsebini izjave**;
- pogovor naj bo prilagojen individualnim značilnostim otroka;
- po potrebi je treba vključiti izvedenca psihološke stroke.

Na kakšen način lahko otrokov temperament vpliva na pogovor v sodnem postopku:

- zadržan ali anksiozen otrok lahko deluje negotovo ali nedosledno;
- impulziven otrok lahko odgovarja hitro in z več napakami;
- otrok z visoko potrebo po ugajanju je lahko bolj sugestibilen;
- čustveno intenziven otrok lahko izraža močna čustva, ki niso nujno sorazmerna z dejstvi.

Otroci s posebnimi potrebami - praktična priporočila za sodnike:

- vedno je potrebno upoštevati dejansko funkcionalno zmožnost otroka, ne le diagnoze;
- uporabljati je treba jasen, konkreten in prilagojen jezik;
- izogibati se sugestivnim in kompleksnim vprašanjem;
- omogočiti uporabo strokovne podpore (psiholog, logoped, tolmač);
- upoštevati možnost, da otrok ne razume vprašanja, ne zna izraziti odgovora ali odgovarja pod vplivom želje po ugajanju;
- zagotoviti zaščito pred sekundarno viktimizacijo (npr. omejeno število pogovorov).

Preglednica

Otroci s posebnimi potrebami – vplivi in priporočila za pogovor

Skupina otrok	Ključne značilnosti	Možni vplivi na izjavo	Priporočila za pogovor
Motnja v duševnem razvoju	Nižje kognitivne sposobnosti, težave z abstraktnim mišljenjem	Nerazumevanje vprašanj, večja sugestibilnost, kratki ali nepovezani odgovori	Uporabljati enostaven, konkreten jezik; kratka vprašanja; preverjati razumevanje
Motnje čustvovanja in vedenja	Impulzivnost, čustvena nestabilnost, nezaupanje	Nedoslednost, pretirana ali zmanjšana čustvenost, odpor do sodelovanja	Ohranjati miren pristop; ne sklepati o verodostojnosti na podlagi vedenja
Naglušni/gluhi	Omejen dostop do govornega jezika, drugačen jezikovni razvoj	Napačno razumevanje vprašanj, omejen besedni zaklad	Uporabiti tolmača; prilagoditi jezik; preverjati razumevanje
Slepi/slabovidni	Zaznavanje brez vizualnih informacij	Manj vizualnih podrobnosti, poudarek na slušnih zaznavah	Ne pričakovati vizualnih opisov; vprašanja prilagoditi načinu zaznavanja

Skupina otrok	Ključne značilnosti	Možni vplivi na izjavo	Priporočila za pogovor
MAS	Težave v socialni komunikaciji, dobesedno razumevanje	Neobičajni odgovori, težave z razumevanjem vprašanj, omejen stik, fiksacija na določeno temo ali podrobnosti	Jasna, konkretna vprašanja; izogibanje metaforam; več časa za odgovor
ADHD	Motnje pozornosti, impulzivnost, nemirnost	Nedоследni odgovori, izguba pozornosti, prekinjanje	Kratka vprašanja; pogosti odmori; usmerjanje pozornosti
Govorno-jezikovne motnje	Težave v izražanju ali razumevanju jezika	Nejasni ali skopi odgovori, napačno razumevanje	Poenostavljen jezik; potrjevanje razumevanja; potrpežljivost

Otroci iz različnih kultur - pomembno pri pogovoru z otrokom ali mladostnikom:

- zagotoviti **kakovostno tolmačenje** (ne družinski člani);
- uporabljati **preprost, jasen jezik**;
- preverjati razumevanje vprašanj;
- izogibati se kulturnim stereotipom;
- razlikovati med **kulturnimi posebnostmi** in morebitno neverodostojnostjo;
- po potrebi vključiti **kulturnega mediatorja ali izvedenca**;
- biti pozoren na morebitne **travmatične migracijske izkušnje**.

Družinska dinamika - usmeritve za pogovor z otrokom ali mladostnikom:

- upoštevati možnost **konflikta lojalnosti** (ne sklepati o verodostojnosti zgolj na podlagi čustvenosti ali zadržanosti ter odnosa do staršev);
- postavljati vprašanja, ki ločujejo otrokovo **doživljanje**, njegove **želje** (npr. pri kom želi živeti) in **dejanske dogodke**;
- omogočiti varno okolje, kjer otrok lahko govori brez pritiska;
- po potrebi vključiti izvedenca psihološke stroke;
- posebno pozornost nameniti primerom nasilja v družin ter visoko konfliktnih razvez.

Obremenjujoče izkušnje - usmeritve za pogovor z otrokom ali mladostnikom:

- presoјati izjavo v kontekstu otrokovega psihološkega stanja;
- ne enačiti nedoslednosti z neverodostojnostjo;
- upoštevati vpliv travme na spomin in vedenje;
- zagotoviti varno in prilagojeno okolje;
- zmanjšati število **pogovorov**;
- omogočiti čas in podporo;
- vključiti strokovnjake (psiholog, izvedenec).

DODATNA OPORA SODNIKU

- Usposabljanje (trening) in izobraževanje (psihološke in pravne vsebine)
- Posvet z izkušenimi kolegi (intervizija)
- Razprave in posveti (medinstitucionalni)

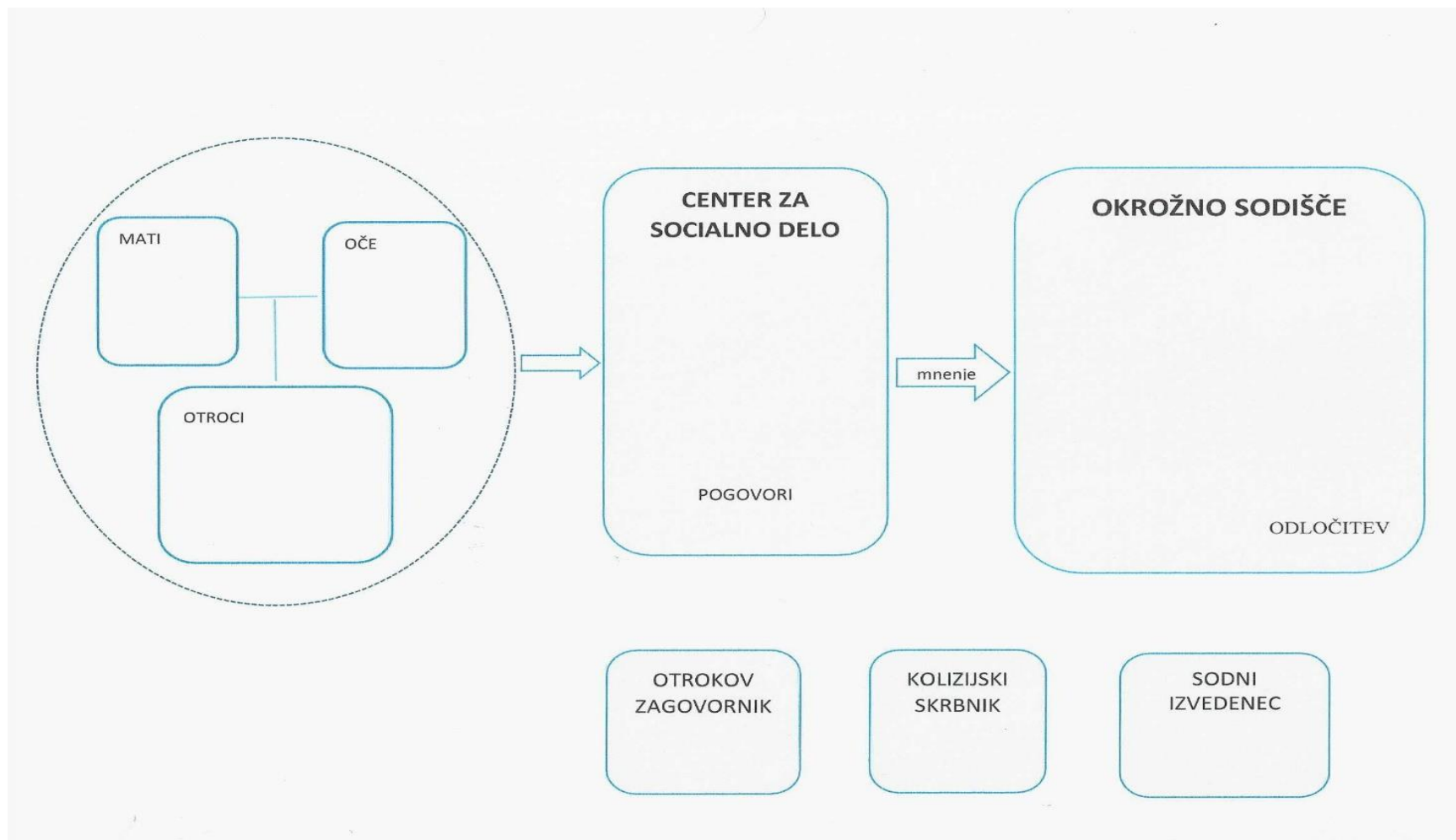
PRILOGA 3: ZEMLJEVID SODNEGA POSTOPKA (shema)

PRILOGA 3 / ANNEX 3

➤ Zemljevid sodnega postopka → Court Process Map

- ☐ **Mati → Mother**
- ☐ **Oče → Father**
- ☐ **Otroci → Children**
- ☐ **Center za socialno delo → Centre for Social Work**
- ☐ **Pogovori → Conversations / Interviews**
- ☐ **Mnenje → Opinion**
- ☐ **Okrožno sodišče → District Court**
- ☐ **Odločitev → Decision**
- ☐ **Otrokov zagovornik → Child's Advocate / Child's Representative**
- ☐ **Kolizijski skrbnik → Conflict Guardian / Guardian ad litem**
- ☐ **Sodni izvedenec → Court Expert**

ZEMLJEVID SODNEGA POSTOPKA

PRILOGA 4: ZEMLJEVID SODNEGA POSTOPKA (opis)

ZEMLJEVID SODNEGA POSTOPKA

(opis)

»Zemljevid sodnega postopka« = vizualni pripomoček (shema, slika) za pogovor z otrokom o sodnem postopku, s pomočjo katerega lahko pri otroku preverimo poznavanje osnovnih pojmov oziroma mu pojasnimo sledeče:

- kakšen je namen sodnega postopka in kako poteka;
- kako v postopku sodelujejo starši in kako otrok;
- otrokove procesne pravice: obveščenost, izražanje mnenja, imeti zaupno osebo in zastopnika;
- kdo je kdo v postopku; kakšne so pristojnosti udeleženih ustanov in strokovnjakov: CSD, sodišče, otrokov zagovornik, sodni izvedenec, kolizijski skrbnik;
- osnovne pravne pojme (otrokova korist, starševska skrb) in možne odločitve sodišča (možne ureditve varstva in vzgoje ter stikov, možni ukrepi za zaščito otroka).

Ideja, poimenovanje in izdelava pripomočka: Metoda Maj

Navodilo za uporabo: glej protokol.

PREDNOSTI UPORABE ZEMLJEVIDA

- **Nazornost:** hitrejša in boljše razumevanje pravnih pojmov ter poteka sodnega postopka, zemljevid omogoča otroku vizualno predstavo.
- **Ekonomičnost:** otroka lahko v nekaj minutah informiramo ali preverimo pri njem poznavanje ter razumevanje zanj pomembnih informacij.
- **Aktivno sodelovanje otroka:** otrok ni le pasiven poslušalec, ampak aktivno sodeluje pri izpolnitvi sheme (npr. sam vpisuje imena in druge podatke, mlajši otrok lahko dodaja oz. prilepi sličice).
- **Otroku prijazen pripomoček:** izdelan je ob upoštevanju otrokovih razvojnih potreb in zmožnosti. Primeren je zlasti za mlajše otroke (do 11. leta starosti), ki težje razumejo ustno razlago in abstraktne pojme, zaradi česar potrebujejo več vizualnega materiala. V shemo lahko prilepimo fotografijo sodišča. Pripomoček je koristen tudi za starejše otroke in mladostnike (vsaj do 15. leta, lahko več), saj jim omogoča hitrejši uvid v potek bolj zapletenega postopka in boljše razumevanje pravnih pojmov. Pri mladostnikih načeloma ne uporabljamo dodatnih sličic, razen pri tistih, ki zaradi intelektualnih primanjkljajev potrebujejo bolj zelo nazorno razlago.
- **Razbremenitev otroka:** ustrezna informiranost pri otroku zmanjšuje negotovost in stres.
- Zemljevid je **izhodišče** za nadaljnji pogovor.

PRIPOROČILO: usposabljanje sodnikov za uporabo zemljevida pri različno starih otrocih v različnih družinskih zadevah (razveza, ukrepi trajnejšega značaja, drugo).

PRILOGA 5: Poročilo o opravljenih neformalnih pogovorih z mladoletnima otrokoma

POROČILO O OPRAVLJENIH NEFORMALNIH POGOVORIH Z MLADOLETNIMA OTROKOMA

Kraj: Okrožno sodišče v Celju, Oddelek za družinsko sodstvo, kabinet sodnice Tanje Dolar Božič

Datum: 21. 5. 2026 v popoldanskih urah

Zadeva: sodno odločanje o zaupanju mladoletnih otrok v varstvo in vzgojo, določitev stikov in preživnine

Starša sta se razšla že poleti 2024. Zaradi konfliktov med njima je bil očetu izrečen ukrep prepovedi približevanja materi in njunim trem mladoletnim otrokom, vendar sta starša že v okviru odločanja izreku ukrepa prepovedi približevanja po Zakonu o preprečevanju nasilja v družini pred družinskim sodiščem uspela skleniti začasno sodno poravnavo o izvajanju stikov med otroci in očetom. Starša v sodnem postopku različno interpretirata želje in naklonjenost otrok do posameznega starša. Starejša otroka sta v psihološki obravnavi v zvezi z družinsko problematiko. Na CSD z njima še ni bil opravljen noben pogovor in njuno mnenje še ni bilo pridobljeno. Prav tako ni bilo potrebe po postavitvi kolizijskega skrbnika in otroka tudi nimata zagovornika otrok. Najmlajša deklica je stara šele tri leta, zato se sodnica glede na njeno starost nisem odločila za izvedbo pogovora z njo.

Pisno vabilo otrokoma oziroma staršema ni bilo poslano, saj smo se za neformalni pogovor z otrokoma zaradi pridobitve njunega menja dogovorili ustno na naroku, na katerem je bil staršema s strani sodnice pojasnjen namen in potek neformalnega pogovora.

Ločena neformalna pogovora sta bila opravljena z dečkom (9 let) in deklico (7 let). Na pogovor je otroka pripeljala mati. Mlajša deklica je samozavestno povedala, da želi prva na pogovor. Starejši bratec počaka z mamico v čakalnici.

Pogovor z Metko, 7 let

– pridobitev mnenja o tem, kje oziroma kako bi živela v prihodnje in koliko stikov si želi

Sodnica sem odšla v čakalnico, kjer je čakala mamica z dečkom in z deklico. Predstavila sem se, ju nagovorila z imeni in vprašala, kdo od njiju bi želel prvi z mano na pogovor. Mlajša deklica je takoj vstala in povedala, da bi želela biti prva. Nato sva skupaj odšli v moj sodniški kabinet. Vprašala sem jo, če želi pred tem še na stranišče ali če želi kozarec vode, kar pa je zavrnila. Potem sva sedli k mizi, tako da sva oblikovali črko L. Ponovno sem se deklici predstavila z imenom in priimkom in ji razložila, da sem njena sodnica. Pojasnila se m ji, da bo vse, o

čemer bova danes govorili, tudi zapisano. Če se ne želi pogovarjati, lahko to tudi pove. V skladu z otrokovimi pravicami pa ima tudi ona pravico biti slišana v sodnem postopku, kjer se odloča o njenih pravicah. Vse, kar mi bo povedala, lahko zapečatim v kuverto ali pa pokaževa njenim staršem in centru za socialno delo, če to dovoli. Povem ji tudi, da ni pravih in napačnih odgovorov, saj želim le izvedeti, kako se počuti, kaj si želi, kaj ji je všeč in o čem razmišlja. Deklici tudi povem, da ni nujno, da bom lahko sledila čisto vsemu, kar si želi, saj to nujno ni v skladu z njenimi koristmi. Poenostavljeno ji prikažem primer, da tudi v primeru, če bi si želela bedeti vsak dan do polnoči, to ne bi bilo v skladu s tem, kar je dobro zanjo in da bo končno odločitev sprejelo sodišče in sodnica odgovarjam za odločitev in nihče drug.

Deklica pove, da želi biti slišana, vendar še ne ve, ali bi to, kar bova zapisali, pokazala tudi drugim.

Nato deklici predložim zemljevid sodnega postopka in jo prosim, da z barvicami vpiše imena svojih staršev in bratca ter sestrice. Deklica takoj vzame barvico in razloži, zakaj si je izbrala posamezno barvo ter uporabi nalepke, ki jih prilepi k vsakemu od svojih družinskih članov in ob tem tudi razloži, zakaj si je izbrala določeno nalepko. Iz emojijev (obrazi), ki jih deklica izbere za vsakega družinskega člana, lahko razberem, da je vsem naklonjena, saj je izbrala izmed vseh možnih čustvenih sanj samo nasmejane in prijazne obrazke.

Nato deklici s pomočjo zemljevida sodnega postopka, obrazložim, kako poteka postopek pri sodišču, kdo podaja mnenja, kdo se s kom pogovarja in kdo na koncu sprejme odločitev. Zdi se, da se deklica ob tem, ko sama vnaša podatke v zemljevid in piše oziroma riše, sprosti.

Pogovor z Jankom, 9 let

– pridobitev mnenja o tem, kje oziroma kako bi živel v prihodnje in koliko stikov si želi

Pogovor z dečkom je potekal na zelo podoben način, vendar je deček, ki je že nekoliko starejši od deklice manj uporabljal nalepke, kot pa deklica. Prav tako je bilo dečku mogoče lažje in hitreje razložiti postopek in je bil zmožen podajati bolj natančne odgovore (npr. časovna opredelitev, razlogi za podane želje in mnenje).

Tudi deček se je pozitivno odzval na vizualni pripomoček – zemljevid sodnega postopka in tudi na vprašanje, ali ga še kaj zanima in bi želel še kaj vprašati. Z veseljem si je ogledal sodno dvorano in delovni prostor varnostnika z videonadzorom.

Oba otroka sem po zaključenem pogovoru pospremila do matere in ju predala.

Pripomočka - zemljevid sodnega postopka - doslej nisem uporabljala in se je že ob prvi uporabi izkazal za zelo dobro delovno orodje za sproščanje otroka. Prav tako je ta zemljevid otroku tudi med pogovorom služil kot orientacija, kdo ima kakšno vlogo v sodnem postopku. Prav tako ta pripomoček omogoča otroku, da tudi med tem, ko se pogovarja, kaj nariše ali dopiše in na takšen način sodnici kaj sporoči, kar ne zna ubesediti.

V pogovoru z otrokom sledim psihološkim in etičnim smernicam ter praktičnim napotkom iz osnutka protokola o pogovoru z otrokom na sodišču. Pri tem upoštevam tudi nove napotke, ki jih prej nisem poznala oziroma nanje nisem bila pozorna, kot na primer preverjanje predhodne informiranosti otroka o pogovoru s sodnico, sedenje otroka in sodnica ob mizi v L poziciji, uporaba vizualnega pripomočka zemljevid sodnega postopka, postavitev vprašanja otroku, ali ga še karkoli zanima in želi še kakšen odgovor sodnice. Na podlagi zadnjega odprtega vprašanja sta oba otroka prosila, da si lahko ogledata sodno dvorano. Zdelo se je, da je bilo mogoče otrokoma na takšen način približati sodni postopek in ju vsaj deloma razbremeniti morebitnih skrbi zaradi sodnega postopka.

PREDLOG:

Menim, da bi bilo zelo koristno nadaljnje izobraževanje na podlagi sprejetega protokola o pogovoru z otrokom na sodišču. Smiselne bi bile celodnevne ali dvodnevne delavnice s simulacijami pogovorov z otrokom, ki bi ga vodili in usmerjali za to usposobljeni psihologi/psihologinje. Družinski sodniki smo v zvezi z izvajanjem neformalnih pogovorov z otrokom dejansko samouki. Iz osnutka protokola o pogovoru z otrokom na sodišču je mogoče razbrati, da obstajajo tudi razlike v starostni strukturi otrok, s katerimi sodniki opravljamo pogovor, in da otroci različnih starosti potrebujejo različen pristop. Zato sta zelo koristni tudi priloženi vabili otroku (do 15 let in nad 15 let) na pogovor na sodišče. Prav tako lahko med pogovorom pride do položaja, na katerega sodnik zgolj na podlagi svojih pravnih znanj ni pripravljen. Za take primere bi bila zelo primerna možnost izvedbe simulacije pogovora z otrokom in delitev izkušenj med sodniki ob evalvaciji oziroma interpretaciji s strani psihologa v obliki rednih obdobjnih izobraževanj. Na tak način bi bilo mogoče okrepiti dodatna znanja pri sodnikih, ki opravljajo neformalni pogovori z otrokom, in otrokom omogočiti pozitivno izkušnjo s sodiščem ter razbremenitev in opolnomočenje otrok v sodnih postopkih. Končna odločitev, ki jo sodnik lahko sprejme tudi ob upoštevanju opravljenega neformalnega pogovora z otrokom, pa bo omogočila najboljšo možno rešitev, ki bo v korist otroka.

Okrožna sodnica:

Tanja Dolar Božič